

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SVUNDNE TIDER

II

A. G. DRACHMANN

MIN REJSE GENNEM
LIVET

ANDEN DEL

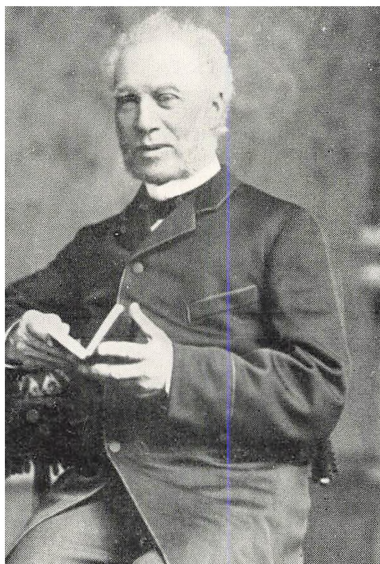
H. HAGERUP

1943

SVUNDNE TIDER

MIN REJSE GENNEM LIVET

Første Bind af A. G. Drachmanns Erindringer sluttede med Skildringen af et Togt med Linieskibet »Skjold« i Sommeren 1836. Ved Hjemkomsten vendte han tilbage til sin Bolig i Borgergade Mtr. No. 87 (senere Nr. 4) og til sin Husfælle, Fætteren Hans Stæhr, om hvis Slægt han derefter taler.

Da mine Børn af første Ægteskab nedstamme paa mødrene Siden fra denne Slægt, skal jeg paa dette Sted omtale den lidt nærmere.

Jeg har allerede tidligere omtalt, at Hans St.s Moder var min Kousine, min Moders Søsterdatter, født Qvist, Datter af en tidligere Landmand og Forpagter, der var død for mange Aar siden, men hvis Enke, min Moster, havde fortsat Forpagtningen, og endnu senere, som Bestyrerinde eller Forpagterske, levede paa Høvelde Gaard, der ejedes af Statsminister Kaas eller Geheimeraad Classen, jeg mindes ikke bestemt hvilken, men véd kun, at disse to Navne ofte bleve nævnte. Jeg mindes hende som et usædvanligt djærvt og mandhaftigt Fruentimmer, og jeg hørte, at hun

bestyrede den store Bedrift, som en erfaren og dygtig Landmand. Min Søster Louise havde hun taget til sig, og hun forblev hos hende, indtil hun blev gift med Slotstømrer Peter Steen paa Fredensborg. Da min Tante var bleven ældre havde hun, nemlig, rimeligvis paa Kaas' Anbefaling, faaet Fribolig paa Fredensborg Slot, hvor jeg som ti-elleveaarig Dreng første Gang besøgte hende i min Skoleferie, et Besøg, der senere, da min Søster Louise var bleven gift, gentoges hvert Aar, og hvorfra jeg har mine kæreste Minder og min store Kærlighed til Fredensborg. Hvor og under hvilke Omstændigheder min Kousines Mand, Hørkræmmer Stæhr, havde gjort hendes Bekendtskab, ved jeg ikke, formodentlig har det været i Lyngby, hvor Moderen ejede en lille Ejendom, og hvor hun boede, da jeg var en lille Purk paa en 5—6 Aar, og hvor jeg kan erindre at have besøgt hende og redet paa en Gyngehest, der havde tilhørt hendes Søn, den nu henimod niti-aarige Skovfoged Qvist, paa de Classenske Fideikommissgodser paa Falster.

Hans Jørgen Henning Stæhr var, saavidt jeg ved, eneste Søn af Hørkræmmer S., og selv Hørkræmmer, og boede paa Hjørnet af Højbroplads og Læderstræde, hvor han havde Boutik i Kælderen og Bolig paa første Sal, da jeg første Gang besøgte det Stæhrske Hus. Der var dengang otte

Børn, hvoraf den ældste Søn, Hans, var fire Aar yngre end jeg. St. havde i sin Ungdom ført et lystigt Liv, hvori Glandspunktet var Aaret 1807, da han som Livjæger havde deltaget i Udfaldet i Classens Have, og i Samlivet med Kammeraterne paa og fra den Tid. Han var en formuende Mand, Medlem af Kongens Klub og det kgle. Skydeselskab og danske Broderskab, hvor han var bekendt som en dygtig Skytte, og hvorfra han aarlig forsynede sit Sølvskab med Gevinster. Han ejede i Kongens Enghave en Ejendom, der grændsede til Kallebodstrand, og hvor Familien laa paa Landet om Sommeren, og holdt Hest og Vogn. Han var musikalsk anlagt, holdt meget af Musik, spillede Fløjte og var Dusbroder med den bekendte Kammermusikus Lemming, som, naar han opholdt sig i København, jevnlig kom i hans Hus, hvor han da gerne spillede Guitar med Bue. Han var Enehersker i sit Hus, og saasnart han traadte ind af Døren, bleve alle Børnene tause og al Leg ophørte, skønt han aldrig tiltalte dem haardt eller jeg ved af, at han straffede dem. Det var ligefrem hans Personlighed og hans Kones fuldstændige Underkastelse under hans Villie, der frembragte denne Virkning. Han var en Mand over Middelhøjde, før, lav Pande, glat kæmmet Haar, der tidlig var bleven tyndt og graat, temmelig stor, kroget Næse, kun lidt Øjen-

bryn, lyseblaa Øjne, veldannet Mund og Hage, frisk, lidt for rød Ansigtifarve (mistænkelig) og altid meget sirlig i sin Paaklædning, med hvidt Halstørklæde (der dog senere gik over til sort Halsbind) og Flipper. Han var ikke meget hjemme, besøgte Vinkælderen temmelig ofte, kom sent hjem om Aftenen eller Natten (hans Kone sad altid oppe og ventede efter ham), og var da ikke sjældent beruset. Med Alderen tiltog denne Hang til Drik saa betydelig, at der var lange Perioder, hvor han næsten aldrig var ædru, der afvexlede med kortere Mellemrum, i hvilke han slet ikke nød Spiritus; han var hvad man kalder Kvar-talsdranker.

Hans Kone, min Kousine, var saa meget ældre end jeg, at hun kunde have været min Moder. Hun var et taust, indesluttet Væsen, der var sin Mands ydmyge Tjenerinde for ikke at sige Slavinde, der altid sad beskeftiget med et eller andet Haandarbejde, og sjældent eller aldrig kom ud af sit Hus, undtagen om Sommeren, da Familien, som anført, flyttede ud paa »Gaarden«. Nogen egentlig Omgang havde Familien ikke, og den eneste, jeg af og til saa der, var Tante Hanne, hendes Svigerinde (S.s Søster), en halvgal, affekteret Præsteenke.

Fra mit 16de—17de Aar kom jeg af og til i S.s Hus, det eneste jeg besøgte, men senere, da

jeg flyttede sammen med den ældste Søn Hans, i et Hus i Borgergade, der tilhørte hans Fader, blev det mit andet Hjem, og mine kæreste Ungdomsminder bevarer jeg herfra. Det var dog især Livet ude paa »Gaarden«, der havde den største Tiltrækningskraft, og som var Kulminationspunktet for mine Glæder. Der ude traf jeg sammen med flere af Hans S.s Skolekammerater, de to Brødre Eyermann, Gustav Lindhberg, Gustav Løwgreen, og senere gjorde jeg der Bekendtskab med Familien Læssøe, der havde Sommerbolig paa »Gaarden«, og gennem den med Jerichau, som ganske ungt Menneske, og Frøken Hanck. Vi legede, vi badede, vi sejlede, vi brødes og vi morede os i det Hele taget kongeligt, og til Slutningen forelskede jeg mig.

Husets næstældste Datter, Vilhelmine, var meget tidlig udviklet, som fjortenaarig allerede fuldstændig udvoxet. Hun var altid glad og fornøjet, livlig, uden at være snaksom, spillede Klaver med ikke ringe Færdighed, og havde en net lille Sangstemme, der dog ikke var udviklet eller skolet; hun tegnede og malede noget i Vandfarve, og havde en smuk og flydende Haandskrift. Hendes Sind var meget blødt, let bevægeligt; af Karakter var hun blid, føjelig, aldrig heftig og fuldstændig sanddru. Særlig begavet var hun ikke, men havde en god, sund Forstand, og havde

nydt en Undervisning i Hjemmet, der stod i Højde med den for den Tid almindelige for Pige-børn i de bedre Skoler. Jeg var ti Aar ældre, og var allerede forelsket i hende, da hun var tolv Aar, men lod mig aldrig mærke med det, da jeg havde fattet den Beslutning, dersom jeg ikke opnaaede første Karakter til min Examen, at forlade mit Fødeland og søge mit Erhverv paa den anden Side Atlanterhavet, og kun med første Karakter og Udsigt til en passende Stilling i Hjemmet at tilkendegive mine Følelser, et Forsæt, som jeg blev tro. Efter min Hjemkomst, og da jeg foreløbig havde naaet mine Ønskers Maal, og syntes at have ret gode Udsigter for Fremtiden, mente jeg at Tiden var kommen, da jeg kunde være min Kærlighed bekendt, og besluttede, en dejlig Sommerdag, ude paa »Gaarden« at give mine Følelser Luft. Det skete da ogsaa, ude i Haven, men jeg bad hende om, først efter nogle Dages Forløb og efter at have talt med sin Moder, at give mig sit Svar; hun var dengang kun sexten Aar gammel. Efter at have faaet et bekræftende Svar fra hende, henvendte jeg mig til Forældrene, der villigt gav deres Samtykke, og jeg var da i den syvende Himmel.

Men der var dog en Sky i Horizonen, og jeg maatte tilstaa for mig selv, at jeg ikke var ganske fri for Skyld. Den tre, fire Aar ældre Søster Julie

havde troet, at det egentlig var hende, jeg havde kastet mine Øjne paa, og det er jo altid haardt for en ældre Søster at blive forbigaaet af en yngre. Da jeg, efter min Forlovelse, fik Klarhed herover, maatte jeg tilstaa for mig selv, at jeg for at skjule mine Følelser for V., ikke sjeldent havde foretrukket, henvendt mig til og i det Hele taget vist J. mere Opmærksomhed end V., skønt aldrig, hverken i Ord eller Handling, ud over det konventionelle, der kunde berettige hende til at nære hin Mening. Ikke desto mindre tog hun sig vor Forlovelse saa nær, at hun maatte fjernes fra Hjemmet og forblive et Aar hos sin Onkel Qvist paa Falster. J. blev senere selv forlovet og har været min Hustru en trofast og kærlig Søster og mine Børn en mageløs hjælpsom, opofrende, kærlig Tante, som de efter deres Moders Død hængte ved med barnlig Kærlighed.

Jeg skal paa dette Sted omtale mit senere Forhold til »Tante Julie«, skønt det ligger langt henne i Fremtiden, fjernt fra dette Tidspunkt af mit Liv. Efter min Hustru's Død blev Tante J. Bestyrerinde af mit Hus, og det laa nær for mig, der havde fem Børn, hvoraf det yngste kun var et Par Aar gammelt, og min Virksomhed næsten hel og holden laa uden for mit Hjem, at knytte hende til dette ved at tage hende til min Kone; og Hensynet til Børnene lagde jo her sin tunge

Vægt i Vægtskaalen. Der var en Tid, hvor jeg havde fattet denne Beslutning, men jo nærmere jeg lærte J. at kende, jo mere modnedes den Overbevisning, at vi ikke passede for hinanden, at vi vare omtrent Modsætninger, og sikkert vilde komme til at leve et ulykkeligt Ægteskab. Med mange gode Egenskaber, iblandt hvilke jeg især paaskønnede hendes Sands for Orden og Oekonomi, hendes redelige Karakter, ikke at tale om hendes Hengivenhed for Børnene, var hun ikke fri for Særheder i flere Retninger. Hun hængte sig ofte ved Smaating, kunde ikke taale Modsigelse, blev meget let fornærmet, havde et meget vexlende Humør, og allerede dengang et svage ligt Helbred, der fordrede mange Hensyn, og som bekendt stadig tiltog med Alderen. Mine Forpligtelser og min Gæld overfor Tante J. var betydelig, det følte jeg; men at betale dem, enten med fuldstændig Resignation eller med den sikre Udsigt til at føre et Samliv med Scener og Brydninger, der efter min hele Karakter og J.s Egenskaber, var det sandsynligste, forekom mig at være for høj en Pris. Og jeg har ikke fortrydt det Valg jeg gjorde.

Den Stæhrske Familie var allerede for flere Aar siden flyttet fra Højbroplads til Hjørnet af Gothersgade og Grønnegade i en Ejendom, som S. havde ladet bygge efter at en gammel Rønne,

der stod paa denne Grund, var nedbrændt. Han forfaldt mere og mere til Drik, købte, beruset som han var, ofte de urimeligste og mest unyttige Ting paa Auktioner, og gik i Kaution for sine Svirebrødre, uden at Nogen overfor al denne Galskab vovede at træde op imod ham. En Dag, da jeg kom hjem i Borgergade, traf jeg Hans Stæhr, siddende med sin Bøsse, som han holdt meget af (han var ivrig Kallebodsjæger), med Taarer i Øjnene, ifærd med at pudse den. Tausshed og Indesluttethed har altid været Særkendet i hans Karakter, og han havde egentlig aldrig omtalt for mig, hvorledes det stod til med hans Faders Affærer. Paa mit Spørgsmaal, hvad der var ivejen, brød det paa engang ud af ham, at han var i Begreb med at sælge sin Bøsse, da de ikke havde Brød i Huset ovre i Gothersgade. Jeg gav, hvad jeg havde af rede Penge, for at de kunde komme ud af den første Forlegenhed, men lagde ham derefter alvorligt paa Sinde, at han, som ældste Søn, havde den Forpligtelse at gøre, hvad der stod i hans Magt, for at redde Familien fra Undergang. Paa hans Spørgsmaal, hvad jeg mente han kunde foretage sig, gav jeg ham det Raad at raadføre sig med en Jurist for at erfare Betingelserne for at sætte Faderen under Formynderskab. Nogle Dage derefter berettede han mig, at han havde været hos Høje-

sterets Advokat Salicath, men var bleven afvist med den Besked, at en Søn ikke kunde gøre sin Fader umyndig. Derefter tog jeg Sagen i min Haand, gik op til Højesterets Advokat Liebenberg, og fik ved hans og et Par brave Borgermænds Hjælp, Umyndighedserklæringen udfærdiget. Og det var, som det senere viste sig, paa høje Tid.

En Scene, der forefaldt, da hans Umyndighed blev ham tilkendegivet, glemmer jeg ikke. Liebenberg havde anmodet mig om at være nærværende ved denne Lejlighed, og skønt ugerne, indvilligede jeg deri, da jeg jo var den, der egentlig burde bære Ansvar for hvad der var sket, og altsaa ogsaa burde tage imod Stødet, der ikke vilde udeblive. L. og jeg mødte da til aftalt Tid, saa tidligt som muligt for at træffe ham ædru. Han havde ingen Anelse om, hvad der var sket, og blev i høj Grad overrasket, da jeg forestillede L. for ham. Jeg skal minde om, at det vist var første Gang, efter at han var kommen ud af sine Forældres Hus, at han kom til at bøje sig for en Autoritet. L. sagde ham, at han havde et Dokument, han vilde oplæse for ham, og da han havde endt Oplæsningen, spurgte han, om han havde forstaaet Indholdet. Han tilkastede mig et sønderknusende Blik og sagde, at det var mig, der havde anstiftet dette Kom-

plot imod ham, og at det var nedrig handlet, da han godt kunde styre sine Sager selv, hvortil L. svarede, at det vilde vise sig, at jeg havde bevist baade ham og hans Familie den største Tjeneste ved hvad der var sket. Det vigtigste stod imidlertid tilbage, og det var Livsspørgsmaalet for Familien: vare Skøderne paa hans Ejendomme i Behold? L. spurgte først, om han ejede Værdipapirer, hvortil han svarede Nej; om han da vilde give ham Skøderne paa hans Ejendomme (jeg holdt Vejret tilbage); dem havde han ikke (det gav et Sæt i mig); hvor de da vare? det vidste han ikke; saa rejste L. sig i sin hele Majestæt (han var en sjelden smuk Mand med en imponerende Personlighed), saa paa ham med et gennemborende Blik, og udtalte med rystende Kulde: saa havde De fortjent for længe siden at være bleven gjort umyndig, naar De ikke ved, hvor Deres vigtigste Papirer er henne, og tilføjede med bydende Stemme: giv mig Deres Nøgler! Hermed var Modstanden brudt; han faldt sammen, sagde med en ydmyg Stemme, at han vilde søge efter dem, gik hen og aabnede Chatollet, og kom efter nogle Minutters Søgen, der for mig, som vidste hvad det galdt, syntes en Evighed, tilbage med Dokumenterne, som L. fandt i Orden (og jeg trak Vejret igen). Der var reddet saa meget, at

Familien med stræng Oekonomi, kunde leve. L. styrede Boet i mange Aar, og forbeholdt sig sit meget moderate Honorar først efter at der i Forløbet af en Række Aar og efter S.s Død var bleven et Overskud. At jeg efter denne Episode ikke var vel set af min Svigerfader, er en Selvfølge. Han købte kort efter en temmelig stor Legetøjs-Ræv, og hver Gang jeg besøgte Familien, spurgte han med høj Røst: Hvor er Ræven? og denne blev da stillet op paa et iøjnefaldende Sted paa en Piedestal, og det gentog sig i flere Aar.

Mine Øjne vare endnu saa ømtaalige, at jeg maatte skaane dem, da de slet ikke taalte nogen Anstrængelse, hvorfor jeg benyttede min meste Tid med at besøge Hospitalerne og med at manuducere. En af mine Manucenter læste Latin med mig, der senere blev fortsat af min Svoger, Registrator Knudsen, og paa et senere Stadium af en Overlærer ved Helsingørs lærde Skole, hvorved jeg erhvervede mig saa megen Kundskab, at jeg som Prak[t]ikant hos O. Bang, kunde skrive mine Journaler paa Latin og senere ved den kombinerede Lægeexamen, skønt jeg ikke behøvede det, dikterede jeg min Examens Journal ved den kliniske Prøve, paa Latin.

Korvetten Galathea.

1837 om Foraaret fik jeg Ordre til at gøre Tjeneste som Overskibslæge med Korvetten Galathea under Kapitain Magnus Lützens Kommando. Denne Korvet var en Mellemtung mellem en Korvet og en Fregat, da den havde et lukket Batteri, men paa Dækket kun nogle ganske faa Kanoner, hvorfor det ogsaa var et meget rummeligt, bekvemt indrettet og behageligt Søskib, der ogsaa senere blev benyttet til Jordomsejling. Togtet var bestemt til et Kryds i Nordsøen og senere i Østersøen og finske Bugt, hvor vi skulde anløbe Kronstadt. Kadetkorvetten Najaden, der var en forholdsvis daarlig Sejler, skulde følge os, hvilket ingenlunde var morsomt, da vi stadig maatte gaa med meget smaa, undertiden endog med et eller andet bak Sejl, for ikke at se den forsvinde i Horizonten.

Vi gik først Nord om Sjælland og ankrede for Vindstille op ved Refsnæs. Da det rygtedes i Kallundborg, at to danske Orlogsmænd laa til Ankers i Nærheden af Byen, kom der fra dennes Honoratiores en Indbydelse til Officererne til et Bal i Klubben om Aftenen, hvortil Cheferne gav deres høje Tilladelse. Som Ordfører for den Deputation, der kom ombord, var en ældre Søofficer, Kapt. Lund, der nu var Postmester i

Kallundborg, en Mand, der var bekendt for sit gode Hoved, sine gale Streger og sin Evne til at kunne drikke som den bedste.

Vi bleve landsatte ude paa Sjællands Odde, hvor Vogne ventede paa os, og Mage til Kørsel som denne, til og fra Kallundborg, har jeg aldrig oplevet. Kusken paa den Vogn jeg var paa, var en af de yngste Officerer ombord: Ltnt. Christian Hedemann; Vej var der ikke noget af, men den ene vældige Rullesten større end den anden, og alt eftersom vi havde været nede i en Dal mellem to Stene og skulde op paa den næste Sten, raabte han: klar ved R..knas, og saa hoppede vi en halv Alen op fra Sædet og ned igen, og det gentog sig, stadigt kørende i skrap Trav, Odden igennem, indtil vi naaede Landevejen til Kallundborg. At vi morede os paa Ballet, cour-tiserede de kallundborgske Skønheder og kon-sumerede en Masse Drikkevarer, er selvfølgelig. Vi toge fra Ballet om Morgenen Kl. 3—4 og kørte, fire Vogne i Rad, fyldte med unge og ly-stige Søofficerer tilbage til Odden. Kusken paa den Vogn, jeg var paa, var den omtalte Kapt. Lund, og ædru var han ikke. Skønt vi kørte i skrap Trav, var der en stadig Vexlen af Passa-gerer paa Vognene; thi Vognstangen af den bagere Vogn blev kørt tæt hen til den, der kørte foran, og saa var der en stadig Entren paa Stan-

gen mellem Hestene, fra den ene Vogn til den næste. Hvad der var at vente af en drukken Kusk og en saadan Kørsel, skete da ogsaa; ved en kort Omdrejning af Vejen væltede vi. Jeg blev kastet med Hovedet mod et Stengerde, men var saa heldig at beholde min stive trekantede Hat paa Hovedet og slap med en Bule i Hovedet og nogle Hudafskrabninger i Ansigtet; de andre vare ogsaa, paa nogle mindre betydelige Konfusioner nær, hele og holdne, og alle paa Benene igen, da jeg fik rejst mig. Den eneste der blev liggende, var vor Kusk. Jeg begav mig strax hen til ham og spurgte, om han var kommen tilskade, men fik intet Svar. Han laa og tumlede med den ene Haand og Arm under sin Kappe, og rakte mig endelig en Flaske, hvorefter den samme Manøvre under Kappen gentog sig, der endte med at jeg ogsaa fik en Proptrækker, og da disse Rekvisiter lykkelig var bragt i Sikkerhed, rejste han sig, saa sig om til alle Sider, og efter at have forvisset sig om, at vi alle vare paa Benene, udbrød han: Nu skal vi s'gu ha et godt Glas gammel Portvin oven paa den Forskrækelse, hvorpaa Flasken blev trukken op, han halede et Bæger ud af Kappelommen, og vi drak. Derefter blev Vognen rejst og Kørslen fortsattes, dog heldigvis ad en bedre Vej, end den vi var kommen af, da vi kørte til Kallundborg. Efter

at være kommen ombord lettede vi og fortsatte vort Togt, der blev det behageligste, jeg hidtil havde gjort.

[Fra det i »Tilskueren« (1890) trykte Afsnit, som hist og her var udvidet:]

Efter at være kommen om Bord, lettede vi, sejlede igennem Kattegatet, Nordsøen, Norden om Skotland, Vesten om Irland ned til Højden af Cap Finisterræ, vendte her, stode ind i den engelske Kanal, langs med Kysten af Island Wight, forbi det berømte Eddystone Fyr og ankrede i Plymouths Havn. Hvad der mest forbavsede mig her, var Forskellen i Vandstanden ved Ebbe og Flod. Officererne var bleven indbudne til at bese Orlogsværftet, der laa saaledes, at vi maatte ned ad en vel omtrent 50—60 Trin høj Stentrappe for at komme i Baaden, der førte os over til Værftet. Da vi skulde tilbage, kunde jeg aldeles ikke orientere mig, ti den høje Stentrappe var forsvunden; vi kom ad nogle faa Trin op paa det samme Sted, hvorfra vi var gaaede ned. Forskellen bestod i, at der nu var seks og tyve Fod højere Vandstand i Havnen, end da vi gik ned af Trappen. Jeg fik Lejlighed til at bese Lord Edmonds for sin skønne Beliggenhed og vidunderlig dejlige Park berømte Herresæde og deltage i en Ekspedition op ad Tamerfloden til et Tin- og Manganbjærgværk. Floden var her ledet igennem en Tunnel af betydelig Længde, som vi passerede i Baade af Jærn; det var den første Tunnel, jeg havde sét, og ligeledes første Gang jeg havde set Jærn flyde paa Vand. Efter nogle Dages Ophold gik vi igen under Sejl og styrede hjem efter, for at proviantere til den sidste Del af Togtet i Østersøen.

Skibet blev mønsterværdig holdt, Tonen i Messen var upaaklagelig, Officererne enedes godt, Mandskabet blev humant behandlet og vi havde en dygtig Chef, for hvem alle havde Respekt.

Da vi kom ind i Finske Bugt, traf vi der en talrig russisk Orlogsflaade, bestaaende af en

Mængde Linieskibe og Fregatter, der laa og manøvre[re]de. Vor Chef, der var stolt af sit nye, velsejlende og fortrinligt manierede og godt manøvrerede Skib, sendte en Officer ombord i Admiralskibet for at komplimentere og tillige for at opfordre Admiralen til at lade anstille en Sejlprøve mellem vort og et til dette nogenlunde passende, ligestillet russisk Skib. Sejlprøven kom ogsaa i Stand; men den svarede egentlig ikke til Chefens Forventning; thi skønt der gjordes alt tænkeligt ombord hos os, for at vise os fra den bedste Side, var vor Overlegenhed meget ringe, og i en enkelt Sejlads laa vi endogsaa under. I den Tid vi opholdt os ved Flaaden, fik vi alle Indtrykket af, at der var en Præcision og en Dygtighed i alt hvad der blev foretaget, der langt overgik vore Officerers Forventning. Men det var da ogsaa Kejser Nicolaus den 1ste, der dengang regerede Rusland.

Paa Cronstadts Rhed traf vi, foruden en nylig ankommen stor nordamerikansk Fregat: Independence, en stor Del russiske Orlogsmænd af alle Størrelser, samt et kejserlig russisk, stærkt forgyldt Hjuldampskib. Ligesom vi havde faaet Ankret i Bund og Sejlene beslaaede, saa vi et stort, russisk Fartøj, fyldt med uniforme-rede, mest ældre, russiske Honoratiores, sætte fra Borde fra Amerikaneren, og lægge Koursen

over til os. Der var otte Sluproere i Baaden, og i Hækken stod en høj, statelig Kvartermester, eller hvad han nu var, og styrede. De kom ganske rigtig ombord hos os, og iblandt dette udvalgte Selskab befandtes Udenrigsministeren, Grev Nesselrode, en Storfyrste, Marineministeren og flere Admiraler. Efter at have opholdt sig nogen Tid paa Dækket, og være bleven komplimenterede af Chefen, gik de ned for at bese Skibet, og blev derefter indbudt i Chefens Kahyt, for at indtage nogle Forfriskninger. Officererne vare alle gaaede med ned for at være til Tjeneste for de Fremmede, og jeg befandt mig alene paa Dækket. Kvartermesteren paa det russiske Fartøj kom da op ad Faldrebstrappen, uden at faa Faldreb; thi han havde ingen Officersdistinktioner, ingen Dekorationer, men kun en tæt tilknappet Uniformsfrakke, og en rund, flad Uniformshue paa Hovedet. Han gik omkring paa Dækket og iagttog alt meget nøje, og hvad der især tiltrak sig hans Opmærksomhed, var den paa Dækket opstillede Soldateske, som han inspicerede baade for og bag. Han var en høj, blond, fortrinlig proportioneret Mand, med en græsk Profil og en imponerende Holdning. Jeg gik hen til ham og spurgte, paa Tysk, om han ønskede at bese Skibet, saa skulde jeg følge ham ned paa Batteriet, og søge den vagthavende Officer. Da vi

kom paa Batteriet, vare alle de Fremmede forsamlede i Chefens Kahyt, og jeg spurgte ham, om han ikke vilde gaa derind for at indtage en Forfriskning, hvilket han afslog. Derefter traf jeg den vagthavende Officer til hvem jeg overgav ham. Førend de Fremmede gik fra Borde gik han, uden at faa Faldreb, først ned i Fartøjet og agter ud i Hækken, hvor han stod med Haanden til Huen, medens de Fremmede gik ned i Fartøjet. Det var Kejser Nicolaus i incognito, og den der vovede at bryde dette, og det varede saalænge han havde den flade Hue paa Hovedet, blev straffet, efter Omstændighederne med Degradation eller Fængsel. Fartøjet gik fra os over til det kejserlige Dampskib, der laa os ganske nær. Der saa vi vor Kvartermester blive forvandlet til Kejser. Han gik strax op paa Kommandobroen, dér bragte en Officer ham en trekantet Hat og modtog Huen; i samme Nu han tog Hatten paa Hovedet, blev det kejserlige Flag hejst, og nu tordnede Kejsersalutten fra hver en Orlogsmand, der laa paa Rheden, samt fra Fæstningerne iland.

Hvilket Indtryk Kejseren havde faaet af vort Skib, fik vi senere at vide, og det havde ikke været det bedste; han havde ikke fundet det i Orden, og fra et kejserligt russisk Synspunkt, var det begrundet. Han kom ombord hos os lige

fra den luxuriøst udhalede amerikanske Fregat, hvor alting skinnede af poleret Messing og Mahogni, hvor hele Besætningen var uniformeret og det hele anlagt og udstyret i storartet Stil (Fregatten var et raseret Linieskib og overbragte den amerikanske Gesandt). Vort Skib var i alt hvad der kan kaldes Luxus, tarveligt udstyret (i Frederik d. 6tes Stil); Mandskabet var i dets daglige Skibsdragt, og den var i høj Grad broget (Uniform kendtes ikke, end ikke Officianterne (Læger og Proviantforvalter) havde nogen reglementeret Dragt); Soldatesken saa kummerlig ud; thi ogsaa den var i sin daglige Uniform (gammel rød Trøje, lyseblaa slemt medtagne Buxer med fæle »Knæer«), som maa have skaaret slemt i de kejserlige Øjne, der kun var vant til at se sine egne Soldater og Matroser stramt uniformerede og efter Kejserens Ordre snøret ind om Livet, saa de fik Lighed med Hvepser. Det blev os senere fortalt af russiske Officerer, at en Skibschef, der var hjemkommen fra en oversøisk og lang Rejse, og ikke havde ladet Skibskroget male udenbords, førend han kom tilbage til Cronstadt, blev af denne Grund degraderet. Hvorledes det i Øvrigt hængte sammen med denne Orden og Pyntelighed, fik vi adskillige Beviser paa, medens vort Ophold ved Cronstadt. Da Vejret under dette Ophold stadigt var

varmt og tørt, laa alle Orlogsmændene med aabne Finkenetter. Som en Gentleman sætter Pris paa at have pletfrit Linned, viser en Orlogsmænd gennem sine rene og hvide Køjer, at han sætter Pris paa Renlighed. Det var os i høj Grad paafaldende at se Russernes skinnende hvide Køjer, der overstraaede baade vore og Amerikanerens, og vi vare nysgerrige efter at faa at vide, hvorledes det egentlig hængte sammen, da Russerne, som bekendt, anses for ikke at have Renlighed til deres Hoveddyd. Af den Officer, der gik ombord i Russeren for at komplimentere, blev Gaaden løst. Det var nemlig ikke Køjen man saa, men et Overtræk, og indenfor dette fandtes den skidne Køje.

Ved mit Besøg paa det militære Hospital i Cronstadt, blev jeg ligeledes overrasket ved at finde en Renlighed, en Orden og jeg kan sige Pyntelighed, som lige frem gik over Grændsen af, hvad der er muligt at gennemføre og vedligeholde, naar det ikke skal gaa ud over de Syge. Da jeg til Overlægen gjorde en Bemærkning herom, svarede han, at Kejseren var i Cronstadt, og man var intet Øjeblik sikker for hans Besøg; fandt han ikke Alt, indtil den mindste Enkelthed, saaledes som han fandt det rigtigt, var man sikker paa hans Unaade og dens Følger.

Dagen efter at Kejseren havde været ombord,

fik alle Officererne Indbydelse til at overvære en Forestilling af et italiensk Operaselskab paa det kejserslige Theater i Peterhof, hvor Hoffet opholdt sig, og Chefen en Indbydelse til Middag.

Førend jeg gaar videre i min Beretning om denne Udfart, skal jeg give en lille Karakteristik af vor Chef, hvis Originalitet kulminerede ved hin Lejlighed. Jeg har allerede omtalt, at han var en meget dygtig Søofficer, men han var tillige en for den Tid meget frisindet Mand, der havde underskrevet Adressen til Frederik den 6te fra Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug, og faaet den bekendte Besked: Vi alene vide o. s. v. Han var dansk med Hud og Haar, og nærede den dybeste Foragt for alt, hvad der var russisk. Hans Danskhed gik saa vidt, at hans Klædedragt, fra Top til Taa, kun bestod af danske Fabrikata; Retterne paa hans Bord vare danske, og man drak til Desserten en fortrinlig Stikkelsbær- og Ribsvin, der var tilvirket paa hans Landejendom Bellahøj, i Nærheden af Brøndshøj. Til Dinéren hos Kejseren mødte han selvfølgelig i Uniform, men med Voxdugs trekantet Hat, Dolk, blaaspraglede Strømper og Sko og med Uniformskjolen, hvorunder en blaa Vest, aaben. Med sit vejrslagne, stærkt rynkede Sømands Ansigt, sin undersætsige, bredskuldrede, kort-halsede Figur, en Selvsikkerhed og uforstyrrelig

Ro i sin Optræden, og en Selvbevidsthed om sin egen Overlegenhed, kan man tænke sig, hvilket Indtryk han har gjort ved Kejser Nicolaus's Hof.

Ved vor Ankomst til Peterhof ad Søvejen traf vi sammen med Officererne fra Amerikaneren, og ogsaa overfor dem stode vi tilbage i Luksus. Jeg har altid syntes, at vore Søofficerers Uniformer var en klædelig Dragt (Uniformsfrakke var paa den Tid ukendt, ligesom Hue og Brandebourgs), men Amerikanernes overtraf dem unægtelig i Elegance og Smagfuldhed. Mørkeblaa Kjole med én Rad Knapper, hvidt Silkefoder, hvid Kashimirs Vest og hvide Kashimirs Benklæder. At denne Uniform var Galla- og ikke Skibsdragt, er en Selvfølge.

Ved Landgangstrappen fandt vi kejserlige Vogne, der kørte os omkring i den Park, der omgiver Slottet. Parkens Træbestand er væsentlig Naaletræer, og den gjorde paa mig et kummerligt Indtryk. Kunstige Springvand fandtes hist og her, iblandt andre et i Form af et Naaletræ, der var omgivet af en Bænk. Naar man vel var kommen til Sæde paa Bænken, blev en Hane drejet om, og enhver af Træets Naale udsendte en fin Vandstraale, saa at man ikke kunde undgaa en fin Regndouche, naar man forlod Bænken. Et andet Sted fandtes et kolossalt Marmor Vandbassin der blev fyldt ved Vand, som strømmede ud gennem Delfiners og andre Sødyrs Gab. Det var det kejserlige Svømmebassin, konstrueret af Peter den Store. Naar jeg undtager, at Slottets

Tag er lueforgylدت, kan jeg ikke sige, at Slottet selv, der er en lav Bygning, imponerede mig. Hvad der forundrede mig var, at det kejserlige Tjenerskabs Liberi gennemgaaende var luvslidt og ingenlunde pynteligt, som vi er vant til at se det hjemme ved vort eget Hof. Efter at have overværet Forestillingen i Theatret, hvor den hele kejserlige Familie var tilstede, forlode vi Peterhof, og kom ombord saa sultne som Ravne, da vi hverken havde faaet vaadt eller tørt, siden vi vare gaaede fra Borde; Kejserens Gjæstfrihed havde vi saaledes ingen Grund til at rose.

Et Par Dage efter besøgte jeg, sammen med flere af vore Officerer, deriblandt Kapitainlieutenant Irminger, St. Petersborg. Det er et mægtigt Indtryk man faar af denne storslaaede By, der allerede i det Fjerne imponerer ved sine mægtige Kupler og lueforgylدte Spir. Det er især de overvættes store Dimensioner af Gader, Bygninger og Monumenter, der er saa imponerende og enestaaende. Alexander Newsky Perspektivet, Hovedstadens mægtige Hovedgade, Kasan-, Isaaks- og Alexander Newsky-Kirken, Admiralitets- og Generalitets Bygningerne, Vinterpaladset og de to mægtige Monolither: Fodstykket til Peter den Stores Rytterstatue, en vældig Klippeblok, og Alexandersøjlen, en sleben Granitsøjle af Rundetaarns Højde, begge bragte fra Finland

til Petersborg (man kan næsten ikke begribe ved hvilke Midler nogle saa uhyre tunge og uhandelige Byrder har kunnet transporteres).

To Genstande, af meget forskellig Art, har særlig fæstet sig i min Hukommelse: Fæstningskirken med de kejserlige Begravelser og Bjærgværksmusæet. Fæstningskirken med sit slanke, lueforyldte Spir, ligger paa en Ø i Newaen. Kirken selv er hverken meget stor eller i nogen Henseende luxuriøst udstyret, tvertimod i høj Grad tarvelig, og Loftet bemalet med meget slet udførte Kalkmalerier. Men den er fyldt med Sejers-trofæer fra Ruslands mangfoldige Krige, hvoraf de tyrkiske Halvmaaner og Hestehaler udgøre Flertallet. Paa den hvide Dug af flere Faner findes Aftrykket af blodige Hænder. Den ene Ende af Kirken optages af de kejserlige Begravelser, simple, firkantede, temmelig store Kister med ganske fladt Laag, dækkede med et sort Fløjels Overtræk, hvorpaa Begyndelsesbogstavet med det tilhørende Rækkefølgetal findes indvirket i Guldtraad. Paa Storfyrst Constantins Kiste laa Warschaus Nøgler. Jeg maa tilstaa, at denne Simpelhed, der danner saa stærk en Mod-sætning til al den anden ydre Glimmer, man ser i Rusland, er imponerende og tankevækkende, og staar højt over, hvad man føler ved de pragtfulde Sarkofager og Epitaphier over vore, for

Flertallets Vedkommende, daarlige, smaa Enevoldskonger i Roeskilde Domkirke.

Bjergværksmusæet er, som flere af St. Petersborgs store offentlige Bygninger, opført i græsk Stil, der daarlig passer til det barske og strænge Klima og det fuldstændigt flade Terrain. Det var da heller ikke Bygningen eller dens Arkitektur, der interesserede mig, men dens Indhold. Der findes her en Samling af alle Ruslands Mineralier, deriblandt en Klump gedigent Guld, fundet som saadan, af næsten et Barnehoveds Størrelse. Foruden en stor Mængde enkelte Knogler af Mammutsdyret, et fuldstændigt Skelet af samme, og til Sammenligning, ved Siden af, Skelettet af en Elefant, der tager sig ud som en Kalv ved Siden af en Ko. Men det interessanteste ved dette Musæum er de imiterede Skaktbygninger af alle mulige Konstruktioner, og i hver Skakt er Ærts- eller Metalaarene, saaledes som de findes indlejrede og forløbe i Minegangenes Vægge, imiterede. Jeg kan ikke tænke mig en mere praktisk og instruktiv Undervisningsmetode for Elever, der studere Bjergværksdrift.

Det er bekendt, at Russerne ere stærke The-drikkere, og at man i Rusland kan faa bedre The, end andetsteds i Europa, og især er jo den saakaldte Karavanthe berømt. Vi traf paa vor Vej et meget luxuriøst udstyret kinesisk Thehus,

hvor kun den fineste The serveredes paa kinesisk uden Fløde og Sukker. Jeg maa tilstaa ikke, hverken før eller senere, at have nydt en saa velsmagende, fin aromatisk duftende The.

Det var i Midten af August Maaned at vi vare i St. Petersborg, og Varmen var saa stærk og trykkende, at jeg ikke mindes, end ikke i Vestindien, at have været saa afficeret af Varmen, som her. Og dog saa man Mændene at gaa med Kappe og Damerne med Kaabe, rigtig nok i deres Ansigts Sved. Vi fik imidlertid snart Forklaring over dette Fænomen. Efter at have spist til Middag, Kl. 2—3 og røget vor Sigar (det var dengang forbudt at røge paa Gaden), gik vi, fuldstændig sommerklædte, ud at spadsere. Klokken var vel omtrent mellem 5 og 6, da det begyndte at blive taaget, og faa Minutter efter en saadan Kulde, at vi tænderklaprende i største Hast ilede til vort Hotel og trak det varmeste Tøj paa, vi havde med os. St. Petersborgs Klima fortjener sit Vanrygte.

Efter Kptlnt. Irmingers Forslag besøgte han og jeg vor danske Gesandt, Grev Rantzau, hvor vi fik at vide, at Kejseren ikke havde syntes hverken om vor Chef eller om Korvetten. Efter omtrent en Uges Ophold i Cronstadts Havn lettede vi og stød hjem efter. Paa Hjemrejsen indtraf en lille Episode, som karakteriserer Chefen, hvor-

for jeg skal omtale den. Han fik et heftigt Anfald af Podagra, som han tidligere flere Gange havde lidt af, men som han fortalte han havde kureret ved forcerede Spadsereture fra Bellahøj og til Byen og tilbage saalænge han paa nogen Maade kunde holde det ud. Jeg saa ham i flere Dage stampe uafbrudt omkring paa Dækket uden at vide, hvad der var ivejen. Endelig lod han mig kalde og viste mig sin skinnende røde og stærkt opsvulmede Fod. Jeg raadede ham at holde Køjen, og indsvøbte Foden i Uld og Voxtaft, og foreholdt ham den Fare, han udsatte sig for, ved at ville forcere Podagraen bort paa den af ham angivne Maade. Da jeg den næste Morgen kom ned i Kahytten, saa jeg hans blottede podagriske Fod stikke ud af hans Hængekøje. Han erklærede, at han som Chef ikke kunde ligge i Køjen, og at han vilde af med sin Podagra, som da ogsaa lykkedes, da Svulsten og Rødmen af Foden inden Aften næsten helt var svunden. Om Natten blev jeg imidlertid purret ud og kaldt op til Chefen. Han havde faaet en voldsom Halsbetændelse, der nær havde kostet ham Livet; han var nu bleven myg og medgørlig. Halsbetændelsen fik jeg Bugt med, førend vi naaede hjem, hvorfor han var meget taknemlig.

Kaptlnt. Irminger, som jeg tidligere har omtalt, var den Officer, jeg nærmest sluttede mig

til; jeg blev senere hans Huslæge og Ven, og vort Venskab har holdt ud indtil hans nylig indtrufne Død, som 86 aarig Olding. Det forekommer mig, at Irminger, foruden den kursoriske Fremstilling af Begivenhederne i hans Liv, som Bladene har givet efter hans Død, fortjener en nærmere Omtale. I. var ikke nogen særlig begavet Natur, hans aandelige Synskreds ikke meget udstrakt, men han var Gentleman fra Issen til Fodsaalerne, det var hans Karaktermærke. Med en sjelden smuk Personlighed forenede han en Sømands Ligefremhed med en Hofmands Anstand og Bøjelighed. I. blev, som bekendt, som ganske ung Officer knyttet til Frederik d. 7de medens denne Konge endnu var Prinds, først som hans Lærer i Sømandskab og senere som hans Kavalier. Der er næppe nogen, der som Irminger har kendt Fredrik d. 7de ud og ind; af alle dennes nærmeste Omgivelser var I. den eneste, der fra Kongens yngre Dage fulgte ham indtil hans Død. Dette skyldtes Egenskaber hos I., som i høj Grad kom ham tilgode i hans vanskelige Stilling under Grevinde Danners Regimente ved Hoffet. Han besad en sjelden Takt og Selvbeherskelse overfor disse Forhold, var en grundhæderlig og sandhedskærlig Karakter, der aldrig indlod sig i det Intrigespil, der paa den Tid florerede ved Hoffet. I. led usigeligt i hele denne lange Tid, og var

undertiden Fortvivl[el]sen nær, og havde I. ikke havt den Lykke at have en Hustru, der forstod at lyse op i hans mørke Sindsstemning og dæmpe hans ikke sjældent over Grændsen gaaende Harme, var han uden Tvivl gaaet tilgrunde. Betænker man, at I., skønt ingenlunde blind for Fredrik d. 7des Fejl, var ham i høj Grad personlig hengiven, og med dyb Smerte saa ham at være falden i Hænderne og behersket af to Personer, som Jomfru Rasmussen og Bogtrykker Berling, vil man kunne forstaa, baade hvad I. har lidt og hvor vanskelig hans Stilling har været. Skønt gentagende Opfordringer af Kongen, var I. ikke til at bevæge at lade sin Hustru præsentere ved Hoffet. Et Træk, der karakteriserer I., skal jeg ved denne Lejlighed anføre. Som bekendt havde Fredrik d. 7de den Vane at sige Du ikke alene til sine Nærmeste, men ogsaa til endog de højst staaende Embedsmænd. Kongen havde altid sagt De til I., men en Dag faldt det ham ind at sige til I., at han for Fremtiden vilde sige Du til ham; I. satte et forbauset Ansigt op og svarede Kongen, at det aldrig kunde falde ham ind at sige Du til Hans Majestæt, og dermed forblev det ved det gamle. Ved Christian d. 9des Hof var I. persona grata og i høj Grad afholdt af den hele kongelige Familie og Kongen nærede en høj Grad af personlig Tillid til ham. Efter at

I. var afgaaet som Generaladjudant (Embedet blev som bekendt inddraget), efter at være udtraadt af Tjenesten paa Grund af Alder og lige indtil hans sidste Sygdom bandt ham til Sygelejet, vedblev han at referere Marineministeriets Indstillinger til Kongen. I. havde et rørende, gammelmands Sværmeri for Kejserinden af Rusland, som han i sin Tid, som Prindsesse Dagmar, havde overført til St. Petersborg. Da jeg, kort Tid førend hans Død, besøgte ham, fortalte han, at det havde gjort ham smertelig ondt paa Grund af hans Sygdom ikke at kunne hilse paa Kejserinden paa Fredensborg i Sommer; men hans Ansigtsudtryk, der var i høj Grad lidende, forandrede pludselig, og der bredte sig et lyst Smil over hele hans Fysiognomi, da han tilføjede: jeg var saa heldig, ved en Audiens hos Kongen paa Amalienborg, kort førend Kejserindens Afrejse, ved Kongens særlige Velvillie at faa sagt Kejserinden, vistnok mit sidste Farvel, og saa forærede hun mig — kan De gætte — min Livret: en Krukke med Kaviar!

Ved min Hjemkomst i September 1837 fandt jeg Alt ved det gamle. Jeg tilbragte min Tid dels ved at besøge Hospitalerne, dels ved Manuduktion. Mine Øjne maatte jeg endnu skaane, da de ikke taalte nogen vedholdende Anstrængelse. Jeg havde lovet min tidligere Manuduktør, Regi-

mentskirurg Starck, at hjælpe ham ved Dissektionen til Prof. Withusens anatomiske Forelæsninger, som det i dette Semester tilfaldt ham at besørge. Da det var et Arbejde der interesserede mig og tillige forøgede mine praktiske Kundskaber i Anatomi, var det intet Offer jeg bragte. Men Omstændighederne gjorde det til et meget besværligt. En af de Kirurger, der forrettede Tjeneste paa de kongelige Værfter (dengang Gammel- og Nyholm) blev syg, og jeg blev kommanderet til denne Tjeneste, der begyndte ved Daggry, og varede til Kl. 4 om Eftermdgen. Dissektionen kunde derfor først begynde om Aftenen, og i Reglen blev jeg først færdig henimod eller over Midnat. Jeg fik saaledes ikke mange Timers Søvn, og mit ensomme, natlige Ophold blandt menneskelige Kadavere i alle mulige Stillinger og sønderlemmede paa de mest forskellige Maader, kunde ikke siges at være videre tiltrækkende. Naar jeg af og til saa mig om fra mit Arbejde, kom jeg jevnlige til at tænke paa, hvad en Lægmand vilde synes om dette Opholdssted paa denne Tid af Natten. Af og til havde jeg Selskab af den daværende Pedel, Sundby, nuværende Docent Thor S.s Fader, der var en udmærket Skelettør og stadig havde Arbejde for Eschricht. Denne Mand, der stadig levede og aandede blandt og havde sit væsent-

ligste Erhverv af døde menneskelige og dyriske Kroppe, havde sin Overtro. Den gik i to Retninger. Han sagde, at han ganske bestemt kunde forudsige, naar der kom friske Kadavere. Denne Begivenhed blev altid ved en bestemt Lyd varslet ham Natten forud. Den anden bestod i, at Prosektor Ibsen, der havde Bolig paa Akademiet, var Dobbeltgænger, og heri kunde han umulig tage fejl, da I. havde et Træben, og hans Gang altsaa var tydelig nok. Skønt Manden hverken var uoplyst eller dum, var det ikke muligt at faa ham rokket i sin Tro paa dette Omraade. Mærkeligt nok, naar Samtalen var kommen paa disse Æmner, og S. havde forladt mig, havde jeg en Følelse af Uhygge, som det trods alt mit Raisonnement næsten ikke var mig muligt at blive Herre over.

Henimod Foraaret 1838 maatte jeg atter tænke paa at komme tilsøs. Jeg vilde nødigt opgive min Anciennitet i Marinen, da jeg attraaede en fast Tjeneste ved Søs-Etatens Hospital, og at begive mig igen paa en Vestindierejse paa 1 à 2 Aar, havde jeg, som forlovet, ikke megen Lyst til. Det traf sig da saa heldigt, at der blev en Plads ledig som Læge paa Vagtskibet ved Helsingør, som jeg søgte og fik.

Paa denne Tid indtraf en Begivenhed paa vort lægevidenskabelige Undervisningsvæsens Om-

raade, som gav mig en hel Del at tænke paa. I flere Aar havde der, nærmest fra det medicinske Fakultet, været arbejdet paa en Sammensmeltning af det kirurgiske Akademi og det medicinske Fakultet, eller med andre Ord, at faa Akademiet ind under Universitetet. Der var to Grunde, der talte for denne Forholdsregel. Den medicinske Fakultetsexamen var bleven næsten kun til en Formsag, den absolveredes væsentlig kun af kirurgiske Kandidater, i Reglen et halvt eller et helt Aar efter den kirurgiske Examen. Den bestod af de samme Discipliner som den kirurgiske med Undtagelse af Kirurgi, men adskilte sig fra denne ved, at den skriftlige Prøve affattedes og den medicinske Klinik holdtes paa Latin, og kun »akademiske Borgere« havde Adgang til denne Examen. Den medicinske Examen alene gav selvfølgelig jus practicandi, men kun Adgang til de ganske faa Fysikater og Professorer ved Fakultetet, og til baade disse og hine udfordredes der i Reglen Doctorgraden. Til alle andre, saavel civile som militære, Lægeembeder i Statens Tjeneste udfordredes kirurgisk Examen. Man vil heraf let kunne slutte, at der var Grund for Fakultetet til at arbejde paa at faa dette Forhold forandret. Den anden Grund, der egentlig vedkom lige saa meget Akademiet som Fakultetet, var den overhaand tagende Mængde af

Studerende, og deriblandt et ikke ganske ringe Antal af Barbersvende saavel danske som tyske, hvoraf Flertallet savnede en Fordømmelse, der med Rette burde forlanges af en vordende Læge. Begge disse Grunde tilsammentagne af-fødte den forenede Lægeexamen, der tog sin Begyndelse om Foraaret 1838. Mange af mine baade ældre og jevnaldrende Kolleger, der-iblandt fx. nu afdøde Emil Fenger, havde alene den kirurgiske Examen; mine fremtidige Kolleger vilde jo derimod herefter alle have saavel denne som den medicinske, og efter al Rimelighed blive mig foretrukken ved given Lejlighed. En nær Kollega af mig, Islænderen, den senere Landfysikus paa Island, Hjaltelin, der heller ikke var Student, havde den samme Anskuelse som jeg, og søgte derfor om at maatte tage medicinsk Examen, der blev ham nægtet. Han søgte da til Kiel og tog medicinsk Examen og Doktorgraden der, som jeg dog ikke havde Lyst til. Hvad der var bleven nægtet H. kunde jeg selvfølgelig ikke vente at blive tilstaaet mig, hvorfor jeg da ingen anden Udvej havde, dersom jeg ikke vilde lade mig nøje med min kirurgiske Examen, end at underkaste mig den forenede Lægeexamen, der stod aaben for »ustuderede« indtil 1840.

Vagtskibet i Sundet.

Foreløbig havde jeg intet andet at gøre, end at tage med Vagtskibet til Helsingør eller i Sundet, som det hed. Fra April til December laa dette Skib, en af vore smukke 20 Kanons Korvetter, tilankers paa Helsingørs Rhed. Det havde noget at gøre med Øresunds Told, hvori dette Noget bestod, er ikke gaaet op for mig, skønt jeg i to Aar efter hinanden var Skibslæge ombord i dette Skib. Man sagde, at det skulde forrette Polititjeneste paa Rheden, men det blev inddraget, saasnart Øresundstolden blev op-hævet, skønt Skibsfarten igennem Sundet efter den Tid stadig blev forøget, og der ikke sjeldent laa flere Hundrede Skibe samtidig tilankers paa Rheden. Forebygge, at Skibe passerede Sundet uden at betale Told, var en umulig Opgave, da vi stadig laa tilankers og slet ikke havde noget med Skibene at gøre. Jeg tror derfor, at vi laa der nærmest for at vise vort Orlogsflag og vor Supremati over Farvandet. Chefsposten paa Vagtskibet i Sundet var en af Officererne meget attraaet Post, som tilfaldt den ældste Kapitain. Den var nemlig meget indbringende, da Chefen oppebar en Rigsort (24 β) af ethvert Skib, som passerede Sundet, og da der paa den Tid pas-

serede mellem 16—20,000 Skibe aarlig, var det jo en ret smuk Extrafortjeneste.

Den 16de April 1838 ankrede vi paa Helsingørs Rhed; Farvandet mellem København og Helsingør havde været fuldstændigt isfrit (Vinteren havde været stræng og langvarig); men efter at have ligget nogle Timer tilankers, kunde vi ikke se aabent Vande, og kom i Drift med Isen. Vi lod Pligtankeret falde, men det kom ikke længer, end paa Isen, som bar det. Det begyndte at se temmelig alvorlig ud, da Isen førte os hen imod Kronborgpynten. Vi fik imidlertid sat Sejl, og vare saa heldige at slippe ind i en aaben Rende i Isen, og komme fri af denne et Stykke Norden for Kronborg, hvor Farvandet bliver bredere. En Bark, der havde ligget paa Siden af os paa Rheden, blev sat paa Land lidt Sønden for Kronborgpynten. Kapitain Zahrtmann, en af Marinens mest ansete og mest intelligente Officerer, var Chef, Kptlnt. Oxholm Næstkommanderende, de tre andre, subalterne Officerer, vare ganske unge, og alle tre temmelig ubetydelige Personer.

Dersom vi skulde have tilbragt vort Liv udelukkende ombord, vilde det have været meget ensformigt og kedeligt; men det var ikke Tilfældet. Helsingør var dengang en meget livlig og meget gjæstfri By, hvor der tjentes mange

Penge og gaves mange Penge ud, nærmest vistnok fordi de fortjentes let, og efter Reglen, hvad der kommer let, gaar let. Øresundstolden og de Forhold denne medførte, var det Kildevæld, hvoraf alle øste; uden den var Byen Intet, da den hverken havde Opland eller Købmænd, og af egentlig Industri, kun et lille og fattigt Skibsværft, nærmere bestemt til Reparationer af Havarister end til Skibsbyggeri. Havnen var snarere en Baade- end en Skibshavn, med et meget snævert og efter Omstændighederne farefuldt Indløb.

Byens Honoratiores bestod af den talrige Embedsstand og da særlig Toldkammerets, der var uforholdsmæssig godt aflagt, da det ikke var Staten, men Tolden og Skibene, der betalte. Direktøren (dengang Konferentsraad Holten) havde 1 Rdlr. af hvert Skib; Kæmmerererne, saavidt jeg mindes 4 *ℳ*, Krydstoldinspektøren 3 *ℳ* (1 Kr.) o. s. f., og i det Hele taget kan man sige om alle disse Embeder, at de nærmest vare Sinekurer, der bleve givne til Personer af god Familie eller med gode Konnektioner, (den tidligere omtalte Kaptlnt., nu Kammerherre Walterstorf, traf jeg her som Kæmmererer).

Den næste Klasse i Helsingørs sociale Rangforordning indtoges af de mange Konsuler, hvoraf enhver søfarende Nation havde én, og

Skibsklarererne, hvilke Stillinger ofte vare forenede i en og samme Person. Skibsklarerernes Forretning bestod i at betale Tolden og de forskellige Afgifter for de resp. Skibsrhedere eller Handelshuse, hvis Skibe eller Varer passerede Sundet, for at forebygge et længere Ophold paa Helsingørs Rhed. Det var et ret ejendommeligt Skuespil at se en Skibsfører komme iland ved H.s Skibsbro, og strax blive omgiven af en talrig Flok saakaldte Brokaper, Skibsklarerernes Udsendinge til at oppasse og bemægtige sig den ulykkelige intet Ondt anende Skibskapitain. Var han saa uheldig ikke at være henvist til nogen bestemt navngiven Skibsklarerer, saa man ham blive ledsaget og bearbejdet af en Brokaper under hver Arm og i det Mindste en i hvert Frakkeskød, og ledsaget af en lang Hale efter sig, bestaaende dels af Skibsklarerernes og dels af Skibsprovianterings-Forretningernes Brokaper.

Jeg sagde, at H. var en meget gæstfri og meget livlig By. Skibsførerne, der modtoges som Gæster, skulde baade leve og mores. Der var derfor aabent Bord hos Skibsklarererne og Proviantleverandørerne paa enhver Tid af Dagen, og da en Køretur i Helsingørs smukke Omegn hørte med til Gæstfriheden, som Desserten til et Middagsmaaltid, var der en stadig Færden af Køretøjer af al Slags, men især Giger, paa Gader og Landeveje. Da der til Tider kunde ligge flere hundrede Skibe paa H.s Rhed og Flertallet af disses Førere havde enten nødvendige eller unødvendige Forretninger at besørge i Land, kan man forestille sig, hvilket Liv og Røre dette frembragte i Havnen og i Byen.

Med Øresundstoldens Ophor var H.s Livsnerve overskaaren, og den blev, hvad den endnu er, en død By. Det beklageligste var, at den tidligere glimrende Periode saa godt som intet Spor af Formueforøgelse eller Velstand havde efterladt hos Byens Borgere eller Forretningsmænd; kun ganske enkelte af disse trak sig tilbage med nogen Formue, det store Flertal havde levet fra Haanden og i Munden.

Af Garnisonens Officerer saa man kun ganske enkelte i Selskabslivet; Landofficererne spillede en meget underordnet Rolle dengang, og Armeen blev af Folket i det Hele taget betragtet som Fredrik den 6tes Legetøj.

Et af de mest gæstfri, mest intelligente og elegante Huse i H. var Kapitain Sneedorfs. Det bestod af Mand, Kone og tre Døttre, hvoraf dog kun den ældste var voxen, den mellemste lige i Overgangsalderen og den yngste endnu Barn. S. (Søn af den bekendte Admiral) var som ung Officer kommen til H. for at assistere en gammel Admiral, der var Krydstoldinspektør, og havde været saa heldig, efter dennes Død, at arve hans lukrative Embede. Hvori dette egentlig bestod, var en Gaade, som hverken jeg eller nogen anden kunde løse. Til Embedet hørte et Sejlfartøj (en saakaldet Kragjolle), et Rofartøj, en Kvartermænd og fire Sluproere. Hver Morgen Kl. 9 begav S. sig, efter Vejrligets Beskaffenhed enten i Sejl- eller Robaad, ud paa Rheden, sejlede eller roede der omkring uden at jeg nogensinde saa ham borde eller have Sam-

kvem med noget Skib, og efter et Par Timers Forløb gaa iland. Og dermed endte hans Virksomhed for den Dag. Jeg har en Formodning om, at de andre Toldkammer-Embedsmænds Gerning har været ikke mere anstrængende, og om Vinteren, da Skibsfarten ophørte, at være lig 0. S.s Embede være nu hvad det var, saa var han selv et af de elskværdigste Mennesker, jeg har kendt, fuldentd gentleman, altid i Ligevægt, altid i godt Humør, havde Evnen til ogsaa at bringe sine Gæster i godt Humør og gøre sit Hus til et Samlingssted, hvortil ikke Rigdom eller Rang, men Intelligens og Dannelse, havde Adgangsbevis. Husets Frue, en Søster til Skuespilleren, Professor Nielsen, var en god og gæstfri Værtinde, trods sin overordentlige Korpulence dog livlig og med et ikke ringe Konversationstalant. Den ældste Datter, Betzy, en ung Pige paa 17 Aar, var usædvanlig godt begavet, omhyggelig opdraget, havde et ualmindelig godt Kendskab til den danske æstetiske Literatur og megen æstetisk Sands, men, mærkeligt nok ikke den ringeste Interesse for Musik. Hun var ikke smuk, men havde store, kloge Øjne og et meget udtryksfuldt, intelligent Fysiognomi.

S.s Hus stod i nøje Venskabsforhold til to andre Huse: Pastor Boyes og Borgemester Ollriks, og det var disse tre Huse, der dannede la

société, og hvor man traf virkelig intelligent Selskab. I Pastor B.s Hus var den ældste Datter, Jette, en intim og omtrent jevnaldrende Veninde af Frøken Betzy, den Magnet, der for os unge Mænd havde den største Tiltrækningskraft. Hun var en meget køn Brunette, meget livlig, ikke saa lidt koket, havde en net lille Sangstemme, en meget smuk Figur, og, hvad der var det mest prægnante, et Par glimrende brune Øjne, som samtidig gav Indtrykket af Skjælmeri og Intel ligens, og som hun med Mesterskab forstod at bruge. Pastor Boye var en høj, statelig, smuk, meget soigneret, midaldrende Mand, uden Spor af præstelig Salvelse i sin Tale, men med megen Værdighed i sin Fremtræden. Han var en meget yndet Prædikant, skønt han oplæste sin Præken med en ikke ringe norsk Akcent; som Psalmedigter, Æstetiker og Dramaturg havde han erhvervet sig en fortjent Plads i den danske Literatur. Han opholdt sig næsten stadig i sit Studereværelse, og vi saa ham i Reglen kun ved Aftensmaaltidet (vi kom kun om Aftenen i B.s Hus), hvor han med Livlighed deltog i Samtalen, men kort efter at Maaltidet var til Ende, forlod han Selskabet og begav sig atter til sit Studereværelse. Han havde to Ejendommeligheder: han var en stærk Snuser og brugte megen Parfume. Fru Boye var en elskværdig Værtinde, meget

livlig, men desto værre ikke lidet tunghør; Datteren Jette havde arvet hendes Øjne, der var ualmindeligt smukke, Moderens vare dog endnu dybere og mørkere end Datterens. Der kom ikke mange i B.s Hus; S.s og B.s Familier, hvis Boliger kun laa nogle Skridt fra hinanden, vare næsten sammenvoxne; det var dog mere Børnene, der havde bragt Familierne sammen, end de Voxne. Fru B. saa jeg saaledes næsten aldrig i det S.ske Hus, og Pastor B. kun sjældent.

I Etatsraad Olriks Hus kom jeg kun sjældnere, men traf hyppigst sammen med denne Familie hos S.s. Mand og Kone vare to lige elskværdige Mennesker; han en meget dygtig og meget human Embedsmand, der tillige var en behagelig og underholdende Selskabsmand, der jevnlige, hvilket dengang ikke var ualmindeligt i det dannede Selskab, krydrede sin Tale eller svarede paa Spørgsmaal med at citere en eller anden Sentens af Holbergs Peder Paars eller en eller anden Replik af H.s Komedier, der da jevnlige fremkaldte en højkrøstet Latter. Fruen var en meget begavet, køn, værdig og komplet Dame, med hvem det var en Fornøjelse at samtale. De førte egentlig ikke noget videre Hus, og omgikkes væsentlig kun de to nævnte Familier, og senere en tredie, som jeg nu skal omtale.

I S.s Ejendom, den nuværende Villa Augusta,

kom, i det andet Aar af mit Ophold i Helsingør eller paa dets Rhed, Kapitain S.s Svoger, Kapt. Aschlund til at bo. Han var gift med Fru S.s Søster, og hans Svigermoder og tre af hans ugifte Svigerinder havde Ophold i hans Hus. Jeg havde gjort hans Bekendtskab ombord i Linieskibet Skjold, hvor han var subaltern Officer, og havde der kureret ham for en Benskade, hvorfor han var meget taknemlig, og derfor strax, da vi mødtes i Helsingør, meddelte mig, at hans Hus til enhver Tid stod mig aabent. Han var udelukkende Sømand, baade i Sind og Skind, havde i mange Aar faret til Koffardis og ansaas for en praktisk dygtig Skibsfører, men for en maadelig Søofficer. Hans Kone var en omhyggelig Husmoder og god Værtinde, kun lidet begavet, men køn og indtagende, og naar man første Gang saa hende, kom man til at tænke paa en Due. Den ældste og den yngste af hendes Søstre vare begge mærkelige Fremtoninger. Den ældste, Henriette, dengang vel mellem 40—50, var meget korpulent, dertil lille af Væxt, meget blond, meget lyse, graalige Øjne, næsten uden Øjenbryn, bleg Ansigtssfarve, store Brillen, og, hvad der var det mest iøjnefaldende, langt Skæg paa Hagen og omkring Munden. Jeg var ofte kommet i A.s Hus uden nogensinde at se hende. Hun havde nemlig for Skik, saasnart nogen Fremmed blev anmeldt,

strax at forlade Stuen og kom aldrig tilbords, naar der var Fremmede. Der skete imidlertid snart en Undtagelse med mig, af hvad Grund ved jeg ikke, men vi bleve snart gode Venner, skønt vi som oftest diskuterede os varme og næsten aldrig vare af de samme Anskuelser om de Genstande, hvorom Diskussionen drejede sig. Hun var en sjelden intelligent, belæst og vel instrueret ældre Dame, original i sin Tænkning og meget kritisk. Hendes yngste Søster, Caroline, dengang en yngre Pige paa nogle og tyve Aar, var en fuldblodig, robust, storslaaet Skønhed, intelligent, skarpsindig, veltalende, som skabt for Selskabslivet og den store Verden. Hun var kritisk anlagt, ligesom Søsteren, gennemskuede meget hurtig enhver, hun kom i Samtale med, fik dem til at blotte deres svage Sider ved at smigre deres Forfængelighed, var en Skræk for bornerede og sippede Damer, blev gerne undgaaet af lapsede og blaserede Herrer, men havde en stor Tiltrækningskraft for begavede saavel Damer som Herrer. Hun besad et Konversationstalant næsten uden Lige, ikke af den Slags som bestandig lader Munden løbe, men som faar endog en Træmand til at tale. Hun havde Evnen til enhver Tid at kunne faa en almindelig Konversation igang.

Med Undtagelse af et Par andre Familier:

Stadsfysikus Klems og Apotheker Steenbergs, der vare som Folk ere flest, maaske lidt over Jevnmaalet, vare de nævnte Familier min egentlige Omgang, og nogle af mine kæreste Minder har jeg endnu beholdt fra den Tid jeg færdedes iblandt dem.

Da min Forlovede i Løbet af Sommeren i nogen Tid opholdt sig i Fredensborg hos min Svoger Peter Steen, havde jeg den Fornøjelse at kunne se hende i Reglen fra Løverdag til Søndag Aften. Jeg fik Orlov fra min Tjeneste ombord, der i min Fraværelse besørgedes af en af mine Kolleger iland, og jeg spadserede da Løverdag Aften til Fredensborg og Søndag Aften tilbage; Befordringen paa den Tid var for alle Ikkevelhavere: Apostlenes Heste, og jeg har mange Gange tidligere, i Ferietiden, spadseret fra København til Fredensborg og omvendt, for at besøge min Moster, Madame Qvist, der havde Fribolig paa Slottet, og min Søster Louise, som, førend hun blev gift, var i Huset hos hende. Jeg var en saa god Fodgænger, at jeg i Reglen gjorde den fem Mile lange Tour paa sex Timer.

Jeg har allerede omtalt, at Chefen, Kapitain Zahrtmann, var en af Marinens intelligenteste og mest ansete Officerer, og der var dengang kun én, Kapitain Dahlerup, der kunde gøre ham Rangen stridig. Han var en meget behagelig Chef.

Udenfor Tjenestesager samtalede han kun med Næstkommanderende, der var Kammerjunker og hørte til Sociétéen, hvori Z. bevægede sig, hvorfor ogsaa Samtalen udelukkende drejede sig om Personer og Begivenheder i denne, der ogsaa vare de eneste, hvorom Næstkommanderende vidste nogen ordenlig Besked. Da Z.s Familie, i Løbet af Sommeren tog Ophold i Helsingør, blev jeg Familiens Læge, og kom derved til at staa i et nærmere Forhold baade til Chefen og Familien, end nogen anden ombord. Da Z. og hans Familie kom til at spille en fremragende Rolle i den senere Tids Begivenheder under Christian den 8de og Fredrik d. 7de, og Z. ikke engang er nævnt i Nord. Konversat.s Lexikon, skal jeg forsøge at give en lille Skizze af ham og den.

Z.s Personlighed var fremragende. Noget over Middelhøjde, lidt Embonpoint, meget bevægelig, blond, fuldstændig skaldet, undtagen Baghovedet, men med et usædvanlig smukt formet Kranium, hvorfor Skaldetheden ikke misklædte ham. Mørkeblaa Øjne med et ganske overordentlig stærkt gennemtrængende Blik, lige, smuktformet Næse, kønt dannet Mund og Hage og et vellydende, sonort, noget skarpt Taleorgan. Hans Tale var altid kort og bestemt og stærkt akcentueret, og han talte ikke meget. Han havde

en sjelden Evne til, i overordentlig kort Tid, at sætte sig ind i en Sag og faa Kærnen ud, hvilket jeg paa et senere Stadium (hvorom senere) havde Lejlighed til at erfare; en Evne, som de, der senere, da han var bleven Minister, arbejdede sammen med ham, ikke noksom kunde fremhæve. Han var en Mand, der var født til at indtage en fremragende Stilling, men var uheldigvis kommen for sent i denne, og først efter at have i en moden Alder tilbragt otte Aar i en underordnet Hofcharge som Adjudant hos Chr. d. 8de, til at indtage denne Stilling.

Fru Z. var Jødinde (Datter af den rige Bankier Donner i Altona), havde været en glimrende Skønhed, og var endnu, naar hun havde gjort Toilette, en usædvanlig køn Dame. Jødinden var stærkt udpræget, men med fine Træk, og hun var høj, slank og gratiøs. De mest fremtrædende Egenskaber hos hende var hendes overdrevne Pynthesyge, hendes huslige Oekonomi og hendes Bestræbelser for, at hendes tre Døttre skulde gøre glimrende Partier. (De ere alle tre bleven gifte med Grever: den ældste, Elisabeth, med Portugiseren Roberedo, den mellemste, Mimi, med Holstein Holsteinborg, og den yngste, Vanda, med Danneskjold Samsø). Hendes Bestræbelser ses altsaa at være lykkedes, men om Døttrene ere blevne lykkelige, derom kan der

rejses meget begrundede Tvivl. Fru Z.s Toiletter og hendes Kunst at benytte Toilettet, var i sin Tid berømt, og da hun døde, blev der ikke uvittig sagt, at hendes vigtigste Anliggende paa hendes Dødsseng havde været i hvilket Toilette hun skulde vise sig for Vorherre. Hun bestyrede selv sit Hus, og hvor tarveligt de levede til daglig Brug, kan jeg anføre et Exempel paa. Jeg blev indbudt til Middag i Anledning af den ældste Datters Fødselsdag: Anretningen bestod af Vandgrød og Pandekager. De to ældste Døttre bleve ligefrem sultede, og fik kun næsten udelukkende Planteføde, for at blive fine, slanke og gratiøse. Som interimistisk Læge gjorde jeg Indsigelse mod denne Diæt, men blev imødegaaet med den Bemærkning at Familiens Huslæge, Prof. Wit-husen (sen.) havde anbefalet den, da Kødspiser medførte en uren Teint (!). Hvad denne Diæt førte til, fik Fruen senere at vide. Da hendes næstældste Datter, Grevinde Holst. Holsteinborg, efter hendes første Barselseng, var bleven i den Grad afkræftet og blodløs, at hendes Liv svævede i Fare, rejste hun med hende til Paris for at konsultere den berømte Læge, Chomel. Det første han spurgte Moderen om, var om Datteren ikke havde lidt Nød i sin Barndom. Ved et Lægebesøg paa Holsteinborg, hvor jeg flere Aar efter denne Begivenhed var bleven kaldet

for at tilse et af Børnene, bleve disse fremstillede for mig af Grevinden med den Udtalelse: De kan tro Dr. D., jeg sulter ikke mine Børn. Grevinden døde som bekendt i en forholdsvis ung Alder. Fru Z. bestyrede sit Hus som en dygtig Husmoder og med stræng Oekonomi. Om Morgen færdedes hun i Køkkenet, i Køkkentoilet med hvidt Køkkenforklæde med Smæk, og anordnede Dinéren med en saadan Nøjagtighed, at der Intet kunde blive tilovers. Ved en Middag, da jeg sad ved Siden af en Søofficer, der var kendt med Oekonomien, ligesom jeg, toge vi hver, til stor Forskrækkelse for Tjeneren, to smaa Koteletter paa vor Tallerken; Vært og Værtinde fik ingen, og maatte lade sig nøje med den ledsagende Gemyse. Efter at Z. var bleven Minister (Familien »laa paa Landet« indenfor Søerne paa Østerbro), kom jeg en Dag derud for at spørge til hans Befindende (han laa syg), og mødte da Fruen i fuldt Puds, men med Køkkenforklæde; hun kom lige fra at have givet sin Mand et Lave-ment. Hun afførte sig Forklædet og gik derpaa ind i Modtagelsesværelset, der var fuldt af Fremmede med samme Ærinde som jeg, og repræsenterede Huset som fuldendt Verdensdame.

Om Bord i et Vagtskib, der ligger til Ankers, forefalder ikke mange Begivenheder, der er Omtale værd; et Par skal jeg dog nævne, der kan have nogen Interesse.

Jeg har sagt, at Officererne nøde megen Gæstfrihed hos de helsingøranske Familjer; for at vise disse nogen Erkendtlighed, blev der arrangeret et Bal om Bord, hvortil disse Familjer og da særlig den kvindelige Ungdom blev indbudne. Dette Bal var en Begivenhed baade i Byen og om Bord. I flere Dage, baade førend og efter Ballet, var dette det almindelige Samtaleæmne baade i og udenfor de Kredse, der vare indbudne. Om Bord havde man i flere Dage ingen anden Tanke, end at indrette og ordne alt, saa festligt og smagfuldt som muligt. Dækket skulde forandres til Dansesal, Kahyt og Officerslukafer til Opholds- og Toiletværelser for Damerne. Solsejl, saa vel foroven som til Siderne, indvendig beklædte med Nations- og Signallflag i alle Farver, forvandlede Skansedækket, hvis Kanoner vare flyttede for efter, til en lukket Sal af imponerende Størrelse og ejendommelig Udsmykning. Lysekroner (Tøndebaand omviklede med Grønt og besatte med Lampetter) i et rigeligt Antal hængte i kulørte Baand under Solsejlet og frembragte et udmærket Lys, der stærkt fremhævede de mange brogede Farver paa Loft og Vægge. Garnisonens Musikkorps skulde udføre Musiken. At Officererne og hele Besætningen var galaklædt er en Selvfølge. Saaledes rustet var der kun én Tanke, der beskæftigede alle, saa vel om Bord som i Land og den drejede sig om Vejret; blev det Regn- eller Blæsevejr, gik hele Herligheden i Vasken, ti Korvetten laa en god halv Fjærdingvej fra Land, og Solsejlet vilde ikke kunne holde tæt under en vedvarende Regn. Heldigvis var Vejret upaaklageligt, netop saa megen »Sø«, at Damerne kunde rose sig af ikke at være bleven søsyge under Vejs, og dog saa lidt, at Korvetten laa saa støt som et Hus i Land. Roturen til og fra Skibet i Chalupper med 6—8 hvidklædte »Sluproere« og uniformeret Kvartermester i Hækken var tilligemed den orlogsmæssige Komplimenteren med Faldreb ved Ankomsten til og Afgangen fra Skibet, en af de smaa Begivenheder, Damerne ikke satte mindst Pris paa, og sikkert er det, at jeg aldrig har sét fornøjeligere og mere glædestraalende Ansigter end de, hvormed Damerne traadte over Faldrebet og med Undren betragtede den festlig smykkede Sal. At Værterne gjorde sig al Umage for at more deres Gæster, at dette lykkedes saa godt, at det var et Spørgsmaal, hvem af Parterne, der morede sig bedst, og at Damerne, og da særlig Husmødrene, ikke kunde undre sig nok over, at »Mandfolk«, uden nogen kvindelig Hjælp kunde indrette, ordne

og besørge alting saa godt og hyggeligt, bør ikke lades uomtalt.

Naar man fra Begyndelsen af April og til ind i December Maaned ligger paa Helsingørs aabne Rhed, har man Lejlighed til, som det hedder i Sømandssproget, at »ride« adskillige Storme af. To af disse ere ikke gaaede mig af Minde; den ene var en Nordvest- den anden en Sydveststorm, begge i November Maaned. N.V. Stormen begyndte en Søndag Morgen tidlig med klar Luft. Helsingørs Færgelaug havde en Takst efter Kulingsgraden, der blev bestemt og betegnet ved et Signal paa en Flagstang, ved Hejsningen af 1, 2 eller 3 Kugler, der betegnede en-, to- eller trebet Merssejls Kuling. Oversteg Kulingsgraden denne sidste — var det altsaa en orkanagtig Storm — hejstes et rødtmalet Sejldugs Flag, og Takstbestemmelserne vare hævede tilligemed Laugets Eneret; enhver kunde paatage sig Færgningen og bestemme Prisen. Samme Søndag Morgen var Flaget hejst. Vi saa en Brig komme lændsende ind Nord fra med klodsrebede Merssejl; da den var kommen omtrent i Højde med Helsingborg, fløj Sejlene ud af Liene (Sejlets Ramme), og kun disse blev tilbage. Chefen var, mod Sædvane, bleven i Land om Natten hos sin Familje, der opholdt sig i Helsingør. Til Vagtskibet hørte en Kragjolle (stor Sejlbaad), som blev ført af en Kvartermester, en ganske udmærket Baadfører, der hørte ind under Helsingørs Færgelaug, men gjorde Tjeneste ved Vagtskibet, medens det laa ved Helsingør; den havde Station i Land tilligemed to Mand af Korvettens Besætning. Vi blev meget forundrede ved at se Kragjollen komme ud af Havnen og sætte Kurs mod Korvetten i det Vejr, og antog, at der maatte være noget særdeles paa Færde. Kragjollen kunde ikke lægge til Siden af Skibet, men maatte fortøjes agten for Agterskibet (»Spejlets») og bragte et Brev fra Chefen til Næstkommanderende med en Anmodning til mig om at tilse hans ældste Datter, der havde faaet en heftig Halsbetændelse (jeg var Familjens Læge under dens Ophold i Helsingør), men med den udtrykkelige Betingelse, at det gjordes afhængigt af mig, saaledes som Vejret var, om jeg vilde komme eller blive, indtil Vejret havde bedaget sig. Kragjollen, der var kommen ud med god Vind og med tæt rebet Sejl, firet saa langt ned som muligt, maatte krydse, naar den skulde ind efter. Efter at have raadført mig med Kvartermesteren, der mente, at Vejret endnu ikke var fuldstændig usejlbart, og efter at have iført

mig mine Søklæder, fik jeg en Ende om Livet og blev fra Hækken firet ned i Kragjollen. Jeg har senere i tretten Aar været Karantænelæge og har som saadan haft mangan drøj Dravat, men Mage til Sejltur har jeg ikke oplevet. Der var ingen »Sø«, ti Stormen piskede Søerne til Støv, det røg os om Øren og Øjne som Aske; Sandsække, der var medtagne som bevægelig Ballast, og to Kanoner, som Baaden førte, maatte under hver Vending bakes op til Luvart, alle fire satte vi os op paa den luv Ræling, hvor vi omtrent sad lodrette, næsten hvert Minut nødtes vi til at løbe op i Vinden, og af og til maatte Storskøde slippes, naar den læ Ræling laa omtrent en Fod under Vandet og dette styrtede ind i Strømme. Endelig kom vi saa langt ind, at vi fik nogen Læ af Kronborg, og naaede omsider Havnen. Havnemolen var fuld af Folk, der havde været Tilskuere ved vor, jeg tør vel sige, dristige Sejlads, og vor Kvartermester modtog af sine Kammerater de mest velbehagelige Nik med et eller andet Tilføjende om, hvor de syntes, det havde knebet mest.

Stormene mellem S.S.V. og S.S.O. er for Skibe, der ligge til Ankers paa Helsingørs Rhed, de værste, fordi Vind og Strøm bære »over et« langs Farvandet, og derfor sætte den sværeste Sø; naar dertil kommer, at Holdebunden ikke er den bedste, er det forklarligt, at ikke faa Skibe lide Skibbrud, Havari eller miste deres Ankre under disse Forhold. Vagtskibet laa derfor stærkt fortøjet. Et Sværanker i Øst og et lignende i Vest vare ved Jærnkættinger af 100 Favnes Længde forenede i en mægtig Jærnring; fra denne udgik en lige saa lang Kætting, der førte ind gennem Skibets Klyds, omgav den med tykke Jærnplader forsynede Bedding i flere Omgange, forløb derefter langs Dækket indtil foran Stormasten, gik her igennem en svær Jærncylinder (»Brønden«) ned i Lasten og endte, fæstet til en mægtig Jærnring, der omgav Stormasten. Hvor Kæden forlader Brønden, gribes den af en næsten armtyk Jærnklo (»Hex«), der er boltet fast til en af Dækkets Tværbjælker af Egetræ. Denne Mekanisme tjæner dels til yderligere at befæste Kæden og dels, da Kloen kan drejes om den Bolt, hvortil den er fæstet, og altsaa kan aabnes og lukkes, til at bestemme Længden af den Del af Kæden, der gaar fra Brønden til Beddingen og forebygge, at der ikke løber en større Del af Kæden ud, end den man bestemmer.

Vi havde en Novemberdag en forrygende Storm af S.S.V., Bramræerne vare nedtagne, Bramstængerne strøgne, Merse-

og Underræerne brasede langskibs, for at have saa lidt Vindfang som muligt, og vi havde 50 Favne Kæde til Bedding. Korvetten laa og red i den svære Sø og satte af og til Forskibet under Vand, saa Søerne skyllede fra for til agter. Stormen tiltog endnu hen imod Aften, og vi saa det ene Skib efter det andet drive med deres Ankre; et Barkskib blev sat op paa Kronborgpynten og forliste. Paa Førstevagten havde vi en Bark om bagbords og en Brig om styrbords Side med deres Ankre hængende i vor Fortøjning. Igennem Raaber blev der befalet dem at stikke deres Ankre fra dem, men de vendte det døve Øre til og mente formodentlig, at vilde vi have dem til at slippe deres Ankre, maatte vi selv paatage os Ulejligheden, hvad de meget vel vidste der ikke kunde være Tale om i det Vejr. Kl. omtrent 4 paa Førstevagten vækkedes jeg af min Søvn ved et saa vældigt Stød af Skibet, at det rystede; efter Stødet fulgte en voldsom og næsten ubeskrivelig Larm. Jeg for ud af min Køje og aabnede Døren fra mit Lukaf, der førte ud paa Bannierne. En Ildsøjle bestaaende af Millioner af Gnister stod ud af »Brønden«, Kæden rutschede i flyvende Fart igennem Brønden og standsede først, da den, som det hedder i Sømandssproget, var løben ud til Tamp og da med et vældigt Drøn i Skibet. »Hexen« tilligemed Bolten var reven ud af Dæksbjælken, og Kæden havde taget »Surr«. Kraften af den mægtige »Sø«, der havde frembragt dette Resultat, var saa betydelig, at den havde formaaet at bringe den flere Gange om Beddingen og dennes Pullert i et Slags Ottetal befæstede svære Kæde til at løbe rundt, og tillige overvinde den Modstand »Hexen« foraarsagede. Man maa beundre Sammenholdskraften af det Jærn hvoraf Kæden var smeddet; ti Kæden holdt baade os og de to Skibe, hvis Ankre var inde i vor Fortøjning.

Efter at være kommen til København i December Maaned 1838 tog jeg atter fat paa mine Manuduktioner, besøgte Hospitalerne og forberedte mig paa at tage den kombinerede Lægeexamen. Denne absolverede jeg i Foraaret 1839 med laud og de fleste Points, der blev opnaaet

af nogen Kandidat i det Semester. Jeg er den eneste Læge, der har baade kirurgisk og kombineret Examen.

Allerede førend jeg havde begyndt Examen var jeg bleven ansat i samme Stilling som det foregaaende Aar. Livet ombord i Vagtskibet og iland var det samme, kun Personerne ombord havde skiftet. Istedensfor Kapt. Z. havde vi faaet Kapt. Asch[e]houg til Chef; Næst- og Trediekommanderende, Kptlnt. Christian Wulff og Lieutenant Sommer vare mine gamle Skibskammerater, den første fra Bellona, den sidste fra Fortuna.

Naar jeg undtager Tysk og Latin, hvilke Sprog jeg stadig havde dyrket saavel før som efter min første Examen, vare mine Kundskaber i Fransk og Engelsk meget mangelfulde. Næstkommanderende, Kaptl. Wulff, der havde gode Kundskaber i disse Sprog, tilbød sig at være Lærer, og jeg havde megen Nytte af hans Undervisning, saa at jeg mod Slutningen af vort Samvære ombord ikke havde synderlig Vanskelighed ved at læse og forstaa lettere Lektüre af franske og engelske Forfattere. Skønt jeg senere, efter min Hjemkomst til København, tog Undervisning i Fransk af særlige Lærere, kan jeg dog sige at være saavel i det ene som det andet Sprog, væsentlig Autodidakt, da jeg hverken havde Tid

eller Raad til et mere indtrængende Studium af disse Sprog, hvis væsenligste Betydning for mig laa i med Lethed at kunne læse franske og engelske medicinske Forfattere, en Færdighed jeg meget snart opnaaede, og som senere, ved min videnskabelige Virksomhed, blev mig til megen Nytte.

Om Aftenen den 3die Decbr. 1839 vare vi, i Anledning af vor nær forestaaende Afsejling, i Selskab hos Kapt. Sneedorf, da Chefen modtog et Brev, afsendt med et Ilbud fra Kbhvn. Det indeholdt Efterretningen om Fredrik d. 6tes Død. Budskabet kom uventet og frembragte et meget stærkt Indtryk. Fredrik d. 6te havde regeret saa længe, og man var bleven saa vant til dette Regimente, at man syntes det aldrig kunde faa Ende. Kongens Sygdom havde, saavidt man vidste, ikke bestaaet i andet, end hans sædvanlige Efteraarshoste, og Ingen tænkte paa, at den skulde medføre Døden. Som sædvanlig ved slige Lejligheder blev der digtet og sunget om det uerstattelige Tab, Folket havde lidt ved denne mageløse Konges Død, skønt den almindelige Mening var, at en mere kortsynet og uklog Politik end den, der blev fulgt i Aarhundredets Begyndelse, der havde Tabet af Norge og Statsbankeroten til Følge, næppe kunde tænkes. Fredrik d. 6tes bekendte Yttring: »Vi alene vide«,

der havde vakt saa megen Forargelse, var nu glemt, og en, i sit private Liv skikkelig Filister, som Konge borneret, Per Nittengryn, og staaende helt uden for sin Tid, blev nu hævet til Skyerne og »tilbedt« af »Folket«.

Det brændende Spørgsmaal var nu, hvad Christian den 8de vilde gøre, og om han vilde give Landet en friere Forfatning. Jeg skal ved denne Lejlighed udtale, at der ikke gives mange Konger, der ved deres Regerings Tiltrædelse blev set op til med mere Tiltro og Tillid end Christian den 8de, og jeg skal tilføje, at dersom hans Regeringstid var bleven benyttet paa rette Maade, og de paatænkte Reformer i vor Forfatning ikke vare blevne opsatte til en ubestemmelig Fremtid, vilde Chr. d. 8de med sin Intelligens, sin Dannelselse og sine Forbindelser med Udlandets Fyrster og Statsmænd netop have været skikket til at standse den Sønderdelingsproces af Riget, der allerede var i god Gang under hans Forgænger. At 1848 traf os saa uforberedte, som Tilfældet var, skyldes derfor Chr. d. 8des Nølepolitik og Karakterløshed.

Ved min Hjemkomst til København fik jeg Plads som Kandidat paa Fødselsstiftelsen, som jeg dog snart efter maatte fratræde paa Grund af en morderisk Barselbepidemi, der gjorde det nødvendigt at lukke Stiftelsen for længere

Tid, medens der blev rensset, desinficeret og omorganiseret. Den 1ste Januar 1840 blev jeg fast ansat som Læge ved Sø-Etatens Hospital, en Plads jeg længe havde attraaet. Min Livsstilling var nu for saa vidt sikkret, at jeg kunde leve i Kbhvn. og søge at erhverve mig nogen Praxis, for omsider engang at kunne tænke paa at gifte mig; jeg havde jo allerede været fire Aar forlovet. Min Gage ved Hospitalet var 16 Rdlr. mndlg., Fribolig og to Favne Brænde. Saa ringe end denne Gage var, slog den dog til til mine Fornødenheder, og jeg var aldrig i Gæld. Det gik imidlertid meget smaat med Praxis, saa at jeg i 1842 fattede den Beslutning at forlade Kbhvn. og derfor søgte et Distriktslægeembede i Jylland (Silkeborg). Jeg var baade af Sundhedskollegiet og Kancelliet indstillet som No. 1, men blev dog forbigaaet af en yngre Kollega, Ryge, hvis Søster, en dengang feteret Skuespillerinde, nu Grevinde Holck, udvirkede Broderens Ansættelse ved en personlig Henvendelse til Chr. d. 8de. Dengang tog jeg mig Sagen temmelig nær, men kan jo ikke noksom takke min gode Skæbne, at jeg gik glip af Posten, der havde ladet mig blive staaende min Levetid i den samme Stilling, og rimeligvis rustificere, som mine andre Kolleger paa Landet, der var almindeligt i den Tid.

Jeg havde kort efter min Ansættelse ved Ho-

Vilhelmine Drachmann. f, Stæhr.

spitalet søgt nogen litterær Beskeftigelse som Medarbejder ved »Bibliothek for Læger«, der blev redigeret af Prof. Otto, og efter min mislykkede Bestræbelse at komme fra Kbhvn., fattede jeg Beslutningen at blive, og tog strax fat paa Besvarelsen af det medicinske Fakultets Prisopgave, som jeg fuldførte. Prof. Eschricht havde udsat Spørgsmaalet: De sidste ti Aars Opdagelser i Øjets Anatomi og Fysiologi, og da jeg under Arbejdet jevnlig maatte laane Litteratur, der ikke fandtes paa Bibliothekerne, hos E., vidste han, at jeg arbejdede paa Besvarelsen. Efter at have afgivet mit Manuskript, og efter at E. havde gennemlæst det, kom han til mig og gratulerede mig til, at han vilde stemme for at Prisen, Universitetets Guldmedaille, blev tilkendt mig. En god Ven, Prof. Levy, sørgede for at Resultatet blev et hædrende Accessit.

Ved Begyndelsen af Aaret 1844 havde jeg erhvervet mig saa megen Praxis, at jeg havde en samlet Indtægt af 800 Rdlr. aarlig, og da jeg havde faaet Tilladelse til foreløbig at bo som gift paa Hospitalet, besluttede jeg at benytte mig af Tilladelsen, og holdt Bryllup den 3de Febr. s. A. I Aaret 1845 tilbød min daværende Overlæge ved Hospitalet, Mansa, mig at overtage Posten som Læge ved Langaards orthopædiske Institut paa Tuborg, som han i en Række af Aar havde

havt, men som han nu, efter at være bleven udnævnt til Stabslæge, vilde fratræde. Orthopædi havde hidtil ikke havt nogen Interesse for mig, og mine Kundskaber paa dette Omraade vare meget overfladiske, hvorfor jeg mente ikke at kunne modtage Tilbudet, førend jeg havde suppleret min manglende Kundskab. Da M. imidlertid tilbød sin Hjælp, naar jeg behøvede den, gik jeg ind paa Forslaget, og hermed begyndte min orthopædiske Virksomhed, som jeg har fortsat indtil Dato, og som naaede en Udstrækning, hvorom jeg dengang ikke kunde have nogen Anelse.

Eftersom min Praxis forøgedes, blev min Hospitalstjeneste mig mere og mere besværlig, hvortil endnu kom, at jeg havde faaet en anden Overlæge, istedenfor Mansa, der næsten ganske overlod de Syges Behandling til sine to Underlæger, hvilket kun kunde være behageligt for os, der begge vare ældre Kandidater. Den ny Overlæge, Dr. Sommerfeldt, var en Mand, der aldrig burde have været Læge, da han var et af de mest upraktiske og kejtede Mennesker, jeg har kendt. Han hørte til den Tids »Medicinere«, der var bleven fyldt med en hel Del Lærdom, som de i det praktiske Liv ikke forstod at anvende, hvorfor det ogsaa var ham umuligt at stille nogen Diagnose, naar den da ikke laa saaledes

lige for Næsen, at den ikke var til at tage fejl af. Som Kirurg var han under al Kritik, og naar der forekom et alvorligere kirurgisk Tilfælde, erklærede han sig selv for kun at være Mediciner. For at karakterisere ham kan tjene følgende Exempel: Der indkom paa Hospitalet en Tilskadekommen, en yngre, stærk og muskuløs Tømmermand, der havde faaet Hoften af Led. Der blev anvendt de almindeligt brugelige Midler uden at Reduktionen lykkedes (Æther og Kloroform kendtes ikke dengang). S. tabte strax Hovedet, og mente at yderligere Forsøg vare unyttige. Jeg forestillede ham hvilken stakkels Krøbling den unge, kraftige Mand vilde blive, dersom man ikke hjalp ham. Ja, han vidste ingen andre Midler og vilde ikke paatage sig Ansvarret ved en voldsommere Fremgangsmaade. Jeg paastod vi maatte og skulde anvende det yderste Middel for at faa Hoften i Led igen. Efter at have sikkret Delene, der skulde udholde det voldsomme Tryk, som den forøgede Kraftanvendelse vilde medføre, spændte jeg Pat. i en skraa Stilling op mellem Vinduesposten og Gulvet, og lod saa trække i en otteskaaren Tallie. En tyk Jernkrog indskruet i Gulvet rettede sig under den anvendte Kraft. Jeg ombyttede den med en ny. Med et stærkt Knald gled Laarbenshovedet ind i Hofteskaalen og Ledsætningen var lykkedes. Under denne hele

Procedure gik S. op og ned ad Gulvet og vred sine Hænder, og istedenfor at hjælpe mig med mit Arbejde, kom han den ene Gang efter den anden hen og med den ynkeligste Mine bad mig om dog at lade det ulykkelige Menneske være i Fred. Efter nogle faa Ugers Forløb havde jeg den Fornøjelse at se Tømmermanden fuldstændig helbredet forlade Hospitalet. At der hørte mere end almindelig Resignation og Taalmodighed til at tjene under en saadan overordnet, vil let kunne forstaas, og da jeg stadig, naar jeg havde Tid, besøgte Fredriks Hospital, med Stein og Trier som Overlæger, var der jo Lejlighed til Sammenligning, dersom der i det Hele taget kan være Tale om Sammenligning mellem en Stymper og Mænd, der staa paa Højden af deres Kunst.

Saa kom Aaret 1848. Det bragte et Befrielsens Pust i mange Retninger, man blev som befriet fra et Mareridt, der havde varet i lange Tider. Vi skulde have Krig, hvorom hele den daværende Generation kun havde hørt Tale af ældgamle Folk fra forrige Aarhundrede som personlige Deltagere, men som laa saa fjernt fra alles Tanke før dette Aar, at man snarere troede paa en stedsevarende europæisk Fred end paa Krig, som ansaas for et overvundet Stadium, hvor Barbariet endnu herskede. Polens Opstand og Bel-

giens Løsrivelse fra Holland laa langt tilbage i Tiden og var kun kortvarige og lokale Skærmydsler. Jeg skal ikke opholde mig ved Stemmningen i 1848, der er bleven talt og skreven nok om den; at den greb mig paa samme Maade, som enhver anden, der følte for sit Fædreland, er en Selvfølge, og at jeg var Deltager af Processionen fra Raadhuset til Christiansborg Slot og i de forskellige Casinomøder, er ligeledes selvfølgelig.

Skønt den store Begejstring og en lige saa stor Offerberedvillighed, var Troen paa vore Landofficerers Dygtighed og vore Jensers Tapperhed meget ringe; 1807 var ikke udslettet af vor Hukommelse, og til Fredrik den 6tes Landsoldater havde ingen Tillid. Jeg tror at turde udsige, at naar de kun viste sig ikke at være fejge, og med nogenlunde Ære bestode den første Kamp, vilde man foreløbig føle sig tilfredsstillet. At det hele øvrige Europa senere vilde rejse sig mod Tyskland og komme os til Hjælp, derom vare vi overbeviste. Overfor Marinen forholdt det sig ganske anderledes; paa den vidste vi at kunne stole, og i Blokaden af de tyske Havne og i Opbringelsen af de tyske Skibe mente vi at have et Vaaben, som Tyskland, og da særlig Preussen, nok omsider vilde bøje sig for.

1848.

Efter Affæren ved Bau og Slaget ved Slesvig gik jeg i en bestandig Uro og feberagtig Spænding. Alle disponible Lægekræfter vare tagne i Brug, kun for Marinens fast ansatte Læger var ingen Beskeftigelse, der paa den Tid var Omtale værd. Dertil kom, at jeg aldrig havde set et Skudskaar; hvilket i Fredstid jo er en Sjeldenhed, og naar Marinens Tid til aktiv Deltagelse i Kriggen vilde komme, kunde jo ingen vide. Jeg fattede da den Beslutning at ansøge Marineministeren, Zahrtmann, om at maatte begive mig til Armeens Feltlazaretter i første Linie for at lære den egentlige Krigskirurgi at kende, hvorom jeg, som alle mine andre Kolleger, savnede fuldstændig praktisk Kendskab. Jeg fik Tilladelsen, og forlod min Kone og mine to Børn med bankende Hjerter, men med et glad Sind fyldt af Haab om, hvad jeg vilde komme til at opleve.

Den 27de Maj rejste jeg, og kom den 28de til Augustenborg. I Sønderborg hørte jeg Kanonerne dundre ovre i det Sundevedske, hvor der blev foretaget en Diversion mod Hannoveranerne, og fik paa Augustenborg, kort efter min Ankomst Lejlighed til at øve mig i Krigskirurgi, da alle de Saarede, efter at have modtaget den første Forbinding ved Ambulancen, bleve bragte til

Augustenborg, der var Lazaret i første Linie. Den 5te Juni vilde Wrangel tage Dybbøl og Als ved et coup de main, men blev saa eftertrykkelig tilbagevist, at Forsøget ikke blev gentaget. Det er en ganske ejendommelig Følelse at høre i det Fjerne Kanontordenen og Bataillonssalverne og vide, at det ikke var nogen Fredsmanøvre, men at hvert Skud man hører, har sit Maal: enten at saare eller dræbe en Modstander; der spilles Kegler; Kuglerne ere af Jern eller Bly og Keglerne ere Mennesker. Slaget var begyndt om Formiddagen, men først hen ad Eftermiddagen begyndte de første Saarede at ankomme til Augustenborg, men Transporten fortsattes saa den største Del af Natten.

Da det kan have nogen Interesse at faa et Billede af et saadant Lazarets Indretning og Interiør paa en Slagdag, skal jeg her give en Skizze. Saa betimeligt som mulig underrettes Overlægen fra Generalkommandoen om, at et Slag forestaar, og det omtrentlige Antal Saarede Lazaretet maa være forberedt paa at modtage, hvilket beregnes efter den Styrke, der formodes at komme i Ilden. Her frembyder sig nu strax den første Vanskelighed: Evakuationen. Enhver Saaret paa Lazaretet, som uden Risiko kan taale at transporte[re]s, maa overflyttes til et Lazaret i 2den Linie, som ikke sjeldent ligger temmelig

fjernt, her f. Ex. Faaborg. Man vil kunne indse, at denne Opgave ikke er ganske let at løse paa en samvittighedsfuld Maade, og oven i Købet er Transportmidlerne ikke altid strax for Haanden. Saa træffes alle Forberedelser til at modtage de Saarede. De ankomme i Reglen udmattede af Marschen, af Kampen, af Saaret og Blodtabet og ofte ikke mindst af Sult og Tørst. Vi havde paa Augustenborg, hvad der var et stort Gode, Hertugens fyldte Vin- og Iskælder at ty til, og saa var der sørget for en god, kraftig Bouillon; Næringsmidler af al Slags havde vi nok af. Det var en Glæde at se, hvorledes de Saarede nøde og oplivedes ved disse Midler, og ofte glemte baade deres Saar og deres Smerter under Nydelsen.

Og saa begyndte det egenlige Arbejde for os Kirurger. Først og fremmest galdt det om at sortere de Saarede: Haardtsaarede, Saarede og Letsaarede. Og det var atter ingenlunde nogen let Opgave, da en tilsyneladende mindre ydre Læsion ofte kunde vise sig at skjule en meget betydelig indre. Betydeligere Blødninger maatte selvfølgelig for i første Række, og derefter kom de Saarede, hvis Saar forlangte en uopsættelig Amputation af et eller andet større Lem,

Trepanation, Udskæring af Kugler o. s. v.

Midt under alt dette Arbejde og den Travlhed, der betinges af denne Gerning, der altid maa udføres med Ro og Koldblodighed, var det en Uhygge Natten igennem at høre

den uafbrudte dumpe Lyd af Vognrumlen, der bestandigt tilkendegav Ankomsten af flere saarede, til hvilke det var tvivlsomt, baade om der kunde skaffes Plads og betimelig Hjælp. Ved en foretagen Optælling viste det sig, at Lazaretet var fyldt, men at der desuagtet maatte skaffes Plads, da mange saarede endnu var under Vejs. Saa maatte den anden Revision foretages. Alle ny ankomne letsaarede evakueredes strax, alle saarede, der uden Fare kunde transporteres videre, bleve, efter at deres Forbindinger endnu en Gang var eftersete eller fornyede og andre Fornødenheder tilfredsstillende, ligeledes hendsendte til Lazareter, hvor der var Plads.

Lægebesætningen paa Augustenborg var dengang 2 Overlæger, hvoraf den ene var »Mediciner« og kun havde de indvortes Syge under Behandling, 2 Underlæger og 2 Studenter. Naar man betænker, hvor meget én haardt Kvæstet kan give en Kirurg at bestille, vil man kunne forestille sig, hvilket Arbejde og hvilket Ansvar en Overlæge, der selv maa foretage alle de større Operationer, der forefalde, og alle tvivlsomme Tilfældes Undersøgelse, er bebyrdet med, naar flere Hundrede Saarede i Løbet af nogle Timer fylde Lazaretet. Vedblive de Saarede at strømme til, som var Tilfældet den 5te Juni, saa maa den anden Revision foretages; de ny ankomne Letsaarede og de Saarede, der uden Fare kunne transporteres videre, blive, efter at deres Forbindinger ere blevne eftersete eller fornyede og andre Fornødenheder ere blevne tilfredsstillende, henviste til andre Lazareter, hvor der er Plads. At

alle Hænder paa en saadan Tid ere optagne, at man kunde ønske dem mangfoldiggjorte, sig selv delt og nærværende paa mange Steder paa samme Tid, vil være indlysende, og at derfor den uventede Hjælp min Nærværelse bragte, blev paa-skønnet, behøver ingen Omtale.

Da Klokken var imellem 4 og 5 om Morgenen, da Overlæge Clemmensen foretog den 11te større Amputation (jeg havde foretaget de 5) var det blodige Haandværk sluttet, men Cl. var da ogsaa saa udmattet, at han næppe kunde holde sig oprejst. Men endnu laa flere Amputerede og ventede paa at blive forbundne, da vi paa Grund af Frygt for Efterblødning havde opsat Forbindingen. Mærkeligt nok, skønt jeg tilsyneladende ikke var nær saa kraftig en Mand som Cl., følte jeg mig endnu ved gode Kræfter og bad derfor min udmattede Kollega om at tage sig nogle Timers Hvile, medens jeg besørgede Forbindingerne, hvilket han, skønt modstræbende, endelig gav sit Samtykke til. Til Hjælp ved disse Forbindinger havde jeg én Assistent, Lazaretets Apotheker: Simon Groth, nuværende Mønt-guardain, der aldrig svigtede, naar man trængte til en paalidelig Assistent, skønt denne Tjeneste laa udenfor hans Fag. Efter at være færdig med mit Arbejde, tog jeg mig et Bad i Augustenborg-fjord, og jeg mindes ikke nogensinde at have

taget Bad med en saa forfriskende Virkning, som dette. Derefter sov jeg de Retfærdiges Søvn indtil om Eftermiddagen. Man taler meget om en blodig Valplads; og at der bliver udøst Blod der, er selvfølgelig; men det er et stort Spørgsmaal om det er der, eller paa Lazaretet i første Linie, at det meste Blod bliver udgydt.

Jeg forblev sex Uger paa Augustenborg, og tog derfra beriget med en ikke ringe Erfaring i den praktiske Krigskirurgi. Efter at have besøgt de forskellige Feltlazareter i 2den Linie, kom jeg tilbage til København, og tog her strax fat paa en Afhandling »Om Skudsaar«, der blev offentliggjort i »Hospitalsmeddelelser«. For min frivillige Tjeneste paa Augustenborg blev jeg den 13de Septbr. s. A. Ridder af Dannebrog.

Nogen Tid efter min Hjemkomst kom min Kollega ved Hospitalet, Wilken Hornemann, til mig og bad mig om at overtage Overskibslægeposten paa Fregatten »Havfruen«, hvortil han havde modtaget Udkommando, som han, da hans Hustru med hver Dag ventede sin første Nedkomst, gerne vilde fritages for. Da min Praxis blev besørget af mine hjemmenværende Kolleger, og jeg til enhver Tid kunde vente Udkommando, havde jeg ingen Grund til at nægte min Kollega min Tjeneste ved denne Lejlighed, og modtog derfor Udkommandoen.

Fregatten Havfruen, der blev kommanderet af Kapitain Christmas, var bestemt til at blokere de tyske Nordsøhavne, særlig Hamborg og Bremen, altsaa Elbens og Weserens Mundinger, men skulde først begive sig til Østersøen og blokere Svinemünde (Stettin) og der afløses af Fregatten Freja, som laa under Ekvipering. Farvandet i den sydlige Del af Nordsøen er eller kan være, især i den urolige Efteraarstid, meget vanskeligt, hvorfor der udfordres en dygtig Sømand til, til enhver Tid at kunne holde sig der. Da Christmas paa den Tid ansaas som den mest erfarne praktiske Søofficer i Marinen, blev han betroet denne Post. Vi sejlede da ned til vor Station ved Svinemünde, og holdt os stadig under Sejl krydsende i Farvandet saa nær Kysten som Skibets Sikkerhed tillod. Efter omtrent en Uges Forløb bleve vi afløste af Fregatten Freja, og jeg modtog Ordre at begive mig der ombord og overlade min Tjeneste i Havfruen til en yngre Kollega: Kandidat Silfwerberg.

Freja blev kommanderet af Kapitain Pedersen, en Officer, der i mange Aar ikke havde været tilsøs, og derfor overlod Kommandoen til sin dygtige, overordenlig humane og elskværdige Næstkommanderende: Kaptlnt. Ipsen. Skibet havde et fortræffeligt Officerspersonale; jeg havde en Skibslæge og en Underlæge til Assi-

stance, og Tonen og Livet ombord var fortræffelig, hvilket i høj Grad kom os tilgode under den kedsommelige Blokadetjeneste, der ingen somhelst Afvexling frembød og afskar os fra hele Omverdenen. Mandskabets Behandling var mønsterværdig, hvilket nærmest skyldtes Næstkommanderende, og der blev i de omtrent to Maaneder Togtet varede, ikke uddelt en eneste Lusning. Henimod Midten af October fik vi Ordre at begive os til Kjøgebugt, og modtog der Ordre at sejle til Store Belt og tage Station udenfor Nyborg.

For at give et Begreb om Chefens Maade at være paa, skal jeg anføre et Exempel. Det var en meget mørk Aften, Klokken var vel mellem 9 og 10, altsaa paa Førstevagten; det blæste en stiv Merssejlskuling med Byger, og vi søgte Indgangen til Sundet mellem Falsterbo og Møen, et ikke behageligt Farvand, der vanskeliggjordes ved at vi maatte krydse og havde en Mængde Sejlere i Farvandet, dels krydsende, ligesom vi, dels modgaaende. Vi havde endnu ikke faaet Kending hverken af Møens eller Falsterbos Fyr. Den yngste Officer, Ltnt. Rambusch, havde Vagt. Da Klokken var 10 kom Chefen hen til R. og sagde: Nu gaar jeg tilkøjs, passer De ikke paa, og kommer der noget ivejen, bliver De Pinedød hængt, Godnat! Det kan nok være, at Lieutenanten passede paa. Da jeg holdt meget af R., der senere

blev en af mine bedste Venner, blev jeg paa Dækket, indtil han selv oppe fra Merset havde faaet Møens Fyr i Sigte. Den værste Del af Sejladsen var selvfølgelig at gaa fri af de mange Sejlere, hvoraf snart den ene snart den anden passerede enten klods for eller klods agten om os. Jeg vil ikke rose Chefen for hans Opførsel, men den giver selvstændige og paapasselige yngre Officerer, skønt dette Hensyn næppe var Motivet til hans Handlemaade, men snarere det Ansvar, han undgik at paadrage sig, ved at forlade Dækket.

I Kjøgebugt modtog vi Ordre at begive os til Store Bælt og tage Station udenfor Nyborg. Efter at have ligget en fjorten Dages Tid udenfor Nyborg, hvor vi hver Dag toge os en Motion i Land, fik vi Ordre at begive os hjem, hvor vi ankom i Begyndelsen af November.

Denne frivillig paatagne Udkommando gjorde, at jeg det næste Foraar ikke blev udkommanderet med Linieskibet Christian den 8de, der nu tilfaldt min Eftermand i Tjenesten, Dr. Courlænder. Som bekendt mistede de to ombord værende Læger Livet, da Skibet sprang i Luften, og at C. ikke delte Skæbne med dem, skyldtes et rent Tilfælde. Nogle Øjeblikke førend Katastrofen var han kommet op paa Dækket for at faa Hjælp til de Saaredes Ilandsættelse, og da han

saa Flammerne slaa op af Forlugen, kastede han sig resolut overbord og blev optaget af en Baad. I samme Nu skete den forfærdelige Explosion. At jeg skulde have været lige saa heldig som C. tør vel under alle Omstændigheder anses for tvivlsomt. Katastrofen ved Ekernfærde, hvorved vi materielt mistede to af vore bedste Skibe og moralsk Troen paa vor Marine, frembragte i Øjeblikket et ligefremt lamslaaende Indtryk. Skylden for denne Ulykke hviler utvivlsomt paa den Mand, der var attacheret Armeen som Marinens Repræsentant: Kommandør Garde; Chef Officerer og Mandskab gjorde deres Pligt. Ordren til den Diversion Marinen skulde foretage for at aflede Fjendens Opmærksomhed fra et andet Punkt, der skulde angribes, var bleven kontra-manderet og G. var bleven underrettet derom; men han vilde ikke lade denne Lejlighed til en Bravour for Marinen gaa unyttet hen, og undlod at meddele de resp. Chefer Kontraordren, som han i Retten nægtede at have modtaget.

Linieskibet Skjold.

Hurtigst mulig blev Linieskibet Skjold udrustet til at afløse Chr. d. 8de, og jeg fik Ordre at gaa ombord som Overskibslæge.

Mærkeligt nok havde jeg den Skæbne i det første og det sidste Skib, hvori jeg gjorde Tjeneste som Læge, at have en halv forrykt Chef. Kommandør Thomsen var et af disse snakkesalige, nyfigne Mennesker, som paa Gader og Stræder standsede enhver, han havde det fjerneste Kendskab til, for i en Strøm af Ord at fortælle løst og fast, Byens chronic scandaleuse, uden- og indenlandsk Politik, alt imellem hinanden, næsten uden Ophør, en Rædsel for enhver, der havde bedre Anvendelse for sin Tid, men en velkommen Gæst i Athenæum's saakaldte »Skandale«, hvor han baade fyldte og tømte sin Nyhedspose. Denne Mand blev Chef for Linieskibet. Det øvrige Officerspersonale var en Suite af dygtige, yngre Officerer: Næstkommanderende Kptlnt. Bøcher (senere Direktør for Marinen og Værftschef), Trediekommanderende, Hans Grove (senere Marineminister), O. Pedersen (senere Direktør for Marinen), Chr. Gottlieb, der alle vare Kvarterchefer. Vi havde desuden to svenske Officerer: Kaptlnt. Adlersparre og Ltnt. Pantserhjelm som tjenstgørende. Skibets Opgave var at blokere Kielerfjord, og om mulig at tilintetgøre den Styrke af fjendtlige Dampskibe og Kanonbaade som fandtes i Kielerfjord. Det Mandskab vi havde ombord var for største Delen uøvet i Orlogstjeneste, og den første Opgave var

derfor at faa et vel indøvet Mandskab, hvorfor der ogsaa tidlig og sent blev exerceret med Haandvaaben og Kanoner.

I Begyndelsen udtalte Chefen sig saaledes, at der blandt Officererne opstod en berettiget Frygt for, at han vilde foretage et hazarderet Angreb paa Batterierne ved Labø og Frederiksort (i Kielerfjord), der uden Nytte kunde medføre en Katastrofe lig den ved Ekernførde. Foreløbig holdt vi os temmelig fjernt fra vor egentlige Station og nærmere Langeland end Kielerbugt, hvilket, indtil vi havde vort Mandskab ordenlig indøvet, fandtes ganske rigtig. Chefen var idelig Virksomhed, næsten altid paa Dækket, røg uaf-ladelig og drak, jeg ved ikke hvor mange Gange Kaffe om Dagen.

En Dag, da vi nærmede os Kielerfjord, saa vi Røg inde i Fjorden, og kort efter to Dampskibe med flere Kanonbaade paa Slæb, der satte Kours ud imod os. Vi vendte og styrede Øster efter, altsaa fjernede os fra dem, hvilket vakte megen Misnøje blandt Officererne. Chefens Uro og Stundesløshed tiltog, og vi vare næsten aldrig paa vor Station, hvorfor han endog modtog Ordre fra Marineministeriet at holde sig i Nærheden af Kielerfjord. Den samme Scene som før nævnt, gentog sig endnu engang, og man fortalte mig, at man i Kikkert havde set, at Fol-

kene i et af de fjendtlige Dampskibe havde klappet paa deres Bag ad os.

En tidlig Morgen, i dejligt Solskinsvejr, med en laber Brise af Vest, der senere gik til N.V. med friskere Vind, havde vi nærmet os Ekernfærde, og nogen Tid efter set Dampskibrøg inde i Kielerfjord, der altid var Tegn paa, at deres Flotille: to Dampskibe og 4—5 Kanonbaade vilde angribe os. Klokken var vel mellem 4 og 5, og der blev slaaet til klart Skib, d. v. s. at hele Mandskabet, Officerer og Officianter skulde hurtigst mulig møde, enhver paa den ham tidligere anviste Plads, Kanonerne befries for deres Surringer, Krudtmagasinerne aabnes, Haandvaabnene fordeles, og kort sagt alt gøres beredt til Kamp. Strax efter at være kommen ud af Køjen, og havde faaet nogle Klæder paa, kom de fire førstnævnte Officerer ind i mit Lukaf og erklærede, at Flagets Ære ikke tillod dem at lystre Chefens Ordre, dersom den lød paa at flygte, men at de havde besluttet at attackere Fjenden, hvad saa Udfaldet end vilde blive. De vilde dog først spørge mig, som den lægekyndige Autoritet ombord, hvad min Mening var om Chefens mentale Tilstand. Jeg svarede dem, at jeg allerede i længere Tid havde næret Tvivl om, at den var normal, og at jeg paa Grund heraf vilde støtte dem og være med at dele Ansvar

og bære Følgerne af et Foretagende, hvis store Betydning jeg fuldt ud indsaa. Efter at have forvisset mig om, at alt var i Orden nede i Lazaretet, gik jeg op paa Dækket, og jeg kan med Sandhed sige, at Hjertet, som det hedder, sad i min Hals. Chefen var paa Dækket, som sædvanlig fuld af Uro, røgende og tyggende Sigar, med af Nattevaagen og Excitation blodkongestionerede Øjne med et ejendommeligt, ligesom forvildet Blik.

Situationen var saaledes: Vi stode ind mod Land; skulde vi attackere maatte Ordren lyde: Skærp overalt, klods til Vinden! Skulde vi, som sædvanlig, løbe vor Vej, maatte Ordren lyde: Op med Roret, bras firkant! Flotillen var nu udenfor Kielerfjord og stod lige op imod os. Saa kommanderede Chefen til Næstkommanderende: Op med Roret, bras firkant! Næstkommanderende satte Raaberen for Munden og kommanderede: Skærp overalt! I samme Nu for Chefen ned i Kahytten, og jeg ventede at se ham lige saa hurtig komme op med en Pistol i Haanden og skyde Næstkommanderende ned, som han havde fuldstændig Ret til; men han blev nede i Kahytten. Vi stod nu lige ned imod Fjenden, der havde dannet Slagorden og begyndte at beskyde os paa lang Afstand. Efter at have nærmet os til Skudvidde, drejede vi

Bredsiden til og gav dem et Lag. Ikke saasnart havde dette suset over Hovedet paa dem, førend Kanonbaadene fik travlt med at lade sig bugsere af Dampskibene, der med fuld Kraft stod ind ad Kielerfjord. Da vi maatte ligge tæt til Vinden, og de havde et betydeligt Forspring, lykkedes det os ikke at afskære dem; men vi forfulgte dem til lige ind under Labø's Kanoner, hvor vi vendte og stod udefter. Under hele denne Af-fære havde vi ikke set noget til Chefen; men saasnart Skydningen var ophørt, og efter at vi havde vendt, kom han med et meget fornøjet Ansigt paa Dækket, og bød alle Officererne ned i Kahytten til et Glas Vin. Efter denne Katastrofe kom han ikke oftere i Nærheden af Kielerbugt, men holdt Skibet stadigt krydsende i Langelandsbæltet.

Vel omtrent en fjorten Dages Tid efter den nævnte Begivenhed ankom Dampskibet »Eideren« med Kommandør Aschehoug ombord. Han havde Ordre at afløse Chefen, der nogle Timer efter, i en meget exalteret Sindsstemning, forlod Skibet; jeg tør nok sige til alles Tilfredshed.

Chefens Uro og Stundesløshed havde bredt sig over hele Skibstjenesten; Mandskabet havde aldrig Ro; den ene Kommando og den ene Tjeneste afløste den anden uden Orden eller System. Mandskabets Skafningstid, der altid

overholdes med Nøjagtighed, ligesom dets Hviletid, blev ikke sjældent forstyrret eller forlagt flere Timer senere, end reglementeret. Officerernes Misstemning mod Chefen forøgedes Dag for Dag, og efter den sidste Tildragelse ansaa man ham for umulig. Spørgsmaalet om, hvorledes hans Adfærd rettelig bør forklares, rejses saa at sige af sig selv, og blev efter vor Hjemkomst undergivet en Undersøgelseskommission, hvortil jeg maatte afgive en mundtlig og skriftlig Beretning. Spørgsmaalet for mig stillede sig saaledes: er han en Kujon eller er der noget abnormt ved hans Sindstilstand, der kan gøre ham mere eller mindre utilregnelig?

Der var i Virkeligheden ikke lidt, der talte for den første Anskuelse, og det var ogsaa den, der først paatrængte sig mig. At beskyldte en Officer for Fejghed, er den mest gravevende, og, dersom det kan bevises, i sine Følger alvorligste Beskyldning, der kan overgaa ham. Det følger heraf, at ethvert Moment, enhver Omstændighed, der kunde tale for en anden Opfattelse af de foreliggende Kendsgerninger, nøje burde undersøges og samvittighedsfuldt fremdrages, førend den nævnte Beskyldning blev udtalt.

Der kom herved i Betragtning en Mislighed, der klæber ved den danske og sikkerlig heller ikke er fremmed i enhver anden Mindrestats-Marine. Chefposterne ere i det hele kun faa og naas først i en mere fremrykket Alder, og hvad der er værre, der hengaar i Reglen flere, undertiden en Række af Aar imellem enhver saadan Kommando. Den lange Mellemtid, der ikke optages af nogen nævneværdig praktisk Virksomhed, har hos Flertallet af Officerer en højst uheldig Virkning, som al Lediggang, og gør disse i Reglen mere eller mindre uskikkede til den ansvarsfulde Stilling som Chefer og særlig da for et Skib til en Værdi af flere Millioner og en

Besætning af 6—700 Mand. At bringe Skibet hjem i uskadt Stand, om muligt at undgaa enhver Fare og ikke løbe nogen som helst Risiko, der kunde kompromittere deres Renomé, bliver i Reglen Højdepunktet af det Maal, der tilsigtes af de fleste af disse Chefer. Med Alderen vokser baade Følelsen af Ansvar og Forsigtigheden og gaar hos mindre stærke og energiske Karakterer over til Ængstelse, Uro og Ubestemthed i deres Optræden, og naar Omstændighederne endelig tvinge dem til resolut Handling, vælges den Vej, der frembyder mindst Risiko.

Det var denne Betragtning, jeg lagde til Grund for min Bedømmelse af Thomsen. Mod den kunde indvendes, at der egentlig ikke kunde være nogen Risiko forbunden med at attackere en fire, fem Kanonbaade, der overfor et Linjeskib med 84 Kanoner kunde betragtes som Mus overfor en Elefant. Denne Betragtningssmaade er ikke rigtig; ti Erfaringen fra vor Krig i Aarene 1807 og 1814, der var Thomsen vel bekendt, havde lært de engelske Orlogsmænd baade at kende og frygte, hvilken farlig Fjende vore Kanonbaade under stille Vejr kunde være. Det var desuden utvivlsomt en Fejl, der først efter Th.s Afgang blev rettet, at der ikke var medgivet Linjeskibet et Dampskib.

Naar jeg anvender det her fremsatte som Præmisses til min Bedømmelse af Th.s mentale Tilstand, bør endnu tilføjes, at Th. overtog Kommandoen umiddelbart efter, at to af Marinens bedste og kraftigste Skibe vare blevne ødelagte, noget, der bestandig optog hans Tanke, og at han i lang Tid næsten uafbrudt var søvnløs og idelig paa Færde baade Dag og Nat. At alle disse samvirkende Aarsager nok kunde bringe en Hjerne, der i Forvejen var skør, ud over Grænsen af det normale, turde være en berettiget Slutning.

Jeg besvarede det sidste Spørgsmaal bekræftende, hvilket havde til Følge, at ingen Krigsret blev nedsat, og at han simpelt hen fik sin Afsked. Thomsen var Broder til den berømte Konferentsraad Th., Stifteren af oldnordisk og ethnografisk Musæum. Han var i Marinen anset som

en Mand med Kundskaber, især dog sproglige, og som Officer mere Theoretiker end Praktiker. Jeg havde Indtrykket af, at hans Hjerne var et Pulterkammer, hvori uden Orden og Sammenhæng laa Brokker af Kundskab af al Slags. I Samtale sprang han fra den ene Sag eller Genstand til den anden i en uafbrudt Ordstrøm, og det var aldrig Sagen i og for sig, men altid Personen han bedømte og kritiserede hensynsløst og ensidig, og som oftest i de mest bizarre Udtryk. Han var nysgerrig til Yderlighed. Han havde en Ejendom i Amaliegade, hvor Beboerne jevnlig maatte flytte, fordi han stadig blandede sig i deres indre huslige Anliggender og fx. ransagede deres Køkken og examinerede Kokkepigen for at føre Kontrol med hvad de skulde have til Middag. Til Ejendommen hørte en lille Have, hvortil Beboerne havde Adgang; vilde de om Sommeren flytte paa Landet, blev Lejligheden dem opsagt, fordi han mente, at Haven maatte være dem nok. Derfor stode ogsaa jevnlig Lejligheder ledige i hans store og herskabeligt udstyrede Ejendom, fordi man ikke vilde finde sig i hans Bizarrerier. At denne Mand, efter i mange Aar ikke at have havt nogen Chefskommando, at være gaaet op i Bysladder og Pernittengryneri, naar han pludselig hensættes i en meget alvorlig og i høj Grad ansvarsfuld Stil-

ling, med den friske Erindring om den Marinen overgaaede Ulykke, kunde blive fortunlet i sit i Forvejen skøre Hoved, synes ikke urimeligt at antage. Hans Skryderi i Begyndelsen af Togtet, førend det egenlige Ansvar endnu tyngede paa ham, forklares ved den Tilbøjelighed svage Karakterer har til at stramme sig op, førend den egenlige Fare og Tiden til den nødvendige Handling indtræder. Særlig modig har Manden under ingen Omstændigheder været.

Jeg har i min mangeaarige Tjeneste som Skibslæge ikke haft Lejlighed til at prøve mig selv som Kirurg under en alvorlig Bataille; de smaa Skærmydsler, vi havde med Kanonbaadene, efterlod ingen saarede. At Lægens Stilling under en Bataille ikke er af de behageligste og udfordrer Egenskaber, der ikke ere givne enhver, kan jeg anføre et Exempel paa, der ogsaa i andre Henseender fortjener at omtales.

Bataille-Lazaretet om Bord i et større Skib, Fregat eller Linjeskib, er et højt regnet 30—40 Kvadratalen stort, firkantet, bælgmørkt Rum i den nederste Del af Skibet, under dets Vandlinje og umiddelbart foran det agterste Krudtmagazin. Det belyses med almindelige Skibslanterner, aabent Lys er strængt forbudt. I dette Rum er anbragt et Operationsbord og nogle Jærnsenge med Madrats til de saarede, som dog i Reglen, straks efter at være forbundne eller opererede, bringes bort fra det indskrænkede Rum og anbringes paa Bannierne. Foruden én à to Underlæger, respektive paa Fregat eller Linjeskib, har Overlægen kun Assistance af to eller tre »Krankevægtere«, hvortil i Reglen bleve udtagne de mest ubrugelige Individuer iblandt de »usøvante«, fuldstændigt raa og ukyndige i den Tjeneste, de skulde udføre. Min ovennævnte Kollega, Wilken Hornemann, var Overlæge paa Fregatten »Gefion« under dens Kamp i Eckernførdefjord, en Kamp, der udspandt sig til et fuldstændigt Slagteri om Bord. Han var i den mange Timer fortsatte Kamp uafbrudt i Virksomhed med det bestandigt voksende Antal saarede, hvoraf

Størstedelen vare haardtsaarede med Knusninger og Afrivninger af Lemmer, der gjorde uopsættelig Amputation eller andre betydelige Operationer nødvendige. Lazaretets Dæk, hvorpaa han stod, var bedækket med et flere Tommer tykt Lag levret Blod, og skøndt Lazaretet skulde være skudsikkert, slog Stumper af Granater, der sprang i Lugerne paa Batteriet eller Bannierne, Skottet ind til Lazaretet i Stykker.

Det Spørgsmaal ligger nær: hvorledes var denne Gerning under disse Forhold udført? I Aaret 1852, altsaa tre Aar efter, besøgte jeg den berømte Kirurg og Operatør Professor Langenbecks Klinik i Berlin. L. havde været den slesvig-holstenske Armes Stabslæge og modtaget i Eckernförde de saarede fra »Gefion«. Da L. af min Anbefalingsskrivelse saa, at jeg var dansk Marinelæge, spurgte han, om jeg kendte W. Horne-mann; paa mit Svar, at det var en af mine nærmeste Kolleger, bad han mig bringe ham hans Hilsen og fortalte derpaa, at de opererede og saarede, han havde modtaget fra Gefion, var saa korrekt behandlede og forbundne, som om det kunde være sket paa et vel indrettet Hospital, og at han i høj Grad forundrede sig over, at dette havde været muligt under de stedfundne Forhold.

Med Kommandør Aschehoug (født Normand) fik vi en Chef, vi i alle Henseender kunde være tjent med. Dygtig, bestemt, human og modig, og Skibet blev fra den Dag han kom ombord til et Mønsterskib. Vi begave os strax ned paa vor Station i Kielerbugt og forblev der, indtil vi bleve hjemkaldte. Dampskibene Hekla og Eideren skiftedes til at ligge sammen med os, for at kunne assistere os, dersom vi skulde blive angrebne i Vindstille, og det var kun af og til vi i nogle Dage vare alene, naar Skibene vare til anden Brug eller det ene eller andet forlod os for at fylde Kul eller faa Maskineri og Kedler eftersete.

En Dag i Blikstille, vi havde det mindre og svagere Dampskib Eideren paa Stationen, saa vi atter Dampskibrøg inde i Fjorden, og vidste da at vi vilde blive attakerede. Eideren blev surret fast paa vor Styrbordsside, og vi holdt os paa vor Plads indtil den fjendtlige Flotille lagde sig i Slagorden. Derpaa styrede vi ind paa den, men med en Cours der søgte at afskære deres Re-traitelinie. Vor Hensigt opdagedes snart, hvorfor Dampskibene toge Kanonbaadene paa Slæb og søgte med fuld Kraft ind i Fjorden. Eideren havde for ringe Kraft til at kunne bevæge det store Linieskib med nogen synderlig Fart gennem Vandet; Officererne mente, dersom vi havde haft det kraftigere Skib Hekla, vilde vi kunne have afskaaret og taget Kanonbaadene. Der blev skudt fra begge Sider paa lang Afstand; enkelte af de fjendtlige Kugler susede, uden at gøre Skade, mellem vore Master; vi splintrede Hækken af det ene Dampskib og knuste en lille Jolle, der blev liggende paa Valpladsen; det var det hele Udbytte; men det var sidste Gang vi bleve foruroligede.

Da det var Vindstille den Dag vi bleve angrebne, var det heldigt, at vi havde Dampskibet til at assistere os, da vi uden denne Hjælp vilde have haft en varm Dag og næppe være gaaet ud af Kampen uden at være bleven alvorligt tilredte.

Kanonbaadene lægge sig nemlig i lang Afstand fra det ubevægelige Skib og beskyde det langskibs; Skibet frembyder en meget stor Skydeskive, kan kun benytte sig af nogle faa Kanoner, og har de lave, kun en ringe Flade frembydende og fjernt liggende Kanonbaade til Skive, saa at alle Fordele ere paa disses Side. I Krigen 1807—14 fik Englænderne flere af deres Skibe ilde tilredte og enkelte bleve tagne af vore flinke og dristige Kanonbaade.

Som Demonstration mod Tyskland havde Rusland sendt en Eskadre af større Orlogsskibe til vore Farvande, der toge Station langs den slesvigske Kyst. Af Chefen for en russisk Orlogsdamper fik vi Underretning om Fredericiaslaget, og hans Udtalelse om denne Bedrift af vor Armé var saa rosende, at den fortjener at gengives ordret og lød: *c'est plus q'une victoire, c'est une gloire!*

Naar jeg undtager Kedsommeligheden ved bestandig at skulle opholde sig paa samme Sted, og ikke vide hvortil dette vilde vare, havde vi det meget behageligt ombord, da der herskede den bedste Forstaaelse mellem Chef og Officerer og Officererne indbyrdes. Nogle Kadetter vi havde ombord, overgivne og muntre Krabater, der fandt paa alle Slags Løjer, oplivede Stemningen ved mange Lejligheder, og da vi endelig, da Vaabenstilstanden var kommen istand, og

vi fik Ordre til at gaa hjem, senere skiltes ad for at gaa hver til sit, medtog vi alle Mindet om et behageligt Samliv.

Jeg kan ikke slutte mine Erindringer om mit Liv tilsøs uden at mindes den menige Mand, Mandskabet ombord og den underordnede Kommando — Underofficersklassen, saaledes som den var dengang. Mandskabet bestod og bestaar vel endnu af to forskellige Elementer: det faste og det søværnepligtige. Det faste var inddelt i to Korps: Matros- og Artillerikorpsset. Det rekruteredes næsten udelukkende af Sønnerne af disse Korps, der fra den skolepligtige Alder bleve underviste i Sø-Etatens Drengeskole, fik Klæder og Kost in natura (Rugdrenge) af Marinen, imod Forpligtelse at tjene et vist Antal Aar (paa Kapitulation) i Marinen. Disse Korps vare tillige Underofficersskoler, hvori de vedkommende optoges som Lærlinge, der avancerede til henholdsvis halv- eller helbefarne Matroser eller Konstabler, Kvartermester, Baadsmandsmath, Baadsmand og Højbaadsmand, eller Underkanoner, Kanoner og Overkanoner. Toppen af Underofficersklassen fik, dog kun undtagelsesvis, Karakter af henholdsvis Skipper og Tøjhuslieutenant. Det var gennemgaaende flinke Folk, og Topsgasterne vare saa godt som udelukkende, under ordinære Forhold, af den faste Stok.

I Underofficersklassen havde Marinen et overordenlig stort Fortrin for Armeen, hvor denne Klasse (naar undtages Artilleriet og Ingeniørerne) rekruteredes af i Reglen raa og daarlige Elementer. Marinens Underofficerer havde i Reglen en vis Grad af Dannelse, vare gennemgaaende humane og forstode deres Ting. Forholdet mellem Officerer og Underofficerer var det bedste, og skønt Subordinationen ombord var stræng i Principet, mærkedes den aldrig som Hovmod fra den ene Side og Kryberi fra den anden, snarere som simpel Høflighed, der var selvfølgelig mellem Overordnet og Underordnet. Ligeledes var Forholdet mellem Mandskab og Underofficerer gennemgaaende godt; der kunde jo findes en enkelt Krakiler iblandt disse, men han havde da intet Medhold blandt sine Kammerater, og dersom Næstkommanderende ikke var af samme Kaliber, hvilket dog var en Undtagelse, var han stærkt begrændset i den Fortrød, han kunde gøre. Den bekendte Matroshumor havde hjemme i den faste Stok, hvor Typen for den egenlige »Ulk« udelukkende fandtes. Der var ingen Rivning eller Jalousi imellem de to Korps ombord, men iland havde Konstablen og Artilleriunderofficeren en strammere Holdning, og civil klædt var han den fine Mand og ikke sjældent »Dandy«.

Engang i en Samtale med en ældre og tænk-
 som

Officer kom jeg til at omtale det dygtige Underofficerspersonale, som Marinen var saa heldig at have; han indrømmede Rigtigheden, men yttrede Frygt for, at det ikke vilde vedblive i Fremtiden. Hans Tvivl begrundede han paa, at Underofficererne i Reglen giftede sig uheldig; Bekendtskabet stiftedes som oftest i Dandsalonerne med mere eller mindre løsagtige og i fysisk Henseende svækkede og enerverede Fruentimmer, der frembragte et svagt og daarligt Afkom. Hvorvidt hans Frygt har vist sig begrundet, kan jeg ikke afgøre; de nuværende Søkrigsmaskiner stille jo ganske andre Opgaver til deres Betjening end hin Tids prægtige Orlogsskibe, hvor Sømandsdygtigheden spillede den overvejende Rolle.

Jeg har iblandt de ældre Underofficerer truffet fuldstændige Typer paa de af Marryat beskrevne Jeg mindes saaledes en Højbaadsmand: Christian Sørensen, som et Exemplar, der i alle Henseender kunde maale sig med det af M. i Midsh'man Easy saa fortrinligt skildrede. Han var over Middelhøjde, kraftig bygget, runde Bevægelser, sort som en Ravn, med et Par Øjne, han havde Evne til at spile op til den næsten dobbelte Størrelse, uudtømmelig Humor, og for Resten det godmodigste Menneske under Solen. Naar en Mand skulde have en Røffel, begyndte han med

at se paa ham med de opspilede Øjne, og han lignede da en Djævel mere end et Menneske, og den ulykkelige Synder ventede hvert Øjeblik at blive slaaet i Kvas; derpaa begyndte en Forelæsning om hvad han havde forbrudt, og hvad det kunde føre til, der blev skildret med de mørkeste Farver, og saa kom Enden, der lød, hvorledes Synderens Tarme, Lever og Lunge skulde mases og brases, og Hjerneskal, Arme og Ben skulde knuses og brækkes — naar han næste Gang bar sig ad som et Hestehoved eller en Landsoldat.

Den Skildring jeg tidligere i Omtalen af min Vestindierejse har givet af Mandskabet, passer paa det søværnepligtige (indrullerede) Mandskab, der bestod af meget forskelligartede Elementer, fra Individier, der aldrig havde været ombord i et Skib (usøvante) og til de flinkeste fuldfarne Matroser. Da Linieskibet Skjold i 1849 skulde udrustes i den kortest mulige Tid og have en Besætning af mellem 600—700 Mand, var der stor Mangel paa fast Mandskab og Underofficerer, og vi gik tilsøs med en til Orlogstjeneste saa godt som fuldstændig uøvet Besætning. Af de flinkeste af det indrullerede Mandskab maatte der laves Underofficerer, og ved denne Lejlighed erindrer jeg, at det især var Slesvigere, der fandtes mest skikkede til dette ingenglunde lette Hverv. Det

varede kun nogle faa Uger, førend vi havde et manøvredygtigt Mandskab, og den dygtige svenske Officer: Kaptl. Adlersparre, der var tjenstgørende ombord, yttrede sin største Forbauselse over, hvad der var opnaaet i saa kort en Tid og ansaa det for umuligt at kunne præstere det samme i den svenske Marine. Sølivet og Sømandskabet er skaaret os Danske (og Norske) i Kødet, ligesom Svenskerne Militarismen. Det er kun smaa, alvorlige Affairer, jeg har oplevet ombord, men det har været mig en sand Fornøjelse at iagttage Mandskabet i Aktion. Jeg tror sandelig ikke, det gaar med større Oprømthed og Glæde til en Dands eller anden Lystighed end til Kanonerne, naar det gælder om at slaas. Øjnene gnistre ordentlig af Begærlighed efter at være med, og de to Gange vi vare i Affaire, skete det begge Gange, at mine tre Sygevogtere, der skulde være til Assistance i Lazaretet, vare forsvundne, og fandtes i fuld Arbejde ved Kanonerne. Efter at Affairerne var forbi, var den største Fortrydelse, ikke hos os Kirurger, men hos Officerer og Mandskab, at vi ingen Saarede havde faaet.

Vore Søofficerer af den gamle Skole, der havde faaet deres Uddannelse i den Sneedorfske Periode, vare gennemgaaende et djærvt, fysisk stærkt udviklet, noget raat Folkefærd.

Den S.'ske Opdragelsesmetode havde udviklet disse Egenskaber. Foruden Vaabenbrug dreves Legemsøvelser, Gymnastik og især Svømning, næsten til Yderlighed. Denne sidste Idræt belønnedes for overordentlige Præstationer med et Kys af en af Admiral S.s smukke Døtre, og hvilken Søkadet vilde ikke sætte Livet til for en saadan Pris. Der er bleven fortalt mig, at Svømmeren undertiden halvdød af Udmattelse kom op af Vandet for at tildeles denne Belønning. Ogsaa Legene vare af en voldsom Beskaffenhed, især var Gaaen paa Stylder og Kamp imellem Styltegængerne en yndet Idræt; med et Arm- eller Benbrud ved denne Lejlighed toges det ikke saa nøje.

Sømandsdygtigheden stod øverst paa Listen, den militære Uddannelse i anden Linie, og særlig manglede Sansen for at uddanne Mandskabet i Vaabenbrug og militær Disciplin. At kunne manøvrere, maniere og navigere Skibet til Fuldkommenhed og holde det saa rent og pynteligt som en Dames Boudoir, blev betragtet som Toppunktet af hvad der skulde naas, og føjedes hertil Mandskabets Indøvelse i Kanonexercits, der af Chefer fra den rigtig gamle Skole endog blev set paa med skæve Øjne, og kun udført, fordi den stod opført i Reglementet, vare hermed alle Fordringer til en Skibschef opfyldte. En Søofficer ansaa sig for at staa højt over alle andre Klasser af Samfundet, og en Skibschef inden for sit Omraade for at være baade almægtig og alvidende. Jeg mindes saaledes flere Gange at have haft heftige Disputer med de subalterne Officerer ombord om Begrænsningen af Chefens Almagt, naar de fx. paastode, at dersom Chefen kommanderede

mig til at gaa op og klare Vimplen, skulde jeg adlyde.

Saa godt som alle disse ældre Officerer havde en udpræget Antipathi mod Landofficerer og Jøder. Iblandt hele denne ældre Stok af Officerer var der kun ganske faa med en højere Intelligens og en mere alsidig Dannelse, men desto værre ikke faa, som laa under for en kraftig Naturs værste Fjende — Lediggang (man erindre, hvor sjeldent Officererne, og især de ældre, dengang bleve brugte) — og bleve drikfældige. Enkelte af disse bleve endog i denne Egenskab paa en vis Maade berømte for, hvad de i den Retning kunde præstere, og i de vestindiske Farvande blev en enkelt Chef for en dansk Orlogsmand i flere Aar omtalt som en Mand, der havde evnet at kunne drikke alle de engelske Fortchefer, hvis Mandighed i denne Henseende stod som uovervindelig, under Bordet, og derefter rejse sig og tilsyneladende ædru gaa ombord. Alt dette har selvfølgelig, efter at Officererne have faaet en mere alsidig Uddannelse og mere Beskeftigelse, forandret sig, og efter 1848 vare kun faa Rester af den gamle Stok tilbage og ganske andre Principer og Anskuelser havde gjort sig gældende.

Et vil jeg dog ønske altid at maatte blive staaende, det er den gamle Marines Esprit de corps. Den fælles Opdragelse paa Akademiet,

Samværet ombord, Afsluttetheden som selvstændig Stand, og fremfor alt Marinens gennemgaaende hæderlige Krigshistorie og udelukkende Danskhed havde rodfæstet denne. Skønt Kritiken indbyrdes kunde være baade skarp og hensynsløs og Koterier ogsaa fandtes, ophørte Kammeratskabet aldrig, og mod fremmed Kritik rejste hele Standen sig som én Mand.

Efter min Hjemkomst i Efteraaret 1849 tiltraadte jeg atter min Tjeneste ved Hospitalet, hvorved jeg nu havde været ansat omtrent i ti Aar. Efter at have været i en i en vis Forstand fuldkommen selvstændig Stilling, vil det være indlysende, efter hvad jeg tidligere har anført, at jeg længtes efter at frigøre mig for dette Aag; thi saaledes betragtede jeg min Tjeneste ved Hospitalet under de stedfindende Vilkaar.

Henimod Foraaret 1850 aabnede der sig en Udsigt for mig til at faa min Stilling i Marinen forandret, da Lægeposten som Læge ved Trekroners Batteri, hvortil ogsaa hørte Posten som Karantænelæge, blev ledig. Jeg søgte og fik den. Lægeposten ved Trekroner var næsten en Sinecure, da Besætningen var ringe, bestod af yngre Mandskab, hvis Tjeneste, foruden en Udkigspost, næsten udelukkende bestod af enten at ro eller sejle fra Batteriet til Toldboden eller omvendt. Et eller to Besøg om Ugen, der medtog

nogle Timer, var Reglen; det syge Mandskab, naar det ikke drejede sig om Bagateller, blev sendt paa Hospitalet. Karantænelægeposten kunde derimod til Tider være meget byrdefuld, og man vidste sig til ingen Tid sikkert imod at maatte i al Slags Vejr i Ro- eller Sejlbaad tage ud til Skibe paa Inder- eller Yderrheden, og i de tolv Aar jeg havde denne Stilling, har jeg havt mange drøje Dravater.

I Februar 1853 foretog jeg min første Udenlandsrejse tillands, til Paris og London for at gøre mig bekendt med Orthopædiens Stilling i de nævnte Steder. Udbyttet i Paris var omtrent = 0, hvorimod jeg i London paa the Royal orthopædic Hospital, som jeg stadig besøgte, og hvor jeg gjorde Bekendtskab med dets bekendte Overlæge Tamplin og hans senere Efterfølger Broadhurst, høstede en rig Erfaring. At jeg udenfor mit egenlige Fag gjorde mig Opholdet i de to Verdensstæder saa frugtbringende som mulig, er selvfølgelig. Min Rejse varede omtrent sex Uger, hverken min Pung eller min Virksomhed hjemme tillod mig et længere Ophold.

Henimod Slutningen af Aaret 1852 udkom, efter Fengers Initiativ, en ny Karantænelov, der ophævede al Karantæne mod Cholera. Den indtil da bestaaende Karantænelov var meget mild: 5 Dages Karantæne for Skibe fra cholerasmittet

Sted, og i de fem Dage var medregnet Rejsens Varighed, forudsat at intet mistænkeligt Sygdomstilfælde eller Dødsfald var forekommet paa Rejsen. Sundhedstilstanden ombord blev undersøgt af Karantænelægen førend Skibet fik Samkvem med Land. Fra 1834—52 havde disse Karantænebestemmelser vist sig virksomme, og skønt i de mellemliggende Aar baade Sverig og Havnene ved Østersøen og den finske Bugt havde været hærget af udbredte og ødelæggende Choleraepidemier, var København og det øvrige Land bleven forskaonet. Trods dette blev der af vor Handelsstand sat en Agitation igang mod den bestaaende Karantænelov og henvist til England, som havde opgivet al Karantæne mod Cholera. Vore Sundhedsautoriteter vare komne til den Anskuelse, at Cholera ikke var smitsom, og at de eneste virksomme Forebyggelsesforanstaltninger var Indførelsen af hygiejniske Forbedringer. At den første Forudsætning var forkert, har Erfaringen noksom stadfæstet, og hvad den anden angaar, da ligger det nær, at de nævnte Forbedringer burde have været indførte, førend man gav Fripas for Sygdommens Indførelse ad Søvejen, netop den Vej, som Erfaringen havde vist at være den hyppigst fulgte. Hvad England angik, da er det noksom bekendt, at Englænderne sætter »free trade« øverst, hvor imod alt

andet maa vige, og hvad selve Faktum angaar, da ere Englænderne praktiske Folk, de hævede deres Karantænelov for at foregaa med et godt Exempel, som de haabede at ville blive efterfulgt, de havde allerede længe indført hygiejniske Forbedringer i deres store og mægtige Havnestæder, og hvad der især er værd at lægge Mærke til, de havde vel hævet deres Karantænebestemmelser, men havde samtidig indført administrative Forholdsregler, der vare nok saa betryggende som de ophævede Lovbestemmelser, hvad vi fuldstændig havde undladt.

Skønt vi ikke med Bestemthed kunne paavise, hvorfra den først angrebne Cholerapatient, der den 12te Juni 1853 døde af Cholera i København, havde hentet Smitten, hvad ingenlunde hører til Sjældenhederne for Cholerasygdommens, saavel som for andre smitsomme Sygdommes Vedkommende, saa er det en Kendsgerning, at Sygdommen herskede i Havnestederne i den finske Bugt, og udbrød i København samtidig med de saakaldte Finlapperskibes Ankomst. Naar man mindes i hvilken Tilstand Kbhvn. i hygiejnisk Henseende paa den Tid befandtes at være, vil det ikke kunne forundre at Byen, da Cholera engang havde faaet Indpas, blev herget af en af de mest udbredte og morderiske Epidemier, som er forekommet. Totalsummen af de angrebne, der døde,

blev beregnet til 4 0/0, en Beregning der støttede sig til det officielle Antal af Kbhvn.s Befolkning; men denne Beregning svarede ingenlunde til de virkelige Forhold, da en meget stor Del af Befolkningen havde forladt Byen under Epidemien.

Vil man have et Begreb om, hvilke sanitære Forbedringer Byen er undergaaet siden den Tid, skal jeg minde om, at den blev forsynet med urenset, om Sommeren lunkent Vand gennem Render af Fyrretræ; at det ikke var sjældent at Aal og Kryb af forskellig Slags blev oppumpet med Vandet gennem Posten; at Latrinvæsenet stod paa det laveste Standpunkt, baseret næsten udelukkende paa Grubesystemet; at man om Morgenen kunde forfølge Sporene af Natrenovationens Vogne fra deres Udgangspunkt til deres Endestation paa Amager, og at særlig Strækningen fra Holmensbro og til Amagerport var som gødet med de utætte Vognes Efterladenskaber. Kostalde og Svineslagterier fandtes inde i Byen, enhver Brændevinsbrænder havde sin Kostald, og den Del af Gødningen, der ikke blev opsamlet og udført i aabne Vogne midt om Dagen, løb ud i de aabne Rendestene; lukkede Kloakledninger fandtes kun som enkelte Hovedledninger, der udmundede enten i Slamkister, der med lange Mellemlum tømtes paa aabne Vogne

midt paa Dagen, og udbredte en utaalelig Stank, eller umiddelbart i Havnen. Dagrenovationen udførtes paa aabne Vogne; Mudder, Snavs og al Slags Uhumskhed, der blev skuffet op fra de aabne Rendestene, laa paa Gader og Stræder til langt op ad Dagen, førend det blev optaget og bortkørt paa aabne og som oftest utætte Vogne. Københavns Arbejderbefolkning bor endnu gennemgaaende slet, i Baghuse i de tættest bebyggede Kvarterer, men naar undtages Nyboder og Jacob Holms Huse, kendtes dengang ikke særlige Arbejderboliger. Gaardsrum, Trapper og Gange i Husene i disse Kvarterer stank af Urenlighed og Smuds og af Latringrubens Indhold, som ikke sjældent ikke blev bortført, førend det flød over. Nogen Autoritet, udenfor det egenlige Politi, med særlig Opgave at vaage over Byens offentlige Sundhedsvæsen, fandtes ikke eller var fuldstændig uvirksom. Naar hertil føjes, at Epidemien traf Byen aldeles uforberedt til at kvæle den i Fødslen (ved særlige Epidemihospitaler eller større Rum til at modtage sunde Beboere fra stærkt inficerede Huse eller overbefolkede og usle Boliger), vil man kunne forstaa, at alle Betingelser for Epidemiens Udbredelse og ødelæggende Virkninger vare tilstede.

Det er ikke min Agt at give nogen Beskrivelse af Epidemien; jeg skal kun anføre nogle Brud-

stykker af, hvad der angik mig personlig. Jeg stillede mig strax til Disposition som Cholera-læge og fik, da jeg boede i den østlige Del af Byen, mit Kvarter anvist der. Det omfattede den Karré der begrændsedes af Toldbodvejen, Skibene paa Toldboden, Nytoldbo[d], Larsens Plads, Kvæsthusgade til Nyhavn Byens Side, St. Annæ Plads, Bredgade til Toldbodvejen. I dette Kvarter var indbefattet en Koloni, der sorterede under Fatigvæsenet og havde Bolig i smaa Huse, der laa paa en Plads i Amaliegade paa Toldvæsenets Grund, og strakte sig fra det Classenske Fideikommissets Bygninger og til Toldinspektørens Bolig paa Hjørnet af Toldbodvejen, der hvor nu de store og omfangsrige Toldbygninger ere opførte.

I Begyndelsen af Epidemien blev truffen den Bestemmelse at gaa fra Hus til Hus, ogsaa ombord i Skibene, og udspørge Beboerne, om der fandtes nogen Syg iblandt dem; denne Tjeneste, i Forbindelse med den øvrige Virksomhed at tilse og behandle de Syge, baade Dag og Nat, overanstrængte os Læger i den Grad, at den efter ikke lang Tids Forløb maatte opgives som udførlig. Om Natten lød Natklokken næsten uafloadelig; ikke saasnart var man hjemkommen fra et Besøg og havde lagt sig til Ro, førend man maatte ud til det næste, og hvad der var det ærgerligste, som oftest for at berolige ængstelige

og nervøse Personer med et ubetydeligt eller ikke sjældent indbildt Ildebefindende. At der ikke gaves nogen Hviletid om Dagen, er selvfølgeligt. Alt som Epidemien og Skrækken udbredte sig videre blev det klart, at denne Overanstren- gelse ikke kunde fortsættes, og der blev derfor taget en Forholdsregel, der viste sig saa praktisk og formaalstjenlig, at den bør adopteres ved enhver udbredt Choleraepidemi — den bestod i Oprettelsen af Cholerabureauer. Disse fandtes rundt omkring i de forskellige Kvarterer af Byen, vare aabne fra en bestemt Tid om Aftenen til en bestemt Tid om Morgenen; derfra kunde enhver hente Lægehjælp, og Choleralægen blev fritaget for Nattebesøg.

I den Koloni jeg omtalte, der gik under Navnet »Lille København« og var beboet af Fattiglemmer, huserede Sygdommen meget voldsomt og bortrev en stor Mængde af Beboerne, der alle vare gamle og svagelige. Hvad jeg især havde min Nød med, var at blive af med Ligene. Der var et lille Rum anvist til Ligstue, hvor Ligene til Tider laa sammenstuede, som de bedst kunde; men hvad der var det værste, denne Ligstue var kun ved en smal Gang adskilt fra Beboelsesrum, og Bræddevæggen der adskilte Ligstuen fra Gangen, havde Revner og Sprækker af en Vidde saa stor, at man kunde stikke Fingrene igennem.

Paa Højden af Epidemien holdt det i det Hele taget haardt og især for Fattigvæsenet, hvis Stiftelser, og da især det nærliggende Almindeligt Hospital, saa stærkt hærgedes af Epidemien, at faa sine Døde begravne.

Den uhyggeligste Tid af Epidemien var den, hvori den stadig steg, da Ingen kunde vide, hvilket Omfang den endelig vilde faa. At Efterretningen om, at nu den ene og nu den anden af Ens Kolleger, som man om Dagen eller et Par Dage forud havde haft Samkvem med, vare bukkede under, forhøjede Uhyggen, er selvfølgelig; hvortil for os Læger endnu kom det, om jeg saa maa sige mystiske eller gaadefulde ved Sygdommen, der havde Karakteren af en akut Forgiftning, uden at man vidste hvorfra Giften stammede, af hvad Natur den var eller med hvilke Midler den skulde bekæmpes. Smittens Overførelse fra syg til sund kunde i mangfoldige Tilfælde ikke eftervises og de der havde mest Samkvem eller kom i Berørelse med de Syge eller Ligene af disse, vare ikke mere udsatte for at blive angrebne end de, der slet ikke havde haft noget med disse eller hine at gøre. Af omtr. 200 Læger der vare i Virksomhed under Epidemien, døde saaledes 8, altsaa netop 4 pCt. Min Sindsstemning under Epidemien var hele Tiden nedtrykt, og skønt jeg ikke, naar undtages en en-

kelt Gang, kan siges at have næret nogen egenlig Frygt for Smitte, havde jeg dog stadig en ubehagelig Fornemmelse ved mit Samkvem med de Syge, som var mig fremmed overfor andre af smitsomme Sygdomme lidende Syge. En Trøst i mit Hjem var, at min Kone (hun var frugtsommelig) saa godt som slet ikke var afficeret af Sygdommen, og egenlig kun nærede nogen Frygt for at jeg skulde blive syg.

Hvorvidt Frygt, som der antages, gør En mere modtagelig for Smitte, har jeg ikke nogen Erfaring om, men skal dog anføre et Exempel, der angaar mig selv, som synes at tale imod denne Opfattelse. En tidlig Morgen, paa Epidemiens Højdepunkt, blev jeg kaldet til en Cholerasyg paa Toldbodvejen; da jeg var ude i Kvarteret tilsaa jeg endnu nogle andre Syge, og begav mig derefter paa Vejen til mit Hjem (i Dronngs. Tværgade). Jeg var gaaet fastende fra mit Hjem, havde kun sovet nogle faa Timer den Nat og følte mig mat og sulten. Da jeg var kommen et Stykke hen ad Bredgade, hørte jeg Nogen komme løbende bag efter mig, og efter at være bleven indhentet blev jeg af en aandeløs yngre Person anmodet om at følge med ham til en Cholerasyg paa Toldbodvejen. Jeg fulgte Anmodningen og blev ført op paa Kvisten i et af de daarlige Huse paa Toldbodvejen. Det var meget varmt, jeg

havde gaaet hurtig og var løbet op af Trapperne for at følge Skridt med min Vejviser. Jeg blev vist ind igennem et lille Køkken og idet Døren blev aabnet til et usselt lille Kvistværelse, hvor den Syge laa, følte jeg Trang til, efter det hurtige Løb op af Trapperne, at trække mit Vejr rigtig dybt. Den Atmosfære der slog mig imøde fra det lille af Sol og Køkkenvarme ophedede Rum, hvis Gulv flød af den Syges Udtømmelser, glemmer jeg ikke. Den Syge laa i det sidste Stadium af Cholera. Efter at have givet de nødvendige Ordinationer forlod jeg den Syge og Huset. Da jeg var kommen udenfor, betoges jeg af en Angst, jeg ikke kan beskrive, jeg følte mig saa mat, at Knæ[e]rne rystede under mig, jeg havde en Fornemmelse som om der var Ild i mine Aarer, og følte mig overbevist om at være bleven smittet. Udenfor mit Hjem mødte mig en ældre Kollega, der standsede mig og spurgte, hvad jeg fejlede, jeg saa saa daarlig ud; jeg svarede, at jeg følte mig noget mat, hvorefter han raadede mig til at gaa tilsengs. Da min Kone lukkede mig ind, studsede hun og udbrød: min Gud, hvordan ser Du ud! Jeg var ikke videre behagelig tilmode. Efter at have summet mig noget, bad jeg om et Glas Portvin, som jeg drak, derefter, da jeg følte Sult, spiste jeg et Franskbrød, og efter at have drukket endnu et Glas Portvin følte jeg mig saa

rask, at jeg en Times Tid efter gik ud, og Dagen igennem besørgede min Gerning. Jeg holdt mig rask under hele Epidemien, kun henimod Slutningen af August fik jeg et Anfald af Choleringe, hvorfor jeg maatte holde Sengen i nogle Dage.

Trods den dyrkøbte Erfaring vi havde gjort ved den overstaaede ødelæggende Epidemi, blev de bestaaende i høj Grad mangelfulde Forebyggelsesforanstaltninger mod en gentagen Hjem-søgelse af den samme Sygdom ikke forandrede. Jeg skal anføre et Exempel paa den Halsstarighed, hvormed man holdt paa Choleraens Ikke-smitsomhed. Jeg mindes ikke bestemt, hvorlænge efter den store Epidemi, maaske et Par Aar, at der paa Rheden ankom et Skib med en Cholera-syg. Jeg lod spørge hos Karantænekommissionen, hvis eneste lægekyndige Medlem var Stadsphysicus Hoppe, hvorledes jeg skulde forholde mig overfor denne Patient og navnlig, hvor han skulde anbringes. Efter det sædvanlige Skriveri frem og tilbage blev det besluttet at indlægge ham paa — Almindeligt Hospital — den af Fattigvæsenets Stiftelser, der under Epidemien havde været værst hærget, hvor han døde.

Det var bleven bestemt, at enhver Havnestad i Kongeriget skulde have et Epidemilokale staaende i Beredskab, hvor, fra Søen ankommende af farlige smitsomme Sygdomme lidende Syge,

skulde anbringes og isoleres. København, Rigets største Havne- og Handelsstad og rigeste Kommune foregik her med et følgeværdigt Exempel. Paa Amager, paa den saakaldte Kløvermark, ganske nær ved Latrinkulerne, fandtes et lille Hus, en Opsynsmands Bolig, hvor der blev anbragt et saa stort Antal Senge, at Pladsen imellem dem ikke var saa stor, at den tillod nogen Passage; Opsynet skulde, naar der indlagdes Syge, have Ophold paa Loftet, hvortil førte en Stige. Huset laa et godt Stykke fjernet fra Strandbredden og nogen Landgangsbro fandtes ikke. Distriktslægen, der skulde tilse de Syge, boede fjernt fra Huset, et Sted paa Amagerbro, og hvorledes han skulde finde Vej derud, dersom hans Nærværelse var nødvendig, efter at det var bleven mørkt, var for mig en Gaade. Men endnu vanskeligere kunde den Syges Transport under særlige Omstændigheder blive, og saadanne vare netop tilstede, da den ovenomtalte Syge skulde bringes iland. Det blæste en halv Storm af Syd, og Skibet, der havde den Syge ombord, kunde ikke krydse sig op mod Vind og Strøm. At lade den halvdøde Syge transportere i aaben Baad under disse Omstændigheder, maatte anses for uforsvarligt, og Landtransporten, vel omtrent $\frac{1}{2}$ Mil, var da ikke mere forsvarlig.

Disse Forhold vedbleve at bestaa i rigelig et

Decennium efter at vi havde havt den store Epidemi, og det er ganske vist ikke vor Skyld, at den ikke har gentaget sig. Karantænelægen (jeg) og Overtoldinspektøren: Etatsraad Schumacher, (Karantænekommissionens Formand og administrerende Medlem), der vare de egenlige Funktionærer, vare begge enige om det uholdbare og urimelige i de bestaaende Forhold, men at faa dem forandrede ad ordinær administrativ Vej viste sig umulig. Jeg besluttede da at benytte Pressen og valgte dertil det dengang næsten almægtige »Fædrelandet«. Mine Artikler bleve med megen Velvillie modtagne af Ploug, og ikke længe efter viste de deres Virkning i den for os sædvanligt brugelige Form — Nedsættelsen af en Kommission. Den kom til at bestaa af fire Medlemmer (et for Kongeriget, et for Slesvig, et for Holsten og min Ringhed som lægekyndigt Medlem (de andre vare alle Jurister), samt en Sekretær. Jeg fik den Opgave at formulere og motivere Forslagene, men at blive enige om disse, fandtes umulig. Den Klippe Forslagene strandede paa, var Landkarantænen. At denne maatte være forskellig fra Karantænen mod Søen, vilde Juristerne ikke indlade sig paa, da det aabenbart indeholdt en Inkonsekvens, hvilket maa indrømmes, men rigtignok af en saadan Beskaffenhed, at vilde man ikke finde sig i den,

Clara Drachmann, f. Sørensen.

ikke tage Sagen rent praktisk med de Erfaringer som forelaa, vilde det vise sig ugørligt at affatte en Karantænelov, der indeholdt nogensomhelst Betyggelse mod en Smitsots Indførelse ad Søvejen. Resultatet blev, at Kommissionen delte sig i et Flertal, alle Juristerne, og et Mindretal, mig, og, hvad der jo er ganske almindeligt: Kommissionens Arbejde blev lagt ad acta. Jeg har havt den Tilfredsstillelse, at alle mine Forslag, som de dengang bleve redigerede, under et senere Ministerium, næsten uforandrede ere blevne til Lov, en Lov der har holdt sig lige indtil 2' Juli 1880, da en ny Karantænelov, bygget paa Choleraens Smitsomhed, traadte i Kraft.

Den 11te Marts 1857 havde jeg den store Sorg at miste min Kone, efter at hun næsten i tre Aar havde lidt af Brystsyge (Phthisis), en Sygdom, der tidligere havde borttrykket to af hendes Søskende. Hun var et i høj Grad elskværdigt Menneske, af et overordenlig blidt og mildt Gemyt, fordringsløs, kærlig, retsindig og sandhedskærlig. Jeg elskede hende oprigtig, men har dog mange Gange maattet bebrejde mig selv min som oftest umotiverede Opbrusning overfor Smaating, der afficerede hende stærkt, uden nogensinde at gøre hende vred. Skønt jeg, saasnart min Heftighed havde lagt sig, gjorde, hvad jeg formaaede, for at faa hende til at glemme og

tilgive min Heftighed, som jeg selv i høj Grad fortrød, kan jeg dog ikke fritage mig for den Bebrejdelse, mange Gange i vort Samliv at have bedrøvet hende uden rimelig Anledning fra hendes Side. Jeg kan med Sandhed udtale, at jeg i vort 13 aarige Ægteskab ikke har havt Grund til at gøre hende en eneste fortjent Bebrejdelse. Der forefaldt ved hendes Dødsleje en Begivenhed, der gjorde et saa stærkt Indtryk paa mig og var saa ejendommelig, at jeg ikke kan undlade at omtale den. Hendes Dødskamp (Agoni) begyndte meget tidlig om Morgenen den nævnte Dag. Da Klokken var omtrent 11 om Fmdg. kom der Bud fra en meget syg Patient, der boede i min Nærhed. Hendes Moder stod ved den ene og jeg ved den anden Side af hendes Seng. Hun laa med brystne Øjne og en ikke følelig Puls, men endnu svagt aandende. Jeg hviskede næppe hørlig over til hendes Moder: Jeg gaar et Øjeblik bort, men kommer strax igen. De brystne Øjne begyndte lidt efter lidt at klare sig, Pulsen blev atter følelig, hun bevægede Læberne og, da jeg lagde Øret til hendes Mund, med svag, men hørlig Stemme udtalte: bliv hos mig. Derefter udslukkedes Øjnenes Glands og Pulsen blev atter ufølelig. Det var hendes sidste Ord. Selvfølgelig blev jeg hos hende indtil hun nogle Timer efter udaandede.

Jeg var nu Enkemand med fem Børn, hvoraf det yngste var tre Aar, det ældste tretten. Min afdøde Kones ældste Søster Julie havde overtaget Bestyrelsen af mit Hus. Hun var i flere Henseender et fortræffeligt Menneske, havde megen Ordenssands, styrede Huset med Oekonomi, holdt meget af Børnene og var afholdt af dem. Af hvad jeg tidligere har udtalt om »Tante Julie« vil det ligge nær, at min Tanke gik i Retning af til et givet Tidspunkt at tilbyde hende at blive min Hustru. Vort fortsatte Samliv hævede enhver Tvivl hos mig om, at vi ikke passede sammen og at et Ægteskab imellem os vilde blive ulykkeligt for begge Parter. Hun var af en svagelig Konstitution, indesluttet, ordknap, pirrelig, saa at hun ofte af den ubetydeligste Anledning lod sig afficere til Taarer, og sjeldent eller aldrig var i godt Humør. Hun maatte dertil tage de mest minutiøse Hensyn til sin Person og sit svagelige Helbred. Man vil heraf let kunne skønne, at jeg som nogle og fyrretyveaarig og endnu kraftig Mand, med et stærkt bevægeligt Temperament, i en Virksomhed, der optog den allerstørste Del af min Tid udenfor mit Hjem, i dette ønskede at se et glad Ansigt og have et Væsen med hvem jeg om ikke fuldt ud harmonerede, thi det hører vist til de store Sjeldenheder, saa dog stemmede overens med og som

kunde fyldestgøre mig i nogle af de Punkter, jeg satte Pris paa. Halvandet Aar efter min Kones Død giftede jeg mig med min nuværende Kone, som jeg havde lært at kende i Kapt. Aaris' Hus, hvor hun var Husjomfru. Jeg har ikke fortrydt mit Valg, og det Forhold der finder Sted mellem hende og hendes Stedbørn bærer Vidnesbyrd om, at en Stedmoder kan have sine Stedbørns baade Agtelse og Kærlighed.

I Aaret 1862 blev Lægeembedet ved Trekro-nersbatteri inddraget; man ønskede at beholde mig som Karantænelæge, hvilket jeg afslog, da Vederlaget for den Tjeneste og de Forpligtelser Embedet medførte, paa den Tid var saa ringe, at de ikke stode i noget rimeligt Forhold til hinanden. Ved at afslaa Tilbudet, vandt jeg min fuldstændige Frihed uden at miste noget betydeligt i pekuniær Henseende, da den hele Indtægt jeg oppebar, kun var en meget ringe Del af den, som min private Virksomhed indbragte mig.

Aaret 1864 bragte os den ulykkelige 2den slesvigske Krig. Jeg meldte mig til Tjeneste som Lazaretlæge i København, og overtog i April Maaned som Overlæge, i Begyndelsen sammen med Dr. F. Djørup, senere, da han nogen Tid efter blev syg, alene, Lazaretet i Landkadet-akademiets Bygning (nuværende Rigsdagslokale)

Fredericiagade. Lazaretet optog strax ved dets Aabning den største Del af de Saarede fra Dybbølslaget den 18de April og senere de Saarede fra den uheldige Lundbyaffære, og efter Vaabenstilstanden de krigsfangne Saarede fra de tyske Lazareter, foruden en stor Del evakuerede Syge fra de forskellige Feltlazareter. Det var en anstrængende, men i høj Grad interessant Tjeneste, og jeg havde megen Fyldestgørelse af min Virksomhed. Skønt Antiseptiken ikke endnu var kendt, havde jeg den Tilfredsstillelse ikke at miste en eneste af mine mange Saarede eller Opererede af nogen Hospitalssygdom (D. havde paa sin Afdeling baade Hospitalsbrand og Septikæmi (Blodforgiftning). En strængt gennemført Renlighed og Ventilation med de Midler, der stode til min Raadighed, havde jeg at takke for dette Held.

Aaret efter, 1865, oprettede Professor Schiødte og jeg et Institut for medicinsk og orthopædisk Gymnastik, efter at jeg fra 1859 havde indført svensk Sygegymnastik og forestaaet og ledet denne i et mindre Institut med Fru Vincentine Schoustrups (nominelle) Assistance. Min Institutvirksomhed, som jeg fra 1873, da Schiødte døde, indtil 1882, da jeg optog Professor Ipsen som Medbestyrer, besørgede alene, har i flere Retninger været fordelagtig for mig. Den bragte mig

et ikke ringe pekuniært Udbytte, den gav ikke sjældent mærkeligt gode Resultater, hvor andre Midler havde vist sig uvirksomme, den bragte mig sammen med mange udmærkede Mænd i de forskellige Samfundslag og forøgede min Menneskekundskab.

1877, ved Upsala-Universitetets 400aarige Jubelfest, som jeg bivaanede, modtog jeg Æresdiplomet som Doctor medicinæ ved Universitetet i Upsala, en Æresbevisning jeg i høj Grad paaskønnede. De tre Dage Festen varede i Upsala, ere de skønneste, jeg mindes at have oplevet.

1882 blev jeg af Kirke- og Undervisningsministeriet opfordret til at indtræde som Medlem af en Kommission, der havde til Opgave at undersøge Sundhedsforholdene i Landets Skoler og indgive Forslag til deres Forbedring. Kommissionens Arbejde var meget omfattende, medtog to Aar, optog den største Del af min Tid, og er det betydeligste og besværligste literære Arbejde, jeg har udført. Den vidtløftige udenlandske Literatur om Skolehygiejne og Skolearbejde maatte gennemgaas, et omfattende Materiale til Bedømmelsen af Manglerne ved vore egne Skoler maatte bringes tilveje, sigtes og ordnes, og Konklusionerne, støttede paa en omhyggelig og sagkyndig statistisk Behandling, ud-

drages. I Udvalgs- og Kommissionsmøder maatte ethvert Punkt drøftes (et Sisyphusarbejde) og endelig det hele Arbejde (400 trykte Kvartsider) ordnes, motiveres og korrigeres. Min literære Virksomhed har, henset til vore Forhold og sammenlignet med de fleste af mine Kollegers, ikke været ringe, og da den ikke findes anført samlet noget Sted, skal jeg angive den her i kronologisk Orden.

1841. Bidrag til Hjernens Pathologi. I Bibliothek f. Læger 4. Bd.

1842. Samme Emne. Ligeledes 7' Bd.

1841. Besvarelsen af Universitetets Prisopgave: Quæ in anatomia oculi animalium vertebratorum his proximis sex annis inventa sunt, exponantur et eorum in physiologia oculi dignitas, quantum fieri poterit, explicetur. Bedømmelsen findes i Bibliothek f. Læger 5' Bd. 1841.

1842. Om Søetatens Medicinalvæsen. Nyt Archiv f. Søvæsenet. 1842.

1842. Bemærkninger til Keratitis og Amaurosis. Ugeskrift f. Læger, Bd. 6. 1842.

1847. Om den Langgaardske orthopædiske Anstalt. Ugeskr. f. Læger. 2' R. 6' Bd.

1849. Lægeforholdene i den danske Krigsmarine. I—II. Ugeskr. f. Læger. 2' R. 10' Bd.

— Om Skudsaar. Hospitals Meddelelser. 1849.

1852. Om Rygradens Sidekrumning (Scoliosis) Kbhvn. 1852.
1855. Spondylarthrocace. Kbhvn. 1855.
1858. Om Principerne for Skoliosens mekaniske Behandling. Ugeskr. f. Læger. 2' R. 28' Bd.
1859. Deformateter af Foden. Ugeskr. f. Læger. 2' R. 30' Bd.
- Suppurativ Ostitis i Rørknoglernes Epiphyser. Ugeskr. f. Læger. 2' R. 30 Bd.
1860. Om medicinsk Gymnastik. Bibliothek f. Læger. 1' Bd. 1' H. 1860.
1861. Om Skoliosens Theori. Bibliothek f. Læger. 3' Bd. 1' H.
1863. Om Diffusion og Dialyse. Ugeskr. f. Læger. 2' R. 38' Bd.
1865. Resektion af Skulder- og Albuledet efter Skudsaar. Ugeskr. f. Læger. 2' R. No. 4—5. 1865.
1866. Om vore Pigebørns physiske Opdragelse. Hygiejniske Meddelelser. 1866.
1868. Om Klumpfod. Ugeskr. f. Læger. 3' R. 5' Bd. 1868.
1869. Gymnastik for den kvindelige Ungdom. Kbhvn. 1869.
1871. Om Befolkningsforholdene. Nyt dansk Mndsskr. 7' H.
1873. Arthritis deformans. Nord. med. Arkiv. 5' Bd. 1.1.

1874. Massage. Ugeskr. f. Læger. 3' R. 18. 1874.
1875. Om Spondylitis. Nord. med. Arkiv. 7' Bd. 3. 12.
1876. Samme Emne. Ugeskr. f. Læger. 3' R. 21.
1878. Om Stetometri. Nord. med. Arkiv. 1879.
1879. Bidrag til Pathogenesen af luxatio coxæ congenita. Hospitalstidende. 1879.
1884. Betænkning afgiven af den af Kirke- og Undervisningsministeriet nedsatte Kommission om Ordningen af Skolevæsenet o. s. v., hvoraf jeg var Medlem.
- Kritik af Justitsministerens Lovforslag til en ny Karantænelov. »Politiken«.
1885. Skoliosen. Ugeskr. f. Læger. 1885.
- Mechanik u. Statistik der Scoliose. Berliner clinisch. Wochenschr. 1885.
1886. Sundhedslære. XVI. 426 S. 8. Af A. G. Drachmann og Axel Hertel.
1886. Fredriks Hospital for omtr. 70 Aar siden. Ugeskr. f. Læger.
- S. A. Militarisme og Demokrati. »Politiken«.
- S. A. Kbhvn. som Fæstning og vor Selvstændighed. »Politiken«.
1887. Politiske Betragtninger. »Tilskueren«.
1888. Det sædelige Lighedskrav. »Ny Jord«.
- S. A. En gammel Skibslæges Erindringer. »Tilskueren«.
- S. A. En Kvaksalver. »Politiken«.

Foruden de nævnte Skrifter og større Afhandlinger findes spredt i de forskellige medicinske Tidsskrifter, kasuistiske Meddelelser, kritiske Anmeldelser og polemiske Artikler, fra min Haand, hvortil endnu, som Supplement til min literære Virksomhed, bør føjes, at jeg i mange Aar har været Referent for Nordiskt med. Arkiv og Hirsch's og Virchow's Jahresbericht für die gesammte medicinische Wissenschaft. Det vil af denne Oversigt kunne skønnes, at min Specialitet (Orthopædi) har været det Æmne, der stærkest har lagt Beslag paa min literære Virksomhed, men paa den anden Side har levnet mig baade Tid til og Interesse for at behandle ogsaa andre Æmner af min Videnskab.

Naar jeg nu, i mit 76' Aar, ser tilbage til min Livsvirksomhed og spørger om, hvad jeg har udrettet, og om jeg er tilfreds med Resultatet, saa tror jeg, henset til de Betingelser og de Forhold, hvorunder jeg har levet, at turde give mig selv det Vidnesbyrd gennemgaaende at have benyttet min Tid ret godt, at have givet enkelte Bidrag til Fremme for min Videnskab, som jeg med den største Interesse har omfattet, at jeg har været en samvittighedsfuld Læge og i det rent praktiske Liv har gjort god Fyldest. Hvad jeg har været som Familiefader, skal jeg lade mine Børn dømme om.

Jeg har havt meget faa alvorlige Konflikter i Livet, skønt jeg ofte har kunnet bruse op og blive varm i en Diskussion, men jeg er aldrig bleven ond eller havt Ondt isinde.

Mit egenlig indre Liv, det hvorpaa det hovedsag[el]ig kommer an, hvad man i Virkeligheden er, Motiverne til mine Handlinger, den Livsanskuelse, der har ledet mig, de Principer jeg har fulgt, naar der har været Tale om alvorlige Anliggender, hvor Valget, hvad man skulde gøre og hvad man skulde undlade har været tvivlsomt, har jeg hidtil ladet ligge urørt. Jeg vil forsøge paa at give en Karakteristik af mit Jeg, at objektivere mig, saa meget som det er mig muligt: Kend Dig selv, er jo Devisen givet af den klassiske Oldtids Vise. Naar jeg ransager mit inderste Følelsesliv har jeg paa Bunden en dyb og inderlig Menneskekærlighed; jeg føler en dyb Medlidenhed over den Lod, der er tildelt den overvejende største Del af Menneskeheden, opføres i mit inderste Væsen over Inhumanitet og Raahed, og glæder mig over ethvert Fremskridt, der gøres i Humanitetens Tjeneste. Denne Menneskekærlighed i sin Almindelighed kan jo have sin Værdi, men naar den ikke giver sig Udslag i Handling, bliver den noget problematisk. Som Læge har jeg ingen Bebrejdelse at gøre mig i denne Retning, som Menneske har min Selv-

kærlighed ofte overvundet min Menneskekærlighed, og godhjærtet i den Forstand at give og bringe Offre af Hjertets Trang uden at tænke paa sig selv, har jeg ikke været, og har ikke sjældent gjort mig Bebrejdelser for denne Mangel, især i mit nuværende Ægteskab, hvor jeg har havt et saa følgeværdigt Exempel i min Kone, der har denne Egenskab i saa høj Grad.

Naar der er Tale om Karakter, om at have dannet sig en fast Livsanskuelse og fastslaaede Principer, der bestemme Ens Optræden i Livet og stempler Ens Handlinger, da maa jeg siges at have været karakterløs. Min Barndom og min Ungdom har været af den Beskaffenhed, at jeg har maattet føje og bøje mig efter Omstændighederne; jeg har i de fleste Tilfælde i Livet handlet ifølge min medfødte Takt uden Forudberegning, og Livsstillingen som Læge, der vel giver megen Menneskekundskab, men tillige meget ofte tvinger til at føje sig og optræde med Takt og Forsigtighed i mange Forhold, bidrager mere til at smidiggøre i Omgangen med Mennesker, til at se igennem Fingre med den menneskelige Skrøbelighed paa alle Omraader, end til at udvikle Karakteren. Skønt dette forholder sig saaledes, har jeg i én Retning havt Karakter: jeg har holdt paa min Selvstændighed og Uafhængighed, ikke søgt Gunst eller Gave hos nogen,

aldrig gjort Gæld, aldrig søgt Selskab i saakaldte fornemme Kredse, hvor enten Fødsel eller Penge galdt for den højeste Værdi, og havt en medfødt Afsky for raat og simpelt Selskab.

Skønt jeg ingenlunde har været utilgængelig for Ros, har jeg heldigvis havt Forfængelighed kun til Husbehov. I to Tilfælde i mit Liv har jeg virkelig glædet mig over den Anerkendelse, der er bleven mig tildelt; det ene var, da jeg for min Virksomhed paa Augustenborg fik Ridderkorset, og det andet, da jeg blev Dr. med. ved Upsala Universitet. Jeg tror uden Ubeske[de]nhed at turde sige, at begge vare fortjente, og af mig saa meget mere paaskønnedes, som den Slags Anerkendelser sjældent blive nogen tildelt uden gennem Protektion eller den Paagældendes egen Anstrængelse for at opnaa dem. For mig kom de begge saa overraskende, som et Lyn fra en skyfri Himmel.

Hvad mine øvrige moralske Egenskaber angaa, da kunne de siges at være mere af negativ end positiv Beskaffenhed. Jeg er ikke havesyg; snarere det modsatte, har sat maaske for lidt Værdi paa Penge og som Regel ladet mig betale uforholdsmæssig lidt for min Virksomhed. Det er forekommet mig næsten ydmygende at tage imod Penge for at have forskaffet et Medmenneske Helbred eller Førlighed. Ulykken er, at

man ikke kan leve alene for, men ogsaa maa leve af sin Kunst eller Videnskab. Jeg er ikke misundelig, har aldrig baaret Nag til Nogen, og er for Øvrigt vistnok som Menneskene eller rettere som Mændene ere flest, hverken værre eller bedre.

Jeg har eller rettere har havt to svage Sider. Jeg har sat Intelligensen alt for højt. Jeg har begaaet den Fejl at antage denne for uadskillelig med Dannelse. Det har vist sig at være en Fejltagelse. Jeg har truffet høj Grad af Intelligens sammen med i høj Grad simpel og smaalig Tænkemaade; den udelukker end ikke Raahed. At træffe højere Intelligens parret med raffineret Egoisme, med Misundelse, aandeligt Hovmod og dum Forfængelighed, hører langt fra til Sjeldenhederne. At den Intelligens, som vindes ved den saakaldte klassiske Dannelse og vore Universitetsexamina, kan gaa sammen med Bornethed og Spidsborgerlighed, derpaa har jeg havt mange Exempler. Det har været en Mangel hos mig, at jeg først meget sent har faaet Øjnene op for disse Kendsgerninger, der rimeligvis har sin Grund i, at jeg ikke selv har faaet en klassisk Dannelse og derfor har overvurderet den. Der burde i vore højere Dannelsesanstalter lægges en ganske anderledes særlig Vægt paa Karakterens Udvikling og paa at indprænte Ungdommen et

sandt humant Livssyn, end som det sker nu, hvor hele Vægten lægges paa Intelligensens Udvikling og Følelseslivet næsten helt ignoreres.

Min anden svage Side har været min Hengivenhed eller Svaghed, hvad man nu vil kalde det, for det andet Køn. Herved maa ikke forstås nogen sexuel Udskejelser; thi jeg har i min hele Ungdom gennemgaaende levet et kysk og afholdende Liv. Men Kvinden har mit hele Liv igennem havt en høj Grad af Tiltrækning for mig og jeg er let bleven forelsket, ikke, som det hedder, op over begge Ørene, men, hvad jeg vilde kalde for passioneret. Det har været intelligente, livlige og noget kokette yngre eller ældre Damer, der har yttret den største Tiltrækning, heldigvis kan jeg dog sige, at Passionen har haft sine Grændser og altid er gaaet over uden at foranledige Katastrofer.

TO EFTERSKRIFTER

Til sine Erindringer føjede Professor A. G. Drachmann nogle religiøse og politiske »Betragtninger«, som overfor Slægten skulde redegøre for hans Standpunkt i saa Henseende, men som overfor Offentligheden ikke har samme Interesse. Udgifterne har derfor ment at kunne nøjes med enkelte Antydninger, bl. a. fordi en Maskinafskrift

af Manuskriptet er skænket baade til det kgl. Bibliotek og Universitetsbiblioteket (2. Afd.) og tilgængelig dér og Slutningen af de politiske Betragtninger trykt i »Tilskueren« (1887).

Paa begge Omraader havde det været vanskeligt for ham at finde et fast Hvilepunkt.

Drachmann tillægger sig selv en stærk religiøs Trang, men føres gennem tidlig Tvivl fra Tro til Søgen. Han gennemgaar baade de fire Evangelier og en Række ældre og nyere filosofiske Skrifter, har lange Samtaler baade med Biskop Martensen og Professor Heegaard, men falder først til Ro efter Læsningen af Feuerbach: »Das Wesen des Christentums«, hvis Anskuelse nærmest svarer til dem, han selv har dannet sig. Hans Stilling til Kristendommen er udelukkende kritisk. Dens »største Styrke« er for ham udtrykt i Budet om at elske sin Næste, dens største Svaghed i Fordringen om at sætte Troen over Kærligheden. Den eneste Vej til Gudserkendelse gaar for ham gennem Videnskaben, der baade taler for og imod. Sin Livsanskuelse kan han derfor samle i ganske faa Sætninger:

»Guds Tilværelse kan jeg hverken benægte eller bekræfte, existerer der en Gud, er han ubegribelig for den menneskelige Tanke . . . nogen aabenbaret Religion gives ikke . . . den Hjælp, Mennesket trænger til, kan det kun faa igennem

sig selv eller igennem det Samfund, hvori det lever ... en af vore første Pligter ... udtrykkes i Sætningen: »Gør mod andre, hvad du vil have disse skulle gøre for dig«, der er Grundvolden for Menneskekærlighed ... af Trossætninger har jeg kun én: jeg tror paa det menneskelige Fremskridt, paa Menneskets Perfektibilitet og Mulighed [for] at opnaa Livsvilkaar, der staa langt over de nærværende ... om hvad der følger efter Døden, har ikke beskæftiget min Tanke, og ikke været Genstand for min Tro.«

Politisk set var A. G. Drachmann, der var født under Enevælden, modnet under Nationalliberalismen og ældet under Firsernes Forfatningskampe, næsten endnu vanskeligere stillet. Han, der »baade ved Byrd og af Overbevisning«, tilhørte Demokratiet, var hverken tilfreds med Højre eller Venstre, hverken med Provisorismen eller Visnepolitiken, og forsøgte selv at tænke sig til en Løsning, der kunde ophæve Modsætningerne. Paa sine gamle Dage blev han en ivrig Læser af »Politiken« og – uden derfor at være enig med ham – særlig af Søstersønnen Viggo Hørups Artikler. Paa alle Omraader var og blev han en udpræget Intellektualist og Individualist.

BILAG

Skibslæge A. G. Drachmanns Erklæring til »Overkrigsforhøret til Undersøgelse og Oplysning om Commandør Thomsens Fremgangsmaade som Chef for Linieskibet »Skjold« i 1849«, se ovfr. S. 85.

Litr. D.

Fremlagt i Overkrigsforhøret

d. 15. Decbr. 1849

(sign.) *Rosenkrantz.*

Over-Krigsretten, som er nedsat for at bedømme Hr. Commandeur Thomsens Forhold som Chef for Linieskibet »Skjold« har under 3. December d. A. afæsket mig mit Skjøn over Hr. Commandeur Thomsens mentale Tilstand, forsaavidt som jeg, der har fungeret som Overlæge under Commandeurens Commando, har havt Leilighed til at iagttage samme.

Jeg skal i den Anledning give mig den Frihed at bemærke, at jeg ikke førend min Udnævnelse til Overlæge paa »Skjold« har havt noget nærmere personligt Kjendskab til Commandeuren, men at jeg dog i flere Aar førend den Tid og navnlig i Tiden kort førend og kort efter hans Udnævnelse til Chef for bemeldte Skib har hørt

ham omtale som »bizarr« og »original«, ja endog hørt Tvivl opkaste om hans Sindstilstand.

Angaaende hans tidligere Liv har jeg, som Omstændigheder der kunne komme i Betragtning ved Bedømmelsen af hans mentale Tilstand, af Hr. Premier-Lieutenant i Sø-Etaten Hans Grove, hvis Fader var en intim Ven af Commandeuren, erfaret, at Commd. som yngre Officier skal have faaet et betydeligt Slag i Hovedet, som skal have efterladt en Knude, og at fra denne Tid hans bizarre Væsen skal have taget sin Begyndelse. Endvidere har jeg efter min Hjemkomst fra Skibet, ved en Samtale med Commd.s forrige Læge, Hr. Overlæge Gottschalck, erfaret, at han antog Commds. mentale Tilstand for at være tvivlsom, hvorimod hans nuværende Læge, Hr. Dr. med. Hansen, under en Samtale, som jeg for et Par Maaneder siden havde med ham, og under hvilken Commd.s Sindstilstand blev berørt, yttrede, ikke at have bemærket nogen Forstyrrelse i Commd.s mentale Tilstand i den Tid han havde været hans Læge.

Under mit daglige Samliv med Commd. Thomsen ombord, hvor en rig Leilighed til at iagttage ham i forskjellige Forhold ikke manglede, ere der især tvende Egenskaber i han[s] Charakter, som vare .paafaldende: en ualmindelig Trang til at tale om alle mulige Gjenstande og en urolig

Travlhed i hans Virksomhed. Den første af disse Egenskaber udartede under Togtets Forløb til Snakkesalighed, og blev en sand Plage for hans nærmeste Omgivelser, som daglig beklagede sig for hinanden over Commd.s utaaelige Passiar, som for det Meste dreiede sig om Familie-Anliggender, Politik, chronic scandaleuse o. s. v., under hvilken han imidlertid ofte lagde en ualmindelig Skarphed i Hukommelsen for Dagen, men tillige en høist paafaldende Ustadighed i Tankegangen. Der vare ofte store Spring fra den ene Gjenstand til den anden uden forbindende Mellemled, Talens Strøm flød uafsladelig saa at det efter nogen Tids Forløb blev yderst vanskeligt at følge ham og umuligt at opdage den Traad, som skulde forbinde Tankens Gjenstande. Den anden paafaldende Egenskab hos Commd. udartede, saa forekom det mig, til Stundesløshed. Han havde sjelden Roe eller Hvile, sov i flere Uger ad Gangen kun et Par Timer i Døgnet, begyndte paa mange Ting uden at føre dem igjennem til Enden, ofte uden sporlig Plan eller Hensigt. Hans Sindsstemning var ofte meget agiteret, især efter at have modtaget ministerielle Skrivelser eller Brevskaber fra Eskadrechefen henimod Slutningen af Commd.s Ophold ombord. Hans bizarre Væsen og besynderlige Maade at være paa gav sig tilkjende ved mange Leilig-

heder, hvorpaa jeg skal tillade mig at anføre et Par Exempler. Naar der udførtes Fartøis-Manœvrer anførte Commd. dem selv, og agten for Chefs Chaluppen roede da Skibets Hækjolle med de Musikanter, som vare udtagne af Mandskabet ombord, hvilke da paa tre forstemte Violiner (de erholdt i Reglen ikke Tid til at faae deres Instrumenter stemte), en Clarinet og et Horn udførte Dandsemusik og Smaa-Nummere af Vaudeviller og Operetter, hvilket gav det hele Optog et høist komisk Anstrøg. Uagtet ingenlunde begavet som Taler lod Commd. dog sjelden nogen Leilighed gaae forbi uden at holde Taler til Mandskabet; saaledes talte han hver Søndag efter endt Gudstjeneste, i Reglen om politiske Æmner. En af disse Taler begyndte saaledes: »Jeg har modtaget Aviser, de ere mange, der er Meget deri, Noget angaaer Eder«, hvilken Begyndelse maatte frembringe en stærk Dissonants til den Stemning, som den opbyggelige Gudstjeneste, hvis sidste Psalmetoner endnu klingede i Øret, havde frembragt. Da en Afdød, af Mandskabet, skulde begravnes, holdt Commd. ligeledes, efter en kort Indledning, en Tale af rent politisk Indhold over Kisten. Den »bekjendte Mand« Lass fra Cappeln, vilde ikke blive længer ved Skibet fordi Commd., i de sidste Par Uger før end Commd.s Afløsning fandt Sted, idelig plagede

ham med Anmodninger om at gaae iland under de urimeligste Forklædninger, uagtet Lass mange Gange havde sagt Commd., at han var saa bekjendt paa Kysten, at han øieblikkelig vilde blive kjendt og anholdt som Spion. Af Capitain Bruun, som havde ladet foretage en Fartøis-Expedition i Sliemunding, forlangte Commd., at han skulde have bragt en gammel Kone, som man havde truffen i et Lodshuus, ombord i Linieskibet, og ansaae det for Malkonduite af B., at han ikke havde gjort det. De Baadførere og Fiskere, som af Capitain Aschlund vare tilfangetagne udenfor Bülck og holdtes fangne ombord i »Skjold«, satte Commd. en saa stor Priis paa, at enhver Uhildet maatte ansee det for overdrevent. Commandeurens Tilbøielighed for Politik og politisk Journal-Literatur var ubegrændset og maa betegnes som Lidenskab. Han udtalte ofte som sin bestemte Formening, at det var en stor Feil, at Regeringen ikke indviede ham, som Chef for et Linieskib, i Underhandlingernes Stand og Gang. Rimeligviis af Naturen forfængelig tiltog denne Egenskab under Togtets Forløb i en overordentlig Grad. Saaledes antog han, at det hele Europas Øine vare henvendte paa ham, at ingen anden Chef kunde eller vilde have udrettet det med Skibet som han, at alle de Mænd, som stode i Spidsen for Regeringen

hjemme handlede kortsynet og forkert. Efter at have modtaget bestemte Ordre fra Eskadrechefen at lægge sig til Ankers i Nærheden af Bülck tiltog hans Exaltation og excentriske Væsen øiensynlig. Hans Samtaler dreiede sig nu næsten udelukkende om denne Ordre og det Forkeerte, som efter hans Formening laae deri. Modforestillinger i denne Retning gjorde ham enten yderst opbragt eller han overhørte dem aldeles. Han vedblev med den største Haardnakkenhed at paastaae, at den Maade, som han blokerede paa var den ene rette. Han blev fjendsk stemt mod Alle, som stod eller som han antog at staae i nogen Forbindelse med den eller dem, som havde dikteret denne Ordre, og ansaae dem for sine bittreste Fjender. Han troede de samme Følger at resultere af denne Ordres Udførelse som af den, der havde bragt »Christian d. VIII^{de}« ind i Eckernfjørde Fjord.

Uagtet det for enhver Militair med uhildet Dømmekraft maatte være indlysende, at en bestemt og gjentagne Gange given Ordre maatte adlydes, og Ulydighed paadrage Strafansvar, var Commd. hverken til at overtale til at følge sin Ordre, end ikke tilnærmelsesviis, eller til at vælge det andet Alternativ, som jeg veed at være bleven ham stillet, som Syg at afgaae fra Skibet. »Hekla«s Afgang fra Stationen forøgede hans

Uro kjendelig, saa at jeg ved given Leilighed fandt mig foranlediget til at gjøre de ældre af Skibets Officierer opmærksomme paa, at det vel kunde tænkes muligt, dersom et større Uheld, som kunde have Sag mod Commd. tilfølg, skulde ramme Skibet, jeg under disse Omstændigheder, dersom mit Skjøn om Commd.s mentale Tilstand af Retten blev forlangt, kunde komme til at afgive en Erklæring, som gjorde Comd.s Tilregnelighed tvivlsom, og jeg veed ogsaa at dette bevirkede, at der imellem Officiererne blev aftalt det Fornødne for under alle Omstændigheder at værne om Skibets Sikkerhed og Flagets Ære.

At erindre alle Omstændigheder, som kunde staae i Forbindelse med og have Indflydelse paa Bedømmelsen af Commd.s mentale Tilstand, er mig efter et saa langt Tidsrum, som er hengaaet siden Commd.s Afgang fra Skibet, umuligt, især da jeg efter den Tid ikke troede mit Skjøn nødvendigt. Jeg har efter Hukommelsen, saa godt som det stod i min Magt anført, hvad jeg har antaget for det Væsenligste eller hvad der har gjort det dybeste Indtryk paa mig; Sagens Akter, som ikke ere mig meddelte, maae fuldstændiggjøre Billedet.

I sin Omgang med Officierer og Mandskab ombord var Commd. meget godmodig, og hvad hans

Forhold til mig angaaer, da bærede han mig baade med sit Venskab og sin Fortrolighed, og det er mig derfor en tung Pligt her at maatte analysere en Mands Charakter og Egenskaber, som jeg bærer megen Agtelse for. Jeg har ofte hos Commd. beundret hans mærkelige Hukommelse, hans sjeldne Erudition og hans rastløse Tjenstiver.

Hvad Commd.s legemlige Befindende angaaer, da havde han en for sin Alder sjelden Rørigheid og Sundhed (ombord har han kun lidt af en lumbago rheumatica) og uagtet hans bestandige Aktivitet, Mangel paa Søvn, stærke Sindslidelser og fremrykkede Alder tiltog han ombord i Fuldighed og frisk Udseende.

Sammenfatter jeg nu i eet Billede Summen af de Indtryk, som Command. Thomsens sjælelige Tilstand har gjort paa mig, da bliver det en Mand med en saa excentrisk Charakter, at jeg bestandig har været i Tvivl om den laae inden eller udenfor Grændserne af moralsk Afsindighed. Nærmere er jeg ikke kommet i min Dom om Commandeurens mentale Tilstand og skal tillade mig, for at motivere Vanskeligheden af en bestemtere Udtalelse, at citere Prichard's Værk »Om Sindssygdomme« p. 27 ofg.: Ved en nærmere Undersøgelse vilde rimeligvis Nogle af disse (Individer) afgive Exempler paa moralsk Afsin-

dighed, medens Andre kun kunne betegnes som excentriske Charakterer. I de specielle Tilfælde vilde man alene være i Stand til at skjelne mellem begge (hvis overhovedet disse to Ting ere væsentligt forskellige) ved at bringe en stor Mængde Omstændigheder med i Betragtningen, saasom Vedkommendes Forældres og Forfædres mentale Tilstand, hans Slægtskab med Afsindige, hans tidligere Charakter, Vaner og Opførsel og de Forandringer, som i denne Henseende muligviis kunde være foregaaede med ham i bestemte Livsperioder«.

Kjøbenhavn d. 10de Decbr. 1849.

Ærbødigst

(sign.) *Drachmann.*

c. d. Overlæge paa Linieskibet
»Skjold«.

Til
Over-Krigsretten i den Thomsenske Sag.

OPLYSNINGER

FORKORTELSER

- Boeck** Norske, svenske og finske frivillige Officerer og Læger i den danske Hær og Flaade i Krigene 1848—50 og 64. Af Hector Boeck. Pers. hist. Tidsskrift 10. R. 2. Bind, 1935, S. 214—64.
- Carøe** Kr. Carøe: Den danske Lægestand 1786—1835 (1905).
- Carøe Suppl.** Samme: Den danske Lægestand, Supplementbind til 7. Udgave (1904).
- DbL** Dansk biografisk Leksikon, I—XXIII (1933—42).
- Deg** H. Degenkolv: Oplysninger vedr. den danske Flaades Skibe i sidste Aarh. (1905).
- Harboe** Dansk Marine-Ordbog, udarbejdet af C. L. L. Harboe, Capitain i Sæetaten (1839).
- Norrie** Gordon Norrie: Kirurgisk Akademis Historie 1803—1841 (1923).
- Schultz** Kommandør J. H. Schultz: Den danske Marine 1814—1848. 1. Bind (1930).
- SkJ** Søkrigsmagtens Skibsjournaler i Rigsarkivet (Registratur 85 b). Nummeret henviser til det enkelte Skibs Tøgt i det vedføjede Aar.
- TJ & M** T. A. Topsøe-Jensen og Emil Marquard: Officerer i den dansk-norske Sæetat 1660—1814 og Den danske Sæetat 1814—1932, I—II. (1935).
- RA** Rigsarkivet.
- LAS** Landsarkivet for Sjælland.
- HA** Hærens Arkiv.
-

NOTER

Som omtalt i Indledningen til Noterne til første Del er Originalmanuskriptets Stavemaade (ex: *egenlig, ordenlig, Borgemester, Belt og Bælt* o. s. v.) og Tegnsætning nøje bevaret. De fra *Tilskueren* indskudte Stykker er ligeledes ordret optrykt. Enkelte Skrivefejl er ogsaa i anden Del rettet og enkelte Udeladelser tilføjet i skarpkantet Parentes. Mod Slutningen — S. 113 — er efter nøje Overvejelse et kort Stykke udeladt.

7, 10. Hans Stæhrs Moder ... min Moders Søsterdatter, født Qvist. Om Hans Stæhrs Forældre, se 1. Del S. 162, Noterne ad S. 92, 10 f. n. — 10 f. n. En tidligere Landmand og Forpagter ... men hvis Enke, min Moster, havde fortsat Forpagtningen. Dr.s Oplysninger om disse Personer og deres Forhold er ikke helt rigtige. Niss eller Niels Lauritzen (Lauridsen) Qvist, f. o. 1744, havde i en vistnok lang Aarrække staaet i Tjeneste, senest som Kammer tjener hos Generalmajor Johan Friderich Classen (1725—92; DbL V, 1934, S. 263 f.), i hvis Testamente der foruden Clas sens Garderobe og 200 Rdl. aarlig var tillagt ham fri Bolig, saa længe han levede, enten paa Frederiksværk eller Corse litze. Om Qvist har gjort Brug af det sidste vides ikke; 27. 6. 1799 ægtede han (i Kopulationsregistret kaldes han Kapi talist, i Kirkebogen: ehemaliger Kammerdiener) i St. Petri Kirke Jomfru Charlotte Amalia Kobiersky, en yngre Søster til Dr.s Moder; hun havde 5. 7. 1793 paa Fødselsstiftelsen i Kbhvn. født en Datter, der Dagen efter døbttes Emilie Julie Theresia, og til hvem Niss Qvist vist var Fader. Han optræ der derefter som Forpagter af Dronninggaard i Søllerød Sogn, hvor Ægteparret 27. 7. 1800 faar en Søn, som 21. 9. s. A. i Søllerød Kirke døbes med Navnene Johan Frederik (konfirm. i Lyngby 1815); flere Børn ses ikke født i Ægteskabet. Endnu

i April 1808 har Qvist boet paa Dronninggaard, men s. A. havde han allerede købt et Hus og fæstet et tilliggende Jordsmon i Lyngby og Aaret efter endnu et Hus, alt ved »Endeløs Stræde« i Nærheden af Præstegaardsjorderne, hvortil Familien Qvist vel samtidig er flyttet og har boet, og hvor fhv. Forpagter Niss Qvist døde 9. 4. 1817, efter allerede i 1813 at have solgt det sidst købte Hus til sin Svigersøn, Hørkræmmer Hans Jørgen Henning Stæhr, der 25. 8. 1812 i Lyngby var viet til Jfr. Emilie Julie Theresia Qvist; Stæhr solgte atter Huset i 1825. Niss Qvist har næppe siddet godt i det; en Maaned før sin Død laante han 350 Rdl. N. V. af Porcellænshandler Gott-hilf Henrich Drachmann (se 1. Del S. 148, Noten ad S. 20, 7) med Pant baade i sin faste Ejendom og i alt sit Indbo, Møbler og Effekter, men da G. H. Drachmann døde 10 Dage efter Qvist, er Laanet rimeligvis snart efter blevet opsagt af Laan-giverens Enke og har maattet tilbagebetales i Marts 1819 af Md. Qvist, som derefter i April s. A. af Geheimstats- og Justitsminister Fred. Julius Kaas (1758—1827, DbLXII, 1937, S. 285 f.) fik et Laan paa 2050 Rdl. Sølv med Pant i sit Hus i Endeløs Str., der da vurderedes til 4770 Rdl. Sølv. Md. Qvist blev boende i Lyngby til 1822, da hun i Febr. solgte sit Hus til Postmester Hvidt. Mulig har hun derefter boet i sin Sviger-søns Hus i Lyngby; i Januar 1824 søger hun Kongen om fri Bolig paa et af de kgl. Lystslotte og samtidig om, naar Lej-lighed gives, »at vorde betroet en af de Bondegaarde med Be-sætning paa Kjøbenhavns Amt, som for resterende Skatter og Udlæg tilfalde Deres Majestæts Ejendomsret«. Dette sidste Ønske ses ikke imødekommet, men under 19. 2. 1824 tilstod Overhofmarskal Hauch hende Fribolig paa Fredensborg, 2 Værelser (No. 20 og 29) i Vestre Ottekant, i Stueetagen, »med Adgang til det store Kjøkken«; kun i det ene Værelse var der Kakkellovn. Hvorlænge hun har haft denne Fribolig, kan ikke ses, men ved Folketællingen i Febr. 1834 boer den nu 71-aarige Md. Qvist i Aastrup Sogn, Næs By, i Falster Sdr. Herred hos sin Søn, Skovfoged under Corselitze Johan Fre-derik Qvist, hvor hun er død 29. 10. 1850. Hverken Forpagter Qvist eller hans Enke ses at have boet paa eller have haft nogen Forbindelse med Høvælte Gaard i Bloustrød Sogn, der heller ikke paa noget Tidspunkt har tilhørt Generalmajor Classen, hans Broder, Gehejmekonf.raad og Dir. for Det Clas-senske Fideikommis Peter Hersleb C. (1738—1825; DbL V, 1934, S. 266 f.) eller Statsminister Kaas; muligt har hun i sin

Ungdom været i Tjeneste hos en af disse, af hvilke den sidstnævnte altsaa har ydet hende økonomisk Hjælp og vel anbefalet hende til Overhofmarskal Hauch (Fremstillingen bygger paa utrykte Arkivalia i LAS og RA).

8, 2. Min Søster Louise. Louise Christine Drachmann (1804—1898), boende i Kronprinsessegade No. 401, blev 14. 1. 1828 i Trinitatis Kirke viet til den 24-aarige Ungkarl og Tømmersvend paa Fredensborg Peter Christian Steen (senere Købmand i Fredensborg, † dér 5. 5. 1868). — 9 f. n. Den nu henimod nitiaarige Skovfoged Qvist. Johan Frederik Qvist (se ovfr.), døde 10. 5. 1890 i Stubbekøbing som fhv. Skovfoged, Enkemand og Dannebrogsmænd, 90 Aar, og begravedes 16. s. M. i Aastrup. — 6 f. n. Hans Jørgen Henning Stæhr, født 26. 12. 1785 i Kbhvn., † sammesteds 23. 6. 1852, var Søn af Hørkræmmer Christian Stæhr (1749—1811) og Anna Margrethe Lemming (1760—1802); han havde to ældre Søstre og ingen Brødre (se Stamtavle over en Familie Scheel, ved Dr. juris A. V. Scheel, 1870, S. 8 ff.) og boede 1812—19 i den hans Fader tidligere tilhørende Gaard, Mtr. No. 50 i Strand Kvarter, nu Amagertorv No. 1. I hans Ægteskab med Emilie Julie Theresia Qvist fødtes ialt 10 Børn, hvoraf den førstefødte, en Datter, døde 5 Aar gl. i 1818; Sønnen Hans Stæhr var født 10. 3. 1815. H. J. H. Stæhr blev i 1815 Medlem af det kgl. kbhvn.ske Skydeselskab.

9, 11. Han ejede i Kongens Enghave en Ejendom, der grændsede til Kallebodstrand. I 1821 købte H. J. H. Stæhr for 7000 Rdl. Sedler Ejendommen Mtr. No. 81 i Udenbys Vester Kvarter, »Ratzeborg» eller det saakaldte »gl. Pesthus», og fæstede af Kbhvn.s Magistrat den til Ejendommen liggende Fæstejord, som han i 1839 atter solgte til Gartner H. Rasmussen Limkilde, der 1845 afhændede Stedet til Professor Stephan Borring, i hvis Eje det fik Navnet Belvedere; Landstedet havde dengang et Areal paa 20.275 □ Alen og laa omtrent »paa det Sted, som nu begrænses af Søndre Boulevard og de sidste Grunde i Øhlenschlægersgade og Valdemarsgades» (Hist. Medd. om København, 7. Bind, 1919—20, S. 447). — 13 f. n. Kammermusikus Lemming, Frederik Carl Lemming (1782—1846), Violinist og Guitarspiller (DbL XIV, S. 232 f.): Det kunde se ud, som om Dr. ikke var klar over Slægtskabet paa mødrene Side mellem H. J. H. Stæhr og F. C. Lemming; denne sidste var et Næstsøskendebarn til

H. J. H. Stæhrs Far. (A. V. Scheel: Stamtavle over en Familie Scheel, 1870, S. 9 og 27).

10, 14 f. n. Hans Kone ... kunde have været min Moder. Aldersforskellen var 17 Aar. Md. Stæhr født Qvist døde 4. 9. 1876 i København. — 5 f. n. Tante Hanne. H. J. H. Stæhrs yngste Søster Hanne Jacobine Severine (1782—1867) havde 2. 4. 1800 ægtet den daværende pers. Kapellan ved St. Peders Kirke i Slagelse, i 1801 Sognekapellan til St. Mikkels Kirke smstd. og Sognepræst til Heininge Rasmus Kjerulff (1774—1820), som i 1817 var bleven Præst ved Frederiks Hospital og Fødselsstiftelsen og i 1819 tillige Præst i Citadellet Frederikshavn; Ægteskabet var barnløst. Hendes Fader, Chr. Stæhr, døde 22. 8. 1811 under et Ophold i deres Hus i Slagelse.

11, 2. et Hus i Borgergade. Borgergade Mtr. No. 87, senere Gade No. 4, se 1. Del, S. 92. — 8. Hans S.s Skolekammerater. Om hvilken Skole det drejer sig, har ikke kunnet oplyses. Brødrene Eyermand: vel Sønnerne af Gjørtlermester Lars Eyermand paa Raavad; Frederik Gustav E. (1813—73), død som Sognepræst for Thorsager og Bregnet i Randers Amt, og Carl Conrad Christian E. (1815—1898), Etatsraad, Justitssekretær og Chef for Landsover- samt Hof- og Stadsrettens Justitskontor (fra 1869); de blev begge privat dimitterede til Universitetet 1833. — Gustav Georg Lindhberg (o. 1814—1896), fra 1845—76 dansk Konsul i Danzig, efter tidligere at have været ved Handelen i Kbhvn. Efter at være vendt tilbage til Danmark som en velhavende Mand, købte han et Areal i Fredensborg mellem Helsingørsvvej og Jernbanen, hvor han byggede sig et anseligt Hus (»Villa Solvang«, senere i Maleren Hans Nic. Hansens Eje). Nærved sit eget byggede han et mindre Hus, »Villa Itakas«, til sin Ungdomsven, Professor A. G. Drachmann, der beboede det i Aarene o. 1880—1890 (se Vilh. Hansen: Jernbaneliv, 1918, S. 103 ff.). — Gustav Olaus Ferdinand Løfgreen (1812—1852) var Søn af Grosserer i København Oluf Løfgreen († 1827) og Karen Bolette Kirstine f. Birch († 1865) og boede i Hamburg som Skibskaptajn men døde paa en Rejse i Amerika. — 11. Familien Læssøe. Fru Margrethe Juliane Signe Læssøe født Abrahamson (1781—1870) havde en Sommer med sine Børn »lejet sig ind paa »Pestgaarden« i Kongens Enghave ude ved Kallebodstrand (Signe Læssøe født Abrahamson, en Livskildring ved Nicolaj Bøgh, 1877, S. 116 ff.). Naar Dr. her har

truffet Billedhuggeren Jens Adolf Jerichau (1816—83), maa det have været senest i 1837, da Jerichau forlod Kbhvn. i Maj 1838. — 13. Frøken Hanck. Forfatterinden Marie Kristine Henriette Hanck (1807—46) var nær knyttet til Fru Læssøe, se Anderseniana, Vol. VII, 1939, S. 30 f. samt Vol. IX, 1941, og X, 42, passim; det har ikke været muligt med Sikkerhed at oplyse, naar hun har besøgt Fru Læssøe paa »Pestgaarden«. — 12 f. n. Husets næstældste Datter, Vilhelmine. Wilhelmine Marie Stæhr, født 12. 6. 1820, † 11. 3. 1857.

12, 12 f. n. En dejlig Sommerdag; det maa have været i 1836. — 1 f. n. Den tre, fire Aar ældre Søster Julie. Julie Charlotte Margrethe Stæhr, født 10. 9. 1818, † som ugift Lærerinde 25. 1. 1883 i Kbhvn.

13, 13—14. sin Onkel Qvist paa Falster, Morbroderen, Skovfoged J. Fr. Qvist i Næs, Aastrup Sogn, se ovfr. S. 8. — 10—9 f. n. Mit senere Forhold til »Tante Julie«, se nedenfor S. 115 f.

14, 2—3 f. n. Hjørnet af Gothersgade og Grønne-gade. 22. 10. 1825 fik Hørkræmmer H. J. H. Stæhr Skøde paa Ejendommen Mtr. No. 344 i Købmager Kv., senere Gothersgade No. 19; Huset laa da i Ruin efter en Brand og købtes for 4000 Rdl. r. S. Stæhrs Enke ejede og boede endnu i Huset ved sin Død 1876.

15, 7. Da jeg kom hjem i Borgergade, hvor Dr. boede sammen med Svogeren Hans Stæhr i dennes Faders Ejendom, Mtr. No. 87, senere Gade Nr. 4, se ovfr. S. 7. Dr. nævner ikke, naar de i det følgende skildrede Begivenheder indtraf; det maa vel være o. 1836—40, Tidspunktet for Hørkræmmer Stæhrs Umyndiggørelse og de dermed forbundne nærmere Omstændigheder har ikke kunnet fastslaaes, fordi de paagældende Embedsprotokoller f. T. er evakuerede fra Københavns Raadhusarkiv.

16, 1. Højesterets Advokat Salicath. Peter Gottmann Henrik Ludvig Salicath (1794—1864); Højesteretsadvokat 1821, 1839 tillige Søkriksprokurør (DbL XX, 1941, S. 504 f.) — 4. Højesterets Advokat Liebenberg. Carl Christian Birch Liebenberg (1804—65); Højesteretsadvokat 1833 (DbL XIV, 1938, S. 331 f.).

18, 8 f. n. Registrator Knudsen. Hans Knudsen (1801—51), fra 1845 Registrator i Gehejmearkivet, se 1. Del, S. 18. — 7 f. n. En Overlærer ved Helsingørs lærde Skole.

Undervisningen maa vel have fundet Sted, medens Dr. var Læge paa Vagtskibet ved Helsingør i 1838 og 1839, se det følgende; men ved den lærde Skole i Helsingør, som blev nedlagt i 1839, var der ingen Overlærer efter 10. 6. 1837, da den sidste i denne Stilling, Fr. Chr. Olsen (1802—74) forflyttedes til Metropolitanskolen. Det kan derfor ikke sikkert oplyses, om hvem Talen er. — 5 f. n. Praktikant hos O. Bang. Oluf Lundt Bang (1788—1877) Professor ord. ved Kbhvn.s Universitet, Overmedikus ved Frederiks Hospital 1825—41 (Carøe S. 7 f.). — 3 f. n. Den kombinerede Lægeexamen, se nedenfor S. 41.

19, 1. Korvetten Galathea var bygget paa Nyholm og løb af Stabel 6. Oktbr. 1831; dette var Korvettens 2. Togt og varede fra 3. 5.—7. 9. 1837 (Deg S. 42; om Korvettens Bygning og dens Armering m. v. se Schultz S. 215 ff.). Officersbesætningen var: Chef: Kommandørkaptajn Magnus Lütken (1782—1847) TJ & M II, S. 135 f. — Næstkommanderende: Kaptajnløjtnant Johan Georg Schneider (1795—1848) l. c. S. 466. — Premierløjtnanterne Emil Wilhelm Normann (1798—1881) l. c. S. 257 f. (hvor denne Udkommando ikke er medtaget). — Carl Ludvig Christian Irminger (1802—88) l. c. I S. 649 ff. (ligesaa). — Harald Peter Oxholm (1807—69) l. c. II S. 284 f. (ligesaa). — Frederik Paludan (1808—1880) l. c. S. 290 f. (ligesaa). — Sekondløjtnanterne: Christian Schifter Fejlberg (1808—53) l. c. I S. 357 f. — Frederik Laurentius Fiedler Sommer (1813—78) l. c. II S. 532 f. (hvor denne Udkommando ikke er medtaget). — August Christian Schultz (1813—1908) l. c. S. 473 f. (ligesaa). — Sigvard Lund (1813—67) l. c. S. 122 f. (ligesaa). — Viggo Skibsted (1815—1849) l. c. S. 521. — Hans Jacob Adam Hagen (1815—1908) l. c. I S. 518 f. (hvor denne Udkommando ikke er medtaget). — Christian Frederik Hedemann (1814—63) l. c. S. 552 f. (ligesaa). — Med Skibet fulgte Takkelmester ad interim Kaptajnløjtnant Johan Frederik Braëm (1798—1874) l. c. S. 182 f., for at anstille Observationer til Takkelvæsenet, og Sekondløjtnant Otto Hans Lütken (1813—83) l. c. II S. 142 f. fik Tilladelse til at gøre Togtet med som Passager. Som Overskibskirurg antoges A. G. Drachmann og som Underkirurg cand. chir. Jens Peter Hansen (1812—94), Carøe S. 75. (SkJ 1058/1837). — 12.—13. Kadetkorvetten Najaden fulgte ikke med »Galathea«, det gjorde derimod Korvetten »Dianas«, Kaptajn H. G. Garde (Deg S. 33) og Briggen »St. Thomas«, Kaptajnløjtnant V. A.

Graah, paa Togt til Vestindien, samt Kadetskibet »Flora«, Kaptajn C. C. Paludan. Eskadren fulgtes gennem Kanalen til Højden af Kap Finisterre, hvor »St. Thomas« detacheredes, og tilbage til Kanalen, hvor »Flora« forlod den. — 9 f. n. Vi gik først Nord om Sjælland . . . og ankrede op ved Refsnæs. Dette skete først paa Togtets 2. Del, efter at »Galathea« og »Diana« var vendt tilbage fra Nordsøen og 28. 6. naaet til København, som de 9. 7. atter forlod for Nord om Sjælland og gennem Store Belt at gaa til Østersøen. Om Dr.s Oplevelser paa Togtets 1. Del se nedenfor S. 22. D. 13. 7. ankrede Skibene syd for Røsnæs, hvor nu ogsaa Kadetskibet »Flora« kom til; her laa Skibene for Vindstille og derefter Modvind til 17. 7., og under dette Ophold var det, at Besøget i Kalundborg fandt Sted. — 1. f. n. en ældre Søofficer, Kapt. Lund. Hans Andreas Wilhelm Lund (1798—1866), TJ & M II S. 117 f., havde som lidende af epileptiske Anfald i 1830 faaet Afsked med Kaptajnløjtnants Karakter og var i 1832 blevet Postmester i Kalundborg. 1855 blev hans Bestalling og Afskeds-patent kasseret og han selv idømt et Aars Statsfængsel for Kasse-mangel.

20, 4. Sjællands Odde maa være en Fejlhuskning; der maa enten være Tale om den yderste Spids af Røsnæs, hvorfra der er o. 16 km til Kalundborg, eller Odden Gisseløre, o. 1 km sydvest for Byen.

22, 6. Efter at være kommen om Bord. Dr. husker som ovenfor nævnt ikke rigtig. Efter Festen i Kalundborg stod »Galathea« sydpaa og fortsatte Sejladsen til Kronstadt; hvad der her i Indskuddet skildres, foregik paa Togtets første Del i Tiden 5. Maj—27. Juni. 22. 5. var Skibene paa Højden af Kap Finisterre og 29. 5. kom »Galathea« og »Diana« til Plymouth. — 15—16 f. n. Lord Edgmonds . . . Herresæde. Navnet er fejlskrevet; Talen er om Mount Edgecumbe, tilh. Jarlerne af Edgecumbe, i 1837 Richard E. (1764—1839) siden 1795. — 13—14 f. n. Tamerfloden. Den 90 km lange Flod Tamar danner Grænsen mellem Grevskaberne Cornwall og Devon; den udmunder i Plymouth Sound. — 1 f. n. en talrig russisk Orlogsflaade. »28. Juli Kl. 8¹/₂ EM. saluterede vi en russisk Contreadmiral, som svarede; [Flaaden bestod af] 9 Linieskibe, 4 Fregatter og 1 Brig« (M. Lützens Rapp. No. 73 af 3. 8., SkJ 1058). 24. 7. havde »Galathea« sejlet omkap med det nordamerikanske sløjfede Linieskib »Independence«, bestemt til St. Petersborg, i 6 Timer, hvorved »Galathea« vandt.

Den af Dr. omtalte Kapsejlads med en russisk Fregat »Melpomenen« fandt først Sted, da »Galathea« paa Tilbage rejsten syd for Gotland 10. 8. mødte en russisk Flaade under Kontreadmiral von Plater; ved bide Vind-Sejlads vandt »Galathea«, i rumskøds Sejlads »Melpomenen«.

23, 11 f. n. Kejser Nicolaus den 1ste (1796—1855) var 1825 blevet Kejser af Rusland efter Kejser Alexander 1.s Død. — 9 f. n. Paa Cronstadt's Rhed kastede »Galathea« Anker 29. 7. Kl. 9¹/₂ FM.; iflg. M. Lütken's Rapport var det russiske Fartøj, som en halv Time efter bordede Korvetten, en Dampbaad.

24, 2. Hækken »er det Sted i et Fartøi, hvor Quartermesteren [en Underofficer] sidder og styrer det« (Harboe). — 6. Grev Nesselrode. Carl Robert Nesselrode (1780—1862) var fra 1816 til 1856 russisk Udenrigsminister. — 7 f. n. Soldatesken, Betegnelse for de landmilitære Tropper, der altid i ældre Tid indtil o. 1850 medgaves et Orlogsskib, »Marinere«.

27, 2. aabne Finkenetter. I »Tilskueren« 1890, S. 511, har Dr. tilføjet iflg. Fodnote: »Finkenettet er de Rum, der findes i Skibets Ræling, der forløber langs med hele Skibet, og hvor Mandskabets Køjer, surrede paa en bestemt Maade, have Plads, naar de ikke benyttes. Under Sejl og i regnfuldt Vejr dækkes de af Finkenetklædet«. Se ogsaa 1. Del, S. 153, L. 7—2 f. n.

28, 11. Adressen til Frederik den 6te. Det var ikke »Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug«, der 21. 2. 1835 indgav den kbhvn.ske Adresse til Kongen om, at der ingen yderligere Indskrænkning i Trykkefriheden maatte ske, men Kongens Svar af 26. s. M. (hvori Ordene: »vi alene vides ikke ordret forekom) gav Anledning til Selskabets Stiftelse; blandt Adressens 572 Underskrivere var 55 Officerer, navnlig af Søetaten (Marcus Rubin: Frederik VI's Tid. Fra Kielerfreden til Kongens Død. 1895, S. 525 ff.).

29, 5. Ved vor Ankomst til Peterhof ad Søvejen. Fra Kronstadt, der ligger paa Øen Kotlin i den finske Bugt, o. 15 eng. Mil vest for St. Petersburg, er der o. 7 eng. Mil til Peterhof paa Bugtens Sydside. — 6. Amerikanerne ∴ den amerikanske Fregat »Independence«, se ovfr. — 9. Brandebourgs, snoede el. flettede Skulderdistinktioner. Under 23. 12. 1848 resolverede Marineministeriet, at Officererne paa Frakken maa bære Brandebourgs istedetfor [de flade, med Cantiller (Frynser)

forsynede] Epauletter, og samtidig bortfaldt Galonerne paa Benklæderne.

30, 14 f. n. Kaptajnløjtnant Irminger. I., der i December 1830 var udnævnt til Premierløjtnant, blev først Kaptajnløjtnant i Febr. 1841, se nedenf. S. 34 f.

31, 7 f. n. Storfyrst Constantin. Vel Kejser Nicolai I's ældre Broder (1779—1831), som i 1822 gav Afkald paa den russiske Trone til Fordel for den yngre Broder og i Aaret før sin Død under det polske Oprør flygtede fra Warszawa, hvor han var Generalguvernør.

33, 5. Det var i Midten af August ... »Galathea« forlod allerede 9. 8. Cronstadt. — 6 f. n. Vor danske Gesandt. Den danske Gesandt var Generalløjtnant, Greve Otto Blome (1770—1849), for 2. Gang akkrediteret ved det russiske Hof i 1826 og rapelleret 1841. Rigsgreve Otto Carl Josias Rantzau (1809—64) blev 1836 Legationssekretær i St. Petersborg og var efter Grev Blomes Afgang dansk Gesandt dér 1841—46 (DbL III, S. 308 f. og XIX, S. 164 f.).

34, 4. Bellahøj. I Januar 1813 købte dav. Premierløjtnant M. Lütken af Grosserer N. L. Mariboe Gaarden Bellahøj i Brøndshøj Sogn, Utterslev By, ved København, som forblev i hans Efterkommeres Eje til 1898. Afstanden fra Bellahøj til Kongens Nytorv er i Luftlinie o. 5 km (Hist. Medd. om København 2. R. 5. B., 1831—33, S. 377—79).

35, 13 f. I. blev ... knyttet til Frederik d. 7de. Carl L. C. Irminger (1802—88) blev 10. 7. 1832 Adjudant hos Prins Frederik Carl Christian (den senere Kong Fr. VII); han ægtede i 1833 Henriette Georgine Viborg (1814—65). 3. 3. 1848 var I. blevet udnævnt til Adjudant hos Kong Frederik d. 7de; fra Jan. 1850 til 1868, da Embedet blev nedlagt, var han Generaladjutant for Søværnet og samtidig til Juni 1872, da han tog sin Afsked, Jagtkaptajn hos Kongen. 1865 blev han Kontreadmiral; 1866 var han ombord paa Pansefregatten »Peder Skram« Chef for den Eskadre, der bragte Prinsesse Dagmar til Rusland. Han døde 7. 2. 1888 i Kbhvn. (TJ & M I, S. 650 f. og DbL XI, 1937, S. 229 ff. En fra Dr.s meget afvigende Opfattelse af Irmingers Personlighed og Karakter kommer til Orde i H. B. Dahlerup: Mit Livs Begivenheder 1815—48, 1909, se Registret). I »Tilskueren« 1890, S. 574, har Dr. føjet følgende til sin Omtale af Irminger: »Den smerteligste Begivenhed i I.s offentlige Liv var, efter hans eget Udsagn, da han til Berlin overbragte Notifikationen om Kristian den 9des

Tronbestigelse, og blev afvist.* Om denne Episode kan henvises til Fremstillingen hos N. Neergaard: Under Junigrundloven, 2. Bind, 2. Halvdel, S. 915—19. »De Memoirer, Irminger har efterladt sig, og som efter hans Bestemmelse først skulle offentliggøres 30 Aar efter hans Død, ville give værdifulde Bidrag til Personalhistorien under Frederik den 7des Regering; de ere forfattede af en Mand, hvis Sandhedskærlighed var en af hans mest fremtrædende Karaktermærker, og som stod helt udenfor de politiske Partier.* Hvor disse Memoirer findes, har ikke kunnet oplyses.

37, 13. i Sommer, vel Sommeren 1887; Admiral I. døde 7. 2, 1888 i Kbhvn.

38, 1. Regimentskirurg Starck, se 1. Del, S. 117 f. — 2. Prof. Withusen. Kirurgen Carl Christopher Withusen (1778—1853) var fra 1819 Prof. ord. ved Kir. Akademi; han havde i denne Egenskab Tjenestebolig i Akademiets Forhus, i Stueetagen, nu Bredgade No. 62 (Carøe S. 230—31). — 9. Tjeneste paa de kongelige Værfter. »Til en ubetydelig, i høj Grad underordnet og næsten overflødig Tjeneste holdes tre Læger (Lægerne ved Holmen), hvoraf . . . kun den ene har Ret til Lægenavn*, Dr. i Afhandlingen: Om Læge-Forholdene i den danske Krigs-Marine i »Ugeskrift for Læger*, 2. R. X, Nr. 4 for 3. 2. 1849, S. 59, se nedenf. S. 164, — 4—5 f. n. Pedel Sundby. I Akademiets Sidebygning boede Pedellen ved Kir. Akademi Jens Johansen Sundby (1797—1874), Fader til Filologen Johannes Thor Sundby (1830—94, DbL XXIII, 1942, S. 139 f.). I Manzardeetagen boede Prosektoren, Regimentskirurg og Conservator Musæi Ib Pedersen Ibsen (1801—62, DbL XI, 1937, S. 180 f.). — 2 f. n. Eschricht. Daniel Frederik Eschricht (1798—1863) Professor i Fysiologi v. Kbhvn.s Univ. fra 1829 til sin Død (DbL VI, S. 428 f.).

39, 8 f. n. en fast Tjeneste ved Sø-Etatens Hospital. Om dette se 1. Del, S. 92. — 1—2 f. n. En Begivenhed paa vort lægevidenskabelige Undervisningsvæsens Omraade. En udførlig Fremstilling af Kir. Akademis og det medicinske Fakultets Sammensmeltning er givet af Gordon Norrie i Kirurgisk Akademis Historie 1803—41, 1923. Ved Plakat af 30. 1. 1838 gaves Bestemmelser om de nye Eksamensforhold m. v., l. c. S. 179.

41, 9. Emil Fenger. Carl Emil Fenger (1814—84). Skønt Student (1829 fra Borgerdydskolen paa Chr.havn) nøjedes han efter flere Aars medicinsk Studium med i Efteraaret

1835 at tage kir. Eksamen. 1840 Lic. med. og 1842 Dr. med. ved Kbhvns Universitet (DbL VI, 1935, S. 626 ff.). — 13 f. n. Hjaltelin. Jón Jónsson Hjaltalin (1807—82) var nok »honeste dimissus« fra Bessastaðir Latinskole paa Island men havde ikke underkastet sig nogen Studentereksamen, og da han i 1837 — som cand. chir. — søgte om at blive indskrevet ved Københavns Universitet uden først at absolvere »de præliminære Examinat« for at underkaste sig den medicinske Embedseksamen, fandt Universitetsdirektionen ingen Anledning til at indrømme denne Fritagelse fra Lovgivningens Regler. Da H. i Januar 1839 søgte om at maatte tage den medicinske Eksamen ved Universitetet uden at tage den kirurgiske om igen, blev dette nægtet ham, da han ikke var akademisk Borger, og Plakaten af 30. 1. 1838 kunde ikke hjemle ham Adgang dertil. Under Fakultetets Overvejelser havde Professor O. L. Bang udtalt, at H. ligesom Dr. maatte tage den forenede Lægeeksamen, skønt det var urimeligt at tage den halve Del om hos de samme Professorer, og Prof. Eschricht fandt, at det var »en unyttig, i mange Henseender endog mislig, Gientagelse«. Efter et Studieaar i Tyskland tog H. da i Foraaret 1839 med. Eks. ved Universitetet i Kiel, hvor han s. A. ogsaa blev Dr. med. & chir. 1855—81 var han Landfysikus paa Island (Utrykte Akter i RA.; Universitetets Arkiv No. 1466 (Acta fac. med. for 1839); DbL X, 1936, S. 253 f.).

42, 1. Vagtskibet i Sundet. »Vagtskibet var der for at holde Orden og passe paa, at intet Skib sneg sig igennem Sundet uden at betale Told. Det havde sine Kanoner til at varsko dem med [det Skib, som der blev skudt efter, blev senere afkrævet Betaling for Skudet], men nøjedes gerne med at sende en af de hurtigsejlende ogsaa med et Par smaa Malmkanoner forsynede Toldkuttere efter dem« o. s. v. (M. Galschiøt: Helsingør omkring Midten af forrige Aarhundrede. 1921, S. 25). Iøvrigt paasaa Vagtskibet Karantænebestemmelsernes Overholdelse, satte Vagt paa Helsingørs Skibsbro og varetog Repræsentationspligter overfor fremmede Orlogsskibe m. v. Da Øresundstolden i 1857 bortfaldt, skulde fremmede Handelsskibe ikke standse i Helsingør, og Vagtskibets Hovedopgave faldt dermed bort. Vagtskib i 1838—43 og 1849 var Korvetten »Diana«, der var bygget paa Nyholm og løb af Stabel 28. 5. 1823; den var udstyret med 20 18-pund. Kanoner (Deg S. 33 f.); af samme Type blev i Aarene 1817

—23 bygget 5 ganske ens Skibe (Schultz I S. 204 ff.; S. 205 en Gengivelse af Korvetten »Diana«s Apteringsplaner). Officersbesætningen i 1838 var: Chef: Kaptajn Christian Christopher Zahrtmann (1793—1853), TJ & M II S. 755 ff. - Næstkommanderende: Premierløjtnant Harald Peter Oxholm (1807—69) l. c. S. 284 f. - Sekondløjtnanterne: Elias Christian Carl Tuxen (1812—91) l. c. S. 637 f. (denne Udkommando er ikke medtaget her), Henrik Ludvig Moe (1814—84), l. c. S. 192 f. (som ved den foregaaende) og Frederik August Gandil (1815—86) l. c. I, S. 428 f. (som ved den foregaaende). Skibets hele Besætning var 80 Mand; tillige var der ombord en Soldateske paa 8 Musketerer og en Korporal af Kronens Regiment, der laa paa Kronborg (SkJ 1069/1838).

43, 3. Den 16. April 1838. Kommandoen blev først hejst 18. 4.; Skibet gik under Sejl fra Kbhvn.s Red Kl. 12 Middag og ankrede paa Helsingørs Red Kl. 4¹/₂ s. D.; »Iaftes Kl. 6¹/₂«, hedder det i Chefens Rapp. af 19. 4. »sattes Corvetten i Drift af en Isflage, som kom for Bougen og som var saa svær, at Tøjankeret ei kunde bryde igiennem den. Skibet hang op for 60 Favne Kjede paa Daglig [-Ankeret], men var drevet saa langt ind, at en Igjentagelse heraf vilde have bragt det i største Fare, hvorfor jeg tog Ankrene hjem og arbejdede op paa Disken [en Grund midt i Sundet sydøst for Helsingør], hvor jeg ankrede Kl. 10 iaftes. Vinden OSO med Sne og Regnbyger«; først 21. 4. kunde »Diana« atter kaste Anker paa sin bestemte Plads. — 9. Pligtankeret. Af et Orlogsskibs fire svære Ankre hang Daglig-Ankeret under Bagbords Kranbjælke (en Bjælke af Jern eller Træ, der i ældre Skibe gik vandret eller skraat ud fra Rælingen paa hver sin Side af Stævnen), Tøj-Ankret under Styrbords Kranbjælke, mens Pligt-Ankret »ligger i Styrbords Fokkerøst med Fligen ud over Reilingen, understøttet af Strøbere og Surringer«, og Lægger-Ankret paa samme Maade om Bagbord; de to sidste brugtes som Nødankre (Harboe S. 19).

44, 12 f. n. Konferentsraad Holten. Nicolai (Niels) Abraham Holten (1775—1850) blev 1839 udnævnt til Direktør for Øresunds Toldkammer (DbL X, 1936, S. 562 f.). Om Embedsmænd og Forretningsgang ved Øresunds Toldkammer m. v. se Laurits Pedersen: Helsingør i Sundtoldstiden 1426—1857, 1929, II S. 318 ff. — 4—5 f. n. KaptInt., nu Kammerherre Walterstorf, se 1. Del, S; 131.

45, 1—12 f. n. Om Skibsklarerernes og Proviantleveran-

dørernes Forhold, se H. C. Kirck: Et helsingørsk Handelshus fra Øresundstoldens Tid i: Fra det gamle Helsingør, udg. af Fr.borg Amts hist. Samfund 1925. Om de økonomiske Forhold i Byen efter Sundtoldens Ophør, se M. Galschiøt: Helsingør, 1921, S. 118 ff.

46, 14—47, 11 f. n. Kapitain Sneedorf. Henrik Gerner Sneedorff (1793—1883), var Søn af Kontreadmiral, Chef for Søkadetkorpset (fra 1797) Hans Christian S. (1759—1824, DbL XXII, 1942, S. 262 ff.); i 1821 var han blevet Ass. hos Inspektøren for Øresund Toldkammer og 1828 udnævnt til 2., i 1829 til 1. og ene Inspektør ved Toldkammeret. Om hans ikke ubetydelige Virksomhed i denne Stilling henvises til hans Autobiografi, Pers. hist. Tidsskrift V, 1884, S. 61 ff.; han raadede iøvrigt ikke over et men over syv Ro- og Sejlfartøjer, hvoraf i travle Tider tre var i Virksomhed. I 1822 havde han ægtet Lucie Tomine Nielsen (1800—53), Søster til kgl. Skuespiller, Professor Nicolai Peter N. (1795—1860, DbL XVII, 1939, S. 2 og 146 ff.); af hans tre Døtre var Betzy ældst (1823—66).

48, 2. Pastor Boye. Skuespil- og Salmedigteren Caspar Johannes Boye (1791—1853) var 1836—47 Sognepræst for St. Olai Kirke i Helsingør, gift 1818 m. Maria Adolphine Birckner (1796—1880). Datteren Henriette Sophie Dorothea (1821—95) blev 1843 gift med Landfysikus paa St. Thomas A. V. Pedersen (DbL III, 1934, S. 537 ff. og Patriciske Slægter, 2. Saml. 1911, S. 47). Pastor B.s Hus og Dr. fik senere en nærmere Tilknytning, idet B.s yngste Søn, Arkæologen Vilhelm Chr. Boye (1837—96) 15. 11. 1879 i Kbhvn. ægtede Dr.s Datter Mimi (1849—1940), DbL III, 1934, S. 545.

49, 11. Etatsraad Olrik. Jacob Baden Olrik (1802—75) var fra 1833 Byfoged, fra 1849 Borgmester og Auktionsdirektør i Helsingør; 1839 Cancelliraad, 1850 Etatsraad, gift 1834 med sin Kusine Helene Christine Rosenørn (1813—92). — 1 f. n. Villa Augusta. 1831 købte H. G. Sneedorff den syd for Helsingør ved Strandvejen liggende Ejendom, opført 1789 af C. C. Plum, som han 1865 solgte til Enkebaronesse Augusta v. Blixen-Finecke, født Prinsesse af Hessen-Cassel. En enkelt Fløj af Huset staar nu paa Helsingørs Jernbanestations Terræn.

50, 3. Kapt. Aschlund. Richard Aschlund (1800—63) 1830 Premierløjtn. i Flaaden, 1840 Kapt.int., 1848 Kapt., 1856 Komkapt.s Gehalt, 1857 Lodsinsp. i Kbhvn. Han boede i Helsingør 1837—44 som Fører af det dér stationerede Damp-

bugser-Fartøj »Prinsesse Wilhelmine. Gift 1833 m. Johanne Vilhelmine Nielsen (1805–81), Søster til Fru Sneedorff, TJ & M I S. 45 ff.

50, 9f. n.—**51**, 10. Henriette og Caroline Nielsen. Frederikke Henriette Nielsen (1798–1857) og Caroline Petrine Emilie Nielsen (1812–77), Døtre af Stutmester v. Frederiksborg Stutteri Frederik Carl Emil Nielsen (1769–1851) og Petrine Sophie Lakier (1771–1846) (Se: Nogle uægte Efterkommere af Hertug Frederik Carl af Plön ved C. L. Nielsen, Pers.hist. Tidsskrift. 9. R. 2. B. 1929, S. 97 f.).

52, 1. Stadsfysikus Klems. Niels Klem (1800–74), Stadsfysikus i Helsingør og Læge v. Øresunds Hosp. 1831–66 (Carøe S. 110); gift 1831 m. Mette Dinesen (1802–81).—Apotheker Steenbergs. Schack August Steenberg (1792–1859), Ejer af Helsingør Apotek 1837; gift 1820 m. Charlotte Elisabeth Lawætz (1799–1866). — 9. Min Svoger Peter Steen, se ovfr. S. 8; min Moster, Madame Qvist, se ovfr. S. 7. — 2 f. n. Kapitain Dahlerup. Hans Birch (senere Baron) Dahlerup (1790–1872) var i 1829 udnævnt til Kap-tajn i Flaaden, DbL V, 1934, S. 516 ff.

53, 2. Næstkommanderende. Dav. Premierløjtn. Harald Peter Oxholm, se ovfr. S. 43, var i 1828 udnævnt til Kammer-junker; Kammerherre 1844. — 14 f. n. Nord. Konversat.s Lexikon. Da Dr. i 1885 skrev dette, forelaa endnu ikke 6. Bind af »Nord. Conversationslexikon», 3. Udg.; i dette Bind, som udkom 1890, findes Sp. 1098 f. en kort Biografi af C. C. Zahrtmann. Den mangler i 1. Udg. 1857–63 og i 2. Opl. 1870–78.

54, 11 f. Adjudant hos Chr. d. 8de. C. C. Zahrtmann, se ovfr. S. 43, var fra 12. 12. 1839–3. 3. 1848 Adjudant hos Kong Christian d. 8de og fra 4. 4. 1848–10. 8. 1850 Marine-minister i Marts-Ministeriet; 1851 Kontreadmiral, 1852 Flaade-inspektør, Viceadmiral og Over-Ekvipagemester; 15. 4. 1853 døde han pludseligt i Kbhvn. I 1827 ægtede han i Altona Sophie Elisabeth Donner (1805–58), Datter af den meget rige Købmand, Konferensraad Conrad Heinrich Donner (1774–1854); at hun, som Dr. skriver, skulde være Jødinde, turde være ganske urigtigt, alene hendes Fars og Farfars Fornavn — Conrad Heinrich og Johan Christoph — taler afgjort derimod. Hendes Farfar var Købmand, kgl. Agent og Medlem af Al-tonas kgl. Kommercekollegium, hans Hustru hed Maria An-dresen; C. H. Donner var gift med Elisabeth Willingh af en

hamburgsk Købmandsslægt (se M. K. Zahrtmann: Admiral C. C. Zahrtmann, 1927, S. 68—69). I C. C. Zahrtmanns og Elisabeth Donners Ægteskab var tre Døtre: Elisabeth (Leila) (1828—97), gift 1847 m. den portugisiske Gesandt i Kbhvn. 1846—51 Vicomte Joaquin de Roboredo (1808—64), Bodil Jochumine (1830—76), gift 1850 m. Lensgreve Ludvig Henrich Carl Hermann Holstein-Holsteinborg (1815—92) og Wanda Sophie Elisabeth Candia (1842—1916), g. 1863 m. Greve Chr. Conrad Sophus Danneskiold-Samsøe (1836—1908) til Nordfeld paa Møn (l. c. S. 199; om Zahrtmann henvises iøvrigt til TJ & M II, S. 455 ff.).

55, 4. hendes vigtigste Anliggende paa hendes Dødsseng. »Admiralinde Z. led af en snigende, smertefuld Sygdom, og da hendes Læge tilraadede hende at søge Lindring i Syden, drog hun, ledsaget af sin yngste Datter, i Sept. 1858 fra Danmark med et Vinterophold i Rom for Øje. Hun naede kun til Paris, hvor hun maatte lægge sig syg, og omgivet af sine Børn døde hun her 25. Nov.» (M. K. Zahrtmann: Admiral C. C. Zahrtmann, 1927, S. 199). »Med Vemod«, skrev [Admiral C.] van Dockum, »mindes jeg Fru Zahrtmanns sidste Dage, da hun, kæmpende med en om sig gribende Sygdom, bestandig tænsom, opmærksom og elskværdig, uden nogensomhelst Klage, med fuld Bevidsthed gik sin endelige Opløsning imøde« (l. c.). — 14. Som interimistisk Læge. Zahrtmanns Paaskønnelse af Dr. som Skibslæge fremgaar af et Par Skrivelser til Admiralitets- og Commissariatskollegiet fra denne Tid. Under 30. 10. 1838 klager han over, at Kirurgen ombord i Vagtskibet er »høist ufuldstændigen« forsynet med Instrumenter, Bandager og andre Rekvisiter, hvilket vel skyldes, at man har ment, at man fra Vagtskibet altid vilde kunne bringe Syge, som krævede en Operation, i Land. »Dette er imidlertid saa langt fra at være Tilfældet, at det i de senest forløbne 3 Uger 3 Gange har været umuligt at holde Communicationen med Land og næppe mer end 3 Gange muligt at bringe en lemlæstet Mand forsvarligen iland. Iøvrigt søger de flere tusinde Skibe, der aarlig ankre og lette her, naturligt og lettest Hjælp af Chirurgen i Vagtskibet, og han har saaledes været kaldet til den norske Orlogsbrig Lolland for dér at udføre en betydelig Operation; Vagtskibet burde derfor fremtidig være ligesaa rigeligt og fuldstændigt forsynet med disse Sager, som om det var et tilsøs gaaende Skib«. Efter »Dianas« Tilbagekomst til København indberetter Z. under 13.

12., hvorledes han af flere Grunde har sørget for i Efteraaret at holde Banjerne lune og tørre og har indrettet et af de faste Lukaf'er til Syge, der paa den Maade kan passes bedre og billigere end ved at bringes paa Hospitalet. »Bliver derfor«, slutter han, »Stationen i Fremtiden forsynet med en ligesaa duelig Læge som den, der iaar er tildelt den, saa holder jeg mig overtydet om, at der ogsaa i Fremtiden vil blive ikkun sjældent Spørgsmaal om at benytte Hospitalet for dette Skib, i hvilket den reducerede Besætning [den var kun halvt saa stor, som i de søgaaende Korvetter] vil finde en saa ypperlig og sund Plads som den nogensinde kan faas udenbords«. (SkJ 1069/1838). — 13 f. n. Prof. Withusen (sen.), se ovfr. S. 38; W. var Hofkirurg 1830—48. — 5 f. n. den berømte Læge, Chomel. Auguste-François Chomel (1788—1858), fremragende fransk Kliniker, Professor ved Hospitalerne La charité og l'Hôtel de Dieu i Paris.

57, 3. Bal om Bord. Det fremgaar ikke af Skibsjournalen, paa hvilken Dag Ballet blev holdt. — 11 f. n. den orlogsmæssige Komplimenteren med Faldreb. »Ved et Stød i Baadsmandens Pibe gaa to Falderebsgaster udenbords og stille sig een paa hver Side af [Falderebs-] Trappen, og give Falderebstougene til de Personer, som komme eller gaa. De blive staaende, til de ved Piben indkaldes. Den vagthavende Officer ledsager til Falderebet og modtager dér enhver, som tilkommer Falderebshonneur. Chefen modtages i sit Skib af Næstkommanderende, alle Officerer og Betjentene, Cadetterne og den paa Skansen opstillede Soldateske presenterer Gevær. Kommandoen er: Faldereb!« (Harboe S. 106).

58, 6—7. begge i November Maaned. Dr. har husket fejl; iflg. Skibsjournalen var der ingen stærke Storme ved Helsingør i November 1838; begge de her omtalte Storme faldt i Oktober. — 8. Om Helsingørs Færgelaug se Knud Klems Afhandling: Helsingørs Færgelav, især i Begyndelsen af det 19. Aarh. i »Fra Frederiksborg Amt«, Aarvog for 1935. Laugets Takst med Tillæggene efter Kulingsgrad findes paa Tabellen S. 82. — 17. Samme Søndag Morgen. Talen maa være om Søndag d. 21. Oktober med nordvestlig Storm, som kulminerede Kl. 9, efter at der fra Kl. 5 havde blæst en 3-rebet Merssejlskuling; Skibsjournalen noterer, at Færgelaug havde Signal for denne, og at Vagtskibet Kl. 8¹/₂ fik Lods ombord, men nævner intet om, at der kom Baad ud efter Dr. — 20 f. n. en Kvartermester. Til Fører af Baaden havde

Zahrtmann antaget en helbefaren værnepligtig af Sjællands Distrikt, Christian Wilhelm Struck (1814—46), som opholdt sig i Helsingør og »i flere foregaaende Aar havde forestaaet Fartøjet«. Han hørte ikke til Færgelauget men var Fisker og Sømand og fik i 1835 Sætteskipperbevilling; i 1840 antoges han som Ekstralods ved Helsingørs Lodseri.

59, 14 f. n. Bedding. »Et svært Stykke Tømmer foran i Skibet; det ligger horizontalt tværskibs og er boltet paa Agterkanten af Beddingspullerterne ∴ det vertikale Træ, hvori begge Beddingens Ender hvile, og om hvis opstaaende Del Bugter af Beddingslaget [Ankertouget eller Kjættingen] gjøres,« Harboe S. 40. — 2 f. n. en forrygende Storm af S.S.V. Det af Dr. omtalte Uheld med Ankerkættingene, der rousede ud, indtraf iflg. Skibsjournalen og Skibschefens Rapport Mandag d. 15. Oktober Kl. 5 $\frac{1}{2}$ om Morgenen under en stormende Kuling. Journal og Rapport omtaler, at »flere Skibe flygtede« ∴ gik fra deres Ankere, af de o. 50, som laa paa Rheden, og at tre strandede, men omtaler ikke, at en Bark og en Brig under Drivning blev hængende i Vagtskibets Fortøjninger. Det stormende Vejr varede Maaneden ud, og under en Storm d. 29. var det igen galt med Stoppeindretningen for Vagtskibets Ankre.

60, 6 f. n. kommen til København i December. Vagtskibet lettede 7. 12. Kl. 6 Morgen fra Helsingør og ankrede Kl. 4 udenfor Trekroner; 12. 12. blev Kommandoen strøget. — 2 f. n. Denne absolverede jeg i Foraaret 1839. Dr. bestod med 67 $\frac{1}{3}$ Points (Medicinsk Fakultets Special Examens Protol 1838—52. Univ. Ark. No. 1492); i Ark. No. 1502 »Syge Historier dicterede af Candidaterne til den medicinsk-cliniske Prøve ved den forenede Læge-Examen« er den af Dr. paa Latin (se ovfr. S. 18) dikterede Sygejournal bevaret. RA). »Den forenede Lægeeksamen« blev i Foraaret 1839 bestaaet af 7 Studenter og 3 »Ustuderede«, medens 2 gik fra; ialt fik 4 af Kandidaterne Laud; E. F. Teisen (der var Omgænger, fordi han i Foraaret 1838 kun fik Haud I) fik dog i 1839 $\frac{2}{3}$ Point mere end Dr. Den skriftlige Eksamen faldt i Dagene 1.—4. Marts, den mundtlige fra 5. Marts til 5. April; Dr. var færdig 27. Marts. (Pakken Med. Examen 1830—41, Univ. Ark. No. 1480 i RA).

61, 5. Ansat i samme Stilling som det foregaaende Aar nemlig som Skibskirurg i Vagtskibet ved Helsingør, Korvetten »Diana«. — 7. kun Personerne ombord havde

skiftet. Officersbesætningen bestod af følgende: Chef: Kapt.løjtn. (1. 5. s. A. udnævnt til Kaptajn og til Chef for 2. Division 4. Kompagni; det vil heraf ses, at det ikke er rigtigt, naar Dr. ovfr. S. 42 siger, at Udkommandoen som Chef for Vagtskibet i Øresund altid tildeltes den ældste Kaptajn) Hieronymus Aschehoug (1790—1850) T J & M I S. 44 f. - Næstkommanderende: Premierløjtn. Christian Nicolay Wulff (1810—56) l. c. II S. 743. - Sekondløjtnanterne: Frederik Laurentius Fiedler Sommer (1813—78) l. c. S. 532 f. (denne Udkommando er ikke medtaget her); Adser Enevold Ludvig Knudsen (1809—77) l. c. S. 4 (ligesaa) og Wilhelm Chr. Lemvig Jacobsen (1817—93) l. c. I S. 655 (ligesaa). Dr. blev under 4. 4. 39 fritaget for at gøre Tjeneste ombord indtil 20. s. M.; hans Tjeneste forrettedes i denne Tid af cand. chir. Hansen — vel Jens Peter Hansen, se ovfr. S. 146. Kommandoen hejstes 11. 4. og »Diana« ankom s. D. Kl. 2 $\frac{1}{2}$ til Helsingør og ankrede paa Disken; Farvandet var aldeles frit for Is, der laa o. 40 Skibe paa Reden; den 14. 4. var Tallet steget til 84. Under 26. 3. havde Admiralitetet anbefalet Chefen for »Diana« at forholde sig med sygt Mandskab ombord p. s. M. som Kapt. Zahrtmann havde gjort forrige Aar (se ovfr. S. 155 f.) — af økonomiske Hensyn. (SkJ 1080/1839). — 11. Mine gamle Skibskammerater. Om Wulff se 1. Del, S. 94; om Sommer ibidem S. 152.

62, 12. Frederik d. 6tes Død indtraf 3. 12. 1839 om Morgen Kl. 8 $\frac{1}{2}$; i Admiralitetets Brev s. D. til Chefen for Korvetten »Diana« paalagdes det ham at tage samtlige Officerer og Mandskabet paa Korvetten i Troskabseed til Kong Christian d. 8de, efter først selv at have indsendt sin Eed til Admiralitetet, og iøvrigt i den Anl. at rette sig efter Søkrigsartikkelbrevets § 841. Denne Ceremoni beskrives i Skibsjournalen fra 4. 12. saaledes: »Kl. 10 braste Ræerne i Kryss og Pik og saluterede 81 Halv-Minut Skud i Anledning af H. M. Kong Fredr. den 6tes Død. Kl. 11 braste firkant. Flagede og saluterede med 81 Skud i Anledning af H. M. Kong Christian den 8tendes Tronbestigelse. Tog Mandskabet i Eed.« Paa Grund af Frost, haard sydøstlig Kuling og høj Sø kunde Korvetten ikke som bestemt afsejle s. D. Eftm.; først d. 6. kom den afsted, slæbt sydpaa af Dampskibet »Prinsesse Wilhelmine«; Kl. 1 $\frac{3}{4}$ lod den Ankeret falde inden for Kastelspynten; 11. 12. blev Kommandoen strøget.

63, 2 f. n. En morderisk Barselfeber. De voldsomme

Barselsebne i disse Aar kulminerede i Dcbr. 1839; alle paa Fødselsstiftelsen indlagte Kvinder blev smittede og 56 pCt. af dem døde (Gordon Norrie: *Det danske Jordemodervæsens Historie*, S. 121, i »Danmarks Jordemødre« 1935).

64, 2–3. Sø-Etatens Hospital, se 1. Del S. 162. — Dr. omtaler mærkelig nok ikke, at han og Reservekirurg Peter Lauritz Seidelin (Carøe S. 188) ved Kongens Skriv. af 4. 11. 1840 til Admiralitets- og Commissariats Collegiet fik en »Erindring og Advarsel« i Overensstemmelse med et allerh. Rescript af 31. 10. s. A. til Danske Cancellie, fordi de, skønt Embedsmænd, havde medunderskrevet en Petition til Stænderforsaml. for Østifterne om Skattebevillingsret (Kgl. Forestill. Sø-etaten vedr. No. 283/187, RA). — 9. Min Gage ved Hospitalet. Ved kgl. Resol. af 7. 7. 1842 paa Admiralitetskollegiets Forestilling s. A., No. 147/110, der tilstræbte at ligestille Lægeforholdene ved Sø- og Landetaten, blev de daværende Underkirurger m. Reservekirurgs Karakter Seidelin, Krieger, Drachmann og Holm udnævnte til Underlæger ved Sø-Etaten. Lønnen var 180 Rdl. aarlig foruden Bolig, Brændsel og Lys eller Lysepenge ved Søetatens Hospital; nu blev den 200 Rdl. med 60 Rdl. i Kvarterpenge (eller fri Bolig) samt — for dem med 1. Kar. eller 2. Kar. pr. gr.! — tillige 60 Rdl. i Oppasserpenge. — 14 f. n. Et Distriktslægeembede i Jylland, i Tem, Vrads Herred, o. 8 km syd for Silkeborg. Embedet blev tildelt prakt. Læge i Vejle Immanuel Christiern Valdemar Quintus Ryge (1813–91, Carøe S. 172), der i 1855 blev Distriktslæge i Roskilde (til 1879). Hans Søster, Skuespillerinden Clothildis Nathalia Septima (1816–95) ægtede 1853 i sit 2. Ægteskab Kommandør, Kmhr., Greve Valdemar Holck (1818–1900), DbL XX S. 354 f.

65, 3. Prof. Otto. Carl Otto (1795–1879), fra 1832 extraord., fra 1840–62 ord. Professor ved Kbhvn.s Universitet, var 1828–46 Redaktør af »Bibliothek for Læger«, DbL XVII, S. 519 f. Om Dr.s Bidrag i »Bibl. f. Læger«, se Erslews Forfatter-Leksikon, I, 1843, S. 347 f. og Suppl. I, 1858, S. 383. — 6–7. Det medicinske Facultets Prisopgave for 1840–41 blev stillet i Festskriftet til Universitetets Fest 30. 9. 1840 i Anl. af Kongens Fødselsdag og Bedømmelsen offentliggjort i Universitetets Festskrift i samme Anledning det følgende Aar, S. 55–56; Fristen for Besvarelsen udløb 15. 7. 1841, og Bedømmelsen, dateret 14.–16. Septbr., er underskrevet af Bang (se ovfr. S. 18), Eschricht, Otto (se ovfr. L. 3.)

og Levy. Prof. Eschrichr, se ovfr. S. 38. — 12 f. n. Prof. Levy. Edvard Marius (opr. Moritz Marcus) Levy (1808—65). 1840 Lektor i Medicin og Accouchement, 1841 Prof. extraord. i Jordemodervidenskab v. Kbhvn.s Univ.; 1850 Prof. ord., DbL XIV, S. 310 f. — 11 f. n. Et hædrende Accessit. Der indkom kun denne ene Besvarelse af Opgaven, der lød: »Qvæ in anatomia oculi animalium vertebratorum his proximis sex annis inventa sunt, exponantur et eorum in physiologia oculi dignitas qvantum fieri poterit, explicatur«. Dommerne roste den omhyggelige Redegørelse for, hvad der i de sidste seks Aar var skrevet om Æmnet, men selv har Forf. — hvad han dog undskylder dels med Mangel paa et godt Mikroskop, dels med den korte Frist for Besvarelsen — ingen Iagttagelser gjort m. H. t. Øjet. Skønt han heller ikke har udtalt nogen egen Kritik af det fremdragne Stof, vilde Fakultetet dog ikke have nægtet ham Prisen, da Opgaven ikke udtrykkeligt har stillet Krav herom; naar man ikke kunde give ham Prisen, var det, fordi han slet ikke havde berørt Opgavens 2. Spørgsmaal, og selv om han var kommet til det Resultat, at Videnskaben paa dette Omraade inden for de seks Aar ingen Fremgang havde gjort, saa vilde Ulejligheden med at gennemforske og føre et Bevis for dette Resultat dog have været nyttig og frugtbringende. Af Hensyn til den gode Besvarelse af Opgavens 1. Del mener man dog, at Forf. bør tilkendes et Accessit. Men, tilføjes der sluttelig, da Forfatteren fandtes ikke at være akademisk Borger, kunde han ikke deltage i Prisæskningen. — 5 f. n. Og holdt Bryllup den 3de Febr. [1844]. Vielsen fandt Sted i Frederiksberg Kirke; Forlovere var Brudens Broder, Handelsassocié Hans Laurits Stæhr, se 1. Del S. 92, og Volontør i Admir.- og Commiss.-Kollegiet Jens Bentzen, Højbroplads 39. — 3 f. n. Overlæge ved Hospitalet, Mansa. Frederik Vilhelm Mansa (1794—1879) var 1835 overgaaet fra Landmilitærets til Søetatens Lægekorpssom Divisionskirurg, og 1845 blev han denne Etats Chef, Stabslæge; de første 11 Aar fung. han desuden som 1. Overlæge ved Søetatens Hospital. Samtidig var han 1834—45 lægelig Leder af J. P. Langgaards ortopædiske Anstalt paa St. Tuborg udenfor Kbhvn. (DbL XV, S. 287 f.). — 2 f. n. Langgaard. Johannes Peter Langgaard (1811—90) grundlagde 1834 den første ortopædiske Anstalt her i Landet, som han, med Eneret i 10 Aar, forestod »med kyndig Lægehjælp« til 1851, se ovfr. (DbL XIII, S. 617 f.).

66, 13 f. n. En anden Overlæge. Hans Olfert Chr. Sommerfeldt (1804–67), Dr. med. 1836, blev 1. 7. 1842 kar. og 18. 4. 1846 virk. Overlæge i Sæetatens Lægekorps.

67, 5 f. n. en otteskaaren Tallie. Et Tridseværk, hvor Tougene løber over otte Skiver i Blokkene, saaledes at et forholdsvis ringe Træk fremkalder en betydelig Virkning.

68, 12–13. Stein og Trier. Anatomen og Kirurgen Sophus August Wilhelm Stein (1797–1868, DbL XXII S. 520 f.) var fra 1844 Overkirurg, og Seligmann Meyer Trier (1800–63, Carøe S. 210) fra 1842 Overmedikus ved Frederiks Hospital. — 1 f. n. Polens Opstand og Belgiens Løsrivelse fra Holland, Begivenheder i 1830.

69, 7–8. Processionen fra Raadhuset til Christiansborg fandt Sted Tirsdag d. 21., Møderne i »Casino« d. 11. og 20. 3. 1848.

70, 1. Affæren ved Bau og Slaget ved Slesvig, hhv. d. 9. og 23. April.

71, 2. Wrangel, Preuss. General, Grev Fr. H. E. v. W. (1784–1877) komm. den tyske Hær.

73, 13. Lægebesætningen paa Augustenborg. I Tiden fra 31. 5.–29. 6. 1848 gjorde følgende Læger Tjeneste ved Lazarettet paa Augustenborg: Overlægerne: Johan Lorentz Clémensen (1808–83), Carøe S. 33, og Dr. med. Andreas Frederik Bremer (1810–57), Carøe S. 23, begge Overlæger fra 1842; Underlægerne: Carl Julius Leerbech (1815–80), Carøe Suppl., S. 63, August Heinrich Clausen (1812–52), l. c. S. 19, og Carl Ludvig Theodor Hauschultz (1820–1901), se Den danske Lægestand, 7. Udg., 1901, S. 114; disse tre var Underlæger hhv. fra 1842, 45 og 45. (Navnene fremgaar af Pakken: Feltlazarettet paa Augustenborg 1848–57. Kasse- og Lønningsregnskaber, Bilag Q. til Kasse Regnskabet for Juni 1848, HA. Om Forholdene paa Lazarettet i April–Maj s. A. og navnlig om Overlæge Clémensen, se: Jacob Thode Ræder: Krigserindringer fra 1848–50, 1911, S. 83–89). Hvem de to Studenter var, som har gjort Tjeneste ved Lazarettet, har ikke kunnet oplyses.

74, 6 f. n. Simon Groth. Simon Christian Schiøtz Groth (1828–1904) meldte sig frivillig 1848 og gjorde Tjeneste som Feltapoteker og Feltlæge; cand. pharm. 1849 og 1850 Underskibslæge i Flaaden. 1861 kgl. Møntgardein og 1863 kst. Stadsguardein i Kbhvn. (DbL VIII, S. 326.)

75, 13. »Om Skudsaar. Afhandlingen fremkom i »Hospiti-

tals-Meddelelser II, 1849 S. 27—45. — 13 f. n. Dr. blev, efter Indstilling af Stabslæge Mansa d. 16. 10., under 29. 12. 1848 udnævnt til Ridder af Dannebrog med Anciennetet fra 13. 9. s. A.; Udnævnelsen er derfor i Hof- og Stats-Calender for 1849 først optaget paa næstsidste Side under »Rettelser«. — 11 f. n. Wilken Hornemann. Christian Wilken Hornemann (1816—92, Carøe Suppl. S. 45) blev 1846 Underlæge i Søetaten, Overlæge og fung. Stabslæge 1880; Afsked 1888. Han ægtede i Oktbr. 1847 Harriet Julie Gotschalk (1822—80), og deres første Barn blev født 10. 9. 1848. H. ses ikke at have modtaget nogen Udkommando til Posten som Overskibslæge i »Havfruen« men kan jo have været udset dertil. Dr. blev heller ikke ansat som Læge paa dette Skib men blev 3. 8. 1848 antaget som Overskibslæge paa Fregatten »Freja«, se nedenfor. Paa »Havfruen«, der allerede i April var under Udrustning, og som 26. 4. afgik til sin Station i Østersøen under Kommando af Kaptajn J. E. Petersen, se nedenfor, var 13. 4. som Læger ansat: Herman Axel August Silfverberg (1815—85, Carøe Suppl. S. 104) som Overskibslæge, William Edvard Gotschalk (1823—62, Chr. Wilk. Hornemanns Svoger, l. c. S. 31) som Skibslæge og Hans Poul Benjamin Satterup (1820—86, l. c. S. 95) som Underskibslæge (SkJ 1168/48). Dr.s Hukommelse har svigtet ham, da han nedskrev sine Erindringer om sin Udkommando i 1848, hvor han til o. 9. 7. opholdt sig paa Als og Fyn og følgelig ikke kan være gaaet til Søs før efter denne Tid. Forholdet er da ogsaa det, at han først af Marineministeriet under 3. 8. blev antaget som Overskibslæge paa Fregatten »Freja« med cand. med. & chir. Carl Laurits Schäffer (1814—1900, Carøe Suppl. S. 102) som Skibslæge og stud. med. & chir. Carl Ludvig Theodor Ibsen (1825—49) som Underskibslæge (SkJ 1170/1849).

76, 1. Fregatten Havfruen var løbet af Stabel i Oktober 1825; dette Fregattens 2. Togt varede fra 26. 4.—14. 10. 1848 (Deg S. 38). Chef for Fregatten var ikke fra første Færd — som af Dr. nævnt — Kaptajn John Christmas (1799—1873, TJ & M I S. 248 ff.) men Kaptajn Jonas Rasmus Petersen (1796—1876) l. c. II S. 312 f.), som 13. 4. fik Ordre til at antage sig Fregatten og med denne snarest afgaa til Østersøen for at blokere Indløbet til Swinemünde (SkJ 1168/1849). Imidlertid var Fregatten »Freja«, som 1819 var løbet af Stabel paa Nyholm og kun een Gang før havde været paa Togt (i 1824), blevet udrustet og var dennegang i Søen 12. 8.—

17. 10. 1848 (Deg S. 30 f.). Som Chef var Kaptajn J. Christmas beskikket under 29. 7. og fik 14. 8. Ordre til at afgaa til »Rheden for Swinemünde«, hvor han vilde finde Fregatten »Havfruen«, med hvis Chef han skulde bytte Skib for derefter snarest at returnere til København; derpaa skulde han, naar »Havfruen« var aldeles klar, gaa til Nordsøen, søge Eskadren under Helgoland og underlægge sig den kommanderende, Kaptajn Billes Kommando; Officers- og Lægebesætningen skulde ikke udveksles mellem de to Skibe. Til at gøre Tjeneste i »Freja« var følgende Officerer udset: Næstkommanderende: Kaptajnløjtnant Hermann Ipsen (1808—70), TJ & M I S. 646 ff), Premierløjtn. Jacob Sophus Chr. Albeck (1822—1913), l. c. S. 19, der imidlertid ombyttedes før Afsejlingen med Premierløjtnant Chr. Frederik Gottlieb (1817—81) l. c. S. 464 f., Sekondløjtnanterne Adolph Johan Ludvig de Roepstorff (1819—81), l. c. II, S. 427 ff., og Heinrich Jacob Rambusch (1825—86), l. c. S. 348 f. samt Kadetterne Charles Ivan Theobald Carlsen (1831—61) l. c. I, S. 233 f., og Georges Johan Jacob Preben Jacobson (1832—97, l. c. S. 655 f. (SkJ 1170/1848); om Lægebesætningen se ovfr. 12. 8. blev Kommandoen hejst i »Freja«, som 15. 8. gik under Sejl sydpaa; 18. 8. fandt Udvekslingen af Chefer Sted, »Freja« blev paa Stationen og »Havfruen« stod nordpaa 19. 8. — 7 f. n. der i mange Aar ikke havde været tilsøs. Kaptajn J. R. Petersen havde senest været udkommanderet i 1838 med Kadetskibet som Lærer for Kadetterne; fra 1837—41 Næstkom. ved Søkadetakademiet.

77, 9. Henimod Midten af October. 3. 9. modtog Chefen for »Freja« med D/S »Hertha« Ministeriets Ordre af 31. 8. som, da der var sluttet Vaabenstilstand, paalagde ham sammen med Briggen »Mercurius« at forlade Stationen for at afgaa til Køge Bugt og dér vente nærmere Ordre; samme Eftermiddag stod Fregatten nordpaa og ankrede 5. 9. Kl. 8 Morgen i Køge Bugt; 17. 9. fik Fregatten Ordre til at lette og ankrede s. D. Kl. 6 paa Nyborg Red efter at have passeret Syd om Sjælland; 5. 10. modtog »Freja« Marinemin.s Ordre af 4. 10. til at gaa til Kbhvn. og passerede Kronborg 7. 10.; d. 16. 10. Kl. 10 blev Kommandoen strøget. — 13. Det var en meget mørk Aften. Den skildrede Begivenhed maa være passeret 4. 9.; i Skibsjournalen er noteret, at man denne Dag Kl. 4¹/₂ E.M. passerede en russisk Flaade paa 8 Linieskibe og 2 Fregatter og saluterede den russiske Viceadmirals Flag. Kl. 9¹/₂ fik man

fra »Freja« Falsterbo og Stevns Fyr i Sigte, »vendte og krydsede hele Natten, mens man viste Lanterne for mødende Sejleres (SkJ 1170/48).

78, 10 f. n. Denne frivillig paatagne Udkommando gjorde, at jeg det næste Foraar ikke blev udkommanderet. Ogsaa andre Forhold har nok medvirket. I »Ugeskrift f. Læger« 2. R. X No. 4 for 3. 2. 1849 havde Dr. skrevet en Art. »Om Læge-Forholdene i den danske Krigs-Marine«, som foruden nogen Diskussion i Ugeskriftet medførte, at Marine-min. d. 8. 2. gennem Stabslæge Mansa krævede en Erkl. fra Dr. i Anl. af hans Angreb og, da man ikke var tilfreds med Dr.s Svar, forlangte en bestemt formuleret Udtalelse, som Dr. afslog at underskrive. Nogle Dage senere tilbød han dog at give en nærmere Forkl. i Anl. af Afhandlingen, men det saa nu ud til, at der kunde blive Tale om Retsforfølgning mod ham. Imidlertid offentliggjorde Dr. en ny Artikel med samme Titel i Ugeskriftets No. 12 for 17.3., som han indsendte til Ministeriet, der, skønt denne Fremgangsmaade ikke var det, man havde ønsket, dog ikke foretog sig videre; d. 9. 4. blev Dr. udkomm. med »Skjold« (Marinemins Journ. over ind- og udgaaede Skriv. 1849, se Reg. under Stabslæge Mansa, RA). En god Støtte i denne pinlige Sag havde Dr. fundet i Stabslæge Mansa, der »anser det for min Pligt, saa vidt sømmeligt, at bidrage mit til at stemme det høje Ministerium mildere mod en Mand, hvis retskafne Character jeg troer at kiende, skøndt jeg langt fra kan billige hans hensynsløse og uforsigtige Skrivemaade, hvorved han ofte kommer til at sige Ting, der ikke stemmer overeens med hans sande Meening« (Skriv. af 19. 2. 1849 fra M. til Marine-minist., dettes Journ. No. 247/1849). — 7 f. n. Dr. Courlænder. Johan Gustav Georg Courlænder (1809—64), Carøe S. 35. — 6 f. n. De to ombordværende Læger var Skibslæge Rasmus Schmidt (1812—49, Carøe Suppl. S. 99) og Underlæge, stud. med. & chir. Carl Ludvig Theodor Ibsen (1825—49). Han var Søn af Prosektoren ved Kir. Akad. I. P. Ibsen, se ovfr. S. 39, og havde været Underlæge i »Frejas« 1848, se ovfr. S. 162.

79, 12. Kommandør Garde. Hans Georg Garde (1790—1875), TJ & M I S. 434 ff. Om en senere Tids Dom over Gardes Ansvar for Eckernførde-Ulykken, der gaar helt imod Dr.s og hans Samtids, se C. A. Garde: En Redegørelse for Eckernførdesagen i »Tidsskrift for Søværnet«, Ny Række,

XXXI, 1896, S. 37—73, og Thorkel Bjerre: Eckernførde, 1940, S. 5—27. — 4 f. n. Linieskibet Skjold. Dette var Linieskibets 2. Togt; paa dets første, i 1836, som bl. a. ogsaa gik til Kielerfjord, havde Dr. ogsaa været med som Skibslæge, se 1. Del S. 127 ff.

80, 2. i det første Skib... hvori jeg gjorde Tjeneste: Korvetten »Fortuna« under Kommando af Kaptajn Hans Diderich Brinck Seidelin, se 1. Del, S. 29 ff. — 4. Kommandør Thomsen. Henrich Bendt Thomsen (1790—1865) TJ & M II S. 604 f. I H. t. kgl. Resolution af 9. 4. 1849 paa Marineministeriets Forestilling af 7. s. M. blev han udnævnt til Chef for Linieskibet »Skjold« og fik s. D. Ordre til som Chef at antage sig Skibet og snarest muligt besørge det ekviperet og armeret; 9. 5. var Skibet sejlklart og fik Ordre til at afgaa til Østersøen og for det første tage Station for Kiel (SkJ 1187/1849). — 12. Athenæums saakaldte »Skandalen«. Læseselskabet »Athenæum« stiftedes 1824 og blev ophævet 1901; dets 50.000 Bind store Bibliotek blev købt af Handels- og Kontoristforeningen. Det var en af Byens største Klubber (1837 talte det 571, 1842 698 Medlemmer); det havde først Lokaler paa Østergade No. 24, fra 1877 Ved Stranden 18 (»Hotel Royals«). »Skandalen« synes at have været Navnet paa et af Selskabets Lokaler. — 15. [Linieskibet »Skjold«s] Officerspersonale bestod af følgende: Næstkommanderende: Mathæus Bartholomæus Bøcher (1811—86) TJ & M I S. 229 f. - Premierløjtnanterne: Hans Herman Stephen Grove (1814—66), l. c. S. 490 f., se 1. Del S. 132 og 134 (169), Ove Chr. Pedersen (1813—73) l. c. II S. 304 f. og Chr. Fr. Gottlieb (se ovfr. S. 163) samt den svenske Premierløjtnant Axel Adlersparre (1812—79), Boeck S. 242. - Secondløjtnanterne: Anders Tobias Ulrich (1821—93), TJ & M II S. 660 f., Adam Wilhelm Schiwe (1827—1901) l. c. S. 451, Peter Holger Braëm (1829—97) l. c. I S. 185 f. og den svenske Secondløjtnant (avanceret i 1849 til Prmlt.) Ludvig Gustaf Sigfrid Pantzerhielm (1819—1905), Boeck S. 243. Kadetterne: Louis Alphonse Mourier (1834—1909) TJ & M II S. 213 (denne Udkommando er ikke medtaget her), Carl Adolph Garde (1834—1911) l. c. I S. 431 f., Georges Johan Jacob Preben Jacobson (1832—97) l. c. S. 655 f. (som ved den foregaaende), Hans Emil Bluhme (1833—1926) l. c. S. 156 f. og Peter Urban Bruun (1833—88) l. c. S. 212 f. samt den svenske Kadet Gustaf Johan Wilhelm Friherre Åkerhjelm til Blombacka (1829—63), Boeck S. 244. Lægepersonalet

bestod af Dr. som Overskibslæge, Hans Bentzen Westergaard (1822—55, Carøe Suppl. S. 119) som Skibslæge og som Underlæge Amtskirurg i Kbhvn og cand. pharm. Sophus Thorlacius (1807—58), der dog allerede før Afsejlingen gik fra p. Gr. af Svagelighed og erstattedes med en svensk exam. chir. O. Granström fra Göteborg (ikke nævnet hos Boeck, ej heller i Sveriges Läkare-Historia, ny Följd 1873; en Foresp. om ham i Sverige har ikke givet noget Resultat); Chef for Soldatesken ombord var Prmlt. af 2. lette Inf. bat. Frederik Frants Georg Fogh (1824—1902; ved sin Afsked som Oberst 1889 Chef for 7. Rgmt.).

80, 6 f. n. Skibets Opgave var som nævnt af Dr., men foruden at tage Station udfør Kielerfjord, hvor »Skjold« afløste Fregatten »Freja«, der nu særlig skulde vogte paa Indsejlingen til Eckernförde og Sliens Munding, skulde »Skjold« ogsaa »under Krydsning iagttage Femernsund vesterhen og Rheden ved Howacht« (midt mellem Femernsund og Indsejlingen til Kielerfjord); se saaledes Eskadrechefens Ordre af 24. 5. til Chefen for »Freja« og af 29. 5., gentaget 26. 6., til Chefen for »Skjold«, hvis faste Plads, saa meget som muligt, skulde være ud for Bülck (Slesvigs yderste Østpynt ved Indløbet til Kielerfjord; nord og øst herfor breder sig den farlige Stoller-Grund); Ordren blev senest 1. 7. bifaldet af Marinemins.

81, 7. Labø og Fredriksort, hhv. øst og vest for Indsejlingen til Fjorden. — 12 f. n. En Dag, da vi nærmede os Kielerfjord. 15. 5. rapp. Komm. Thomsen til Chefen for Eskadren v. Slesvigs Østkyst, at han nu havde sat Kurs efter Stationen og faaet Forb. m. »Freja« og D/S »Geiser«; dette sidste afløstes snart efter af D/S »Hekla«, som underlagdes Chefen for »Skjold«. I sin Rapp. kræver Thomsen »Tid til at bringe »Skjold« i forsvarlig Manøvre- og Slagstand«, da det som Følge af den forcerede Ekvipering og Forsyning med Underoff. og Mandskab og den korte Tid til Organisation, Manøvre, Eksercits og Skydning »endnu er et raat Skib«; jfr. Dr.s Udtalelser nedenfor S. 97. 21. 5. rapporteres, at (det fjendtlige) Dampskib og Kanonchalupperne ved Kiel »agere som forhen . . . Jeg var temmelig langt inde med Linieskibet i det meget løje Vejr«. 24. 5. recognosceredes Kielerfjord med Linieskibet og »Hekla« lagt ved Siden af »Skjold« og slæbende dette, hvorved Fjenden alarmeredes. Om Efterm., Kl. 6, da »Skjold« var udfør Eckernförde Fjord »saa vi et Dampskib

komme ud af Kielerfjord med Pres af Damp, sløbende 6 Kanonchalupper. Vendte i Eckernförde Fjord og stod ud efter tæt N. om Stoller Grund. Søgte at lokke dem fra Grunden. Kl. 8¹/₂ vendte de i en Afst. af ¹/₂ à ³/₄ Miil og begyndte en Kanonade«. Linieskibets Øvelser i Skarpskydning faldt ikke tilfredsstillende ud; de var, hedder det i Rapp. af 1. 6. »en Betingelse for at indlade sig paa Affaire«. Denne Dag havde »Skjold« om Morgenen Kl. 7 »da der blev Skibsmagt« : da Skibet lystrede Roret, sat Kurs ind ad Kielerfjord, hvor »Hekla«, mens »Skjold« atter stod ud med friskere Brise, vekslede Skud med en Kanonchalup og Frederiksort og erobrede en Jagt mellem Bülk og Frederiksort. »Ingen Dampskibe eller de andre Kanonchalupper kom til Syne, endskjøndt vi vare 4 Timer nær Stationen«. Den 27. 5. havde Komm. Garde beklaget, at »Skjold« og »Hekla« d. 25. havde fjernet sig saa meget fra Kiel, at Fjenden var kommet saalangt ud uden at blive afskaaret, og paalagde i den Anl. Komm. Thomsen ikke at fjerne sig fra Stationen Kiel; »paa Eckernfördefjord har Linieskibet og Hekla kun at gjøre, naar noget Fjendtligt dér viser sig«. — 3 f. n. Den samme Scene . . . gentog sig endnu engang. Skibsjournalen omtaler 3. 6., at om Morgenen Kl. 6 — Nordenvind, Kuling 2 — kom et fjendtligt Dampskib i Sigte fra Kielerfjord og om Eftm. Kl. 7, da Vinden var S.O., var to fjendtlige Kanonbaade i Sigte i Mundingen af Fjorden; 4. 6., Kl. 4, i Stille, saas en fjendtlig Dampbaad og 6 Kanonbaade i Kielerfjord, og Kl. 6 signaleredes til »Freja«, at fjendtlige Skibe var i Sigte i Kielerfjord. Kl. 5 havde »Skjold« lettet Anker og havde alle Sejl oppe; Vinden var nu S.O. Mulig er det hertil Dr. sigter; det kom ihvertfald ikke til Skydning fra »Skjold« ved nogen af disse Lejligheder, men »Hekla« havde vekslet Skud med Fjenden.

82, 3. En tidlig Morgen. Det var d. 19. 6. Man tør vel ikke bestride Rigtigheden af Dr.s Fremstilling i det følgende, men helt paalidelig synes den ikke. Vinden var saaledes ikke vestlig og gik ikke senere til N.V.; den var til en Begyndelse S.V., trak sig senere mere sydlig og blev ved 6-Tiden atter S.V.; Kl. var ikke 4—5, da der blev gjort klart Skib; det skete allerede Kl. 2¹/₂ o. s. v. (Skibsjournalen, 1187/1849). Om den Kommando, der ved denne Lejlighed blev givet — **83**, 9—11 f. n. — hedder det noget mere udførligt i »Tilskueren« 1890, S. 588: »Vi stode ind mod Land, men med ikke fuldt skærpede Rør, skulde vi attackere maatte Ordren lyde: skærp overalt, klos til

Vinden! Skulde vi flygte: vende! og da enten op eller ned med Roret, eftersom der skulde »ko- eller stagvendes! Under en Bataille er Chefens Plads i et Sejlskib paa Skansen, og Næstkommanderende, med Raaberen i Haanden, i hans Nærhed for at modtage Chefens Ordre og igennem Raaberen at lade den gaa videre. Flotillen var nu kommen udenfor Fjorden og stod lige op imod os. Saa kommanderede Chefen til Næstkommanderende: vende, op med Roret! Næstkommanderende satte Raaberen for Munden og kommanderede: Skærp overalt, tæt til Vinden!« Kom. Thomsen rapporterede s. D. Træfningen til Marineministeren og Kom. Garde; her hedder det efter at være nævnet, at »Skjold« 18. 6. Kl. 8 Aften var ankret øst for Stoller-Grunden,: »Allerede længe har det været os klart, at der er en særdeles Opmærksomhed henvendt fra Telegrapherne [optisk Telegraf] paa Blokadeeskadren, og saaledes benyttedes »Hekla«s Fraværelse til i Morges Kl. 2¹/₄ at gøre et Forsøg mod »Skjold«. Vinden var S.W. laaber B[ramsejls] Kuling og meget disigt. Da der blev mig meldt, at et Dampskib saas i S.W. blev strax givet Ordre til at lette og klart Skib. Strax efter meldtes nok et Dampskib med Kanonchalupper og Skrue-Kanonchaluppen dampende. Imedens vi vare under Letning, kom [det tyske Dampskib] »Christian d. 8te« med force mod Os, og da han kunde lange, laae han sig ret forud om Styrbord, dreiede derefter tværs og vendte. I denne Stilling, næsten ret forud sendte han »Skjold« c. 16 Bomber, hvoraf nogle passerede tæt forbi og sprang agten for. Vi svarede med Skud fra underste Batteris Boug Kanon, og da vi faldt af, med nogle af Bredsidens indtil Afstanden var for stor. Jeg skylder mine Officerer og Mandskab at give dem min bedste Roes for den udmærkede Hurtighed og Rolighed, hvormed der blev lettet, Underste Batteri blev sat i Borde og alting gjort klart. Flotillen oppebiede imidlertid ikke den Tid at vi kunde angribe den. De dampede med force ind efter og tog endog Skrue-Dampskibet, som vi kunde følge, paa Slæbetoug. Freia, der laa 5¹/₄ [Kvart] Mil fra os, lettede, da den hørte Skuddene og holdt ned til os. Begge krydsede vi med Force af Seil op imod Mundingen af Kielertjord, hvor vi vare Kl. 5, og Flotillen var da i god Sikkerhed ved Holtenau [i Kielertjord, halvvejs mellem Frederiksort og Byen Kiel].« Og Rapporten fortsætter: »Det er aldelse klart, at et Linieskib ei kan blokere 2 Dampskibe, 6 Kanonchalupper og 1 Damp-Kanonchalup, som er forsvaret af Batterier og som kunne angribe fra Flak-

ker og Grunde, hvor de ere aldeles sikre for Linieskibet, uden at et Orlogsdampskib er tildelt Eskadren. Uden synderlig Risiko for de angribende kan Flotillen prøve at molestere Linieskibet, der frembyder paa langt Hold en tilstrækkelig Overflade, som langt fra er Tilfældet med Dampskibene og endnu mindre med Kanonchalupper. Blokadeeskadren vil saaledes ikke være sikkert for en Insult ustraffet. Desuden kan Linieskibet ikke overholde Blokaden, da Kielerbugt og Omegn frembyder flere Flakke og Grunde, hvor disse [ø: de store Skibe] ikke kunne komme. At Linieskibet ingen Lods har, vides. I flg. Skibsjournalen var der fra »Skjold«, som allerede Kl. 2³/₄ var under Sejl, afgivet 2 Skud fra Bovkanonerne og senere 4 Skud efter Dampskibet efter Letningen.

84, 15 f. n. Efter denne Katastrofe. 25. 6. inspicerede Eskadrechefen »Skjold« og har da vel faaet at vide, hvorledes Kom. Thomsen havde forholdt sig; i en flg. Rapport af 2. 7., der gør et noget forvirret Indtryk og tydelig vidner om hans overanstrengte Nerver, omtaler Thomsen selv sin sygelige Tilstand, som isøvrigt allerede nævnes i en Rapp. af 11. 6., hvor det indberettes, at der var megen Sygdom ombord, ogsaa bl. Officererne (Bøcher, Grove, Pedersen, Pantzerhielm, Braëm og Bruun), og man faar det Indtryk, at den vanskelige Tjeneste havde enerveret dem alle, thi, som Thomsen under 11. 6. skriver til Marineministeriet: »Blokadetjeneste fra Femernsund til Sliemünde med et 4 Ugers organiseret Linieskib er altid en Prøve for uheldede Nerver«. — 11 f. n. Vel omtrent en fjorten Dags Tid senere. 15. 7. modtog Kom. Thomsen Marinemins. Skriv. af 11. s. M. og Kom. Gardes af 13. s. M. om hans Afløsning, der motiveres ved den sygelige Tilstand, han selv har nævnet i sin Rapp. af 2. 7., og s. D. overtog Kommandørkaptajn (fra 16. 1. 1847) H. Aschehoug (se ovfr. S. 61) Kommandoen over »Skjold« og Kom. Thomsen gik i Land i Rudkøbing; »Skjold« afgik derefter strax til Stationen udfor Kielerfjord. I sin første Rapp. meddeler Kom.kapt. Aschehoug, at han har modtaget Skibet i god Orden, Tjenesten vel organiseret og Mandskabet af raskt og sundt Udseende; der var 23 Syge, hvoriblandt Prmlt. H. H. S. Grove, som dog nok kunde gøre Tjeneste i Tilfælde af »klart Skib«.

85, 6. ... hvorledes hans Adfærd rettelig bør forklares. I Marineministerens Forestilling til Kongen d. 10. 7., No. 68, hedder det: »Chefen for Linieskibet Skjold, Comman-

deur Thomsen . . . har udviist en saadan Iver ved dette Skibs Organisation, at det synes at have medført en Overanstren- gelse, der har indvirket skadeligt paa hans Helbred og Kraft. I et saa betydningsfuldt Øjeblik som dette nærværende anseer jeg det derfor ikke forsvarligt at lade ham forblive paa denne Post, hvorfor jeg derfor agter at afløse ham og foreslaar Kom.kapt. Aschehoug til Chef i hans Sted. Efter i nogen Tid at have opholdt sig paa Langeland for sit Helbreds Skyld, søgte Thomsen 23. 9. om, at et Krigsforhør og en Krigsret maatte blive nedsat til at bedømme hans Forhold som Chef for »Skjold» og dette Ønske imødekom Ministeriet; samtidig dispenserede det ham fra Tjeneste i Divisionerne og de Kom- missioner, hvoraf han var Medlem. 13. 11. nedsattes et Over- krigsforhør »for at undersøge og oplyse Commandør Thomsens Fremgangsmaade som Chef af Linieskibet Skjold saavel m. H. t. Udførelsen af den ham overdragne Blokade som m. H. t. hans Forhold til Escadrechefen, Comm. Gardet. Medlemmer af Forhøret var Kommandør Emanuel Blom (1788—1853, TJ & M I, S. 152 f.) og Kaptajn C. L. Chr. Irminger (se ovfr. S. 34 f.); som Overauditør ad hoc var konstitueret Auditør v. Sætatens kombinerede Ret (i hvis Lokale paa Gammel- holm Forhøret holdtes), Baron Iver Rosenkrantz (1813—73, DbL XX, S. 98 f.). Forhørene, der begyndte 19. 11 og fort- sattes til 1. 2. 1850, overværedes af Søkrigsprokurøren, Etatsraad Salicath (se ovfr. S. 16), der sluttelig af Hensyn til, at han vilde motivere en Indstill. til Marinemins., om og hvor- vidt det maatte være hensigtsmæssigt at fortsætte Forhørene »p. Gr. af de nu fremkomne yderligere Bidrag til at bedømme Comm. Thomsens mentale Tilstand», fik Forhøret stillet i Bero. I Mødet 15. 12 fremlagdes Dr.s nedenfor S. 130 f. som Bilag trykte Erkl. af 10. s. M. om Komm. Thomsens mentale Til- stand, hvorom ogsaa Stabslæge Mansas Erklæring og en Udtalelse fra Thomsens Huslæge, Overlæge Dr. med. Carl Peter Mathias Hansen (1803—79, Carøe S. 74) blev indhentet. Efter at Generalauditør Hans Jacob Koefoed (1785—1870, DbL XIII, S. 74 f.) var hørt, refererede Ministeriet Sagen for Kongen, og under 27. 2. 1850 blev Komm. Thomsen af- skediget i Naade og m. Pens. p. Gr. af Svagelighed, hvorved Krigsretssagen bortfaldt. Ved Forhørene, navnlig i Decbr., havde Th. »lagt en saadan Uklarhed og Usammenhæng i Tankegang for Dagen i Forb. m. en idelig Indblanding af Forhørets Genstand aldeles uvedk. Bemærkninger, at det for

den cst. Overauditor havde været forbundet med den største Vanskelighed i Sammenhæng at tilføre Protokollen Comm.s Forklaring. Det af Dr. ovfr. S. 82 f. omtalte Forhold ses overhovedet ikke berørt under Forhørene, og vilde vel iøvrigt, hvis det forholdt sig rigtigt, kunde have haft betydelige Følger for andre, ogsaa for dem, der havde betroet Thomsen Kommandoen uden atter i Tide at fratage ham den. Om Marineminister Z.s pers. Stilling til Th., se M. K. Zahrtmann: Admiral C. C. Zahrtmann, 1927 (Reg.). (Akterne i Sagen om Forhøret over Th. findes i RA, Reg. 85 d., Marinemins. Sekr. og Komm. Kontor Pakke No. 12, og Indlæg ad Mins. Journ. No. 122/1850).

86, 3. f. n. den berømte Konferentsraad Th. Christian Jürgensen Thomsen (1788—1865) DbL XXIII, S. 550 f.

87, 12. Han havde en Ejendom i Amaliegade, St. Annæ Øster Kvarter Mtr. No. 156, nu Gade No. 7 (skildret af Herman Bang som »Det graa Hus«). — 4 f. n. efter i mange Aar ikke at have haft nogen Chefskommando. Thomsen, der havde gjort en udmærket god Tjeneste i sine yngre Aar, havde senest i 1838 været Chef for Korvetten »Flora« som Kadetskib og i 1848 for Batteriet Trekroner, TJ & M II S. 605.

88, 18. Bataille-Lazaretet om Bord i et større Skib. I en Indberetning 25. 5. til Marineministeriet omtaler Komm. Thomsen sin Paaskønnelse af den Iver, hvormed Dr. har indrettet Lazaretet i »Skjold«. — 5 f. n. Wilken Hornemann, se ovfr. S. 75.

89, 10. Professor Langenbeck ... i Berlin. Bernhard Rudolph Konrad v. Langenbeck (1810—1887) »sin Tids berømteste tyske Kirurg« havde fra 1842 været Prof. v. Univ. i Kiel og var General-Stabslæge for Oprørsarmeen i 1848; blev s. A. Prof. v. Univ. i Berlin; i Krigen mod Danmark 1864 preuss. Generallæge. — 13 f. n. Kommandør [kapt.] Aschehoug, se ovfr. S. 61; han var en Præstesøn fra Rakkestad i Norge.

90, 1. En Dag i Blikstille, 17. 7.; Angrebet fandt Sted Kl. 1 $\frac{1}{2}$ Em. og Affæren varede næsten en Time. D/S »Eiderens« tilhørte Generalpostdirektionen, som 1849 havde købt det i England (Deg S. 61, Fodnoten).

91, 11. Rusland [havde] sendt en Escadre. Den bestod af 8 Linieskibe, 2 Fregatter, 1 Korvet, 2 Brigger og et Dampskib under Kommando af Kontreadmiral Lazareff, hvortil

kom et Linieskib, der havde været detacheret til Kbhvn. med den russiske Kejsers Adjutant, Kaptajn, senere Viceadmiral og Generaladjutant Bogdan v. Glasenap. Den 8. 7. Kl. 6¹/₂ Morgen saluterede »Skjold« den russiske Admiral, og Kl. 9 satte »Eideren« Komm. Thomsen ombord i Admiralskibet for at tilbyde ham sin Tjeneste (det var særlig den russiske Flaade om at gøre at faa Anvisning paa, hvor der kunde faas godt Drikkevand). En anden Kilde (Fortællinger fra Krigen 1848—50 af Jh. Sandel, 1883, S. 157) fortæller Historien om Vurderingen af Fredericiaslaget saaledes: den russiske Admiral udbød, da han fik Kampens Udfald at vide: »C'est une grande victoire!« — »C'est plus, c'est une gloire!« tilføjede Adjudanten, — 1 f. n. Da Vaabenstilstanden var kommen i Stand. Med Preussen sluttedes d. 10. 7. 1849 i Berlin en Vaabenstilstand, som 15. s. M. ratihaberedes af den danske Konge; 24. s. M. begyndte de tyske Tropper at rømme Jylland. Efter Bestemmelserne skulde Blokaden være hævet inden 25 Dage. men som Følge af det holstenske »Statholderskabs« Forhold trak det noget ud. Først 28. 8. fik Chefen for »Skjold« Ordre til at forlade Stationen og afsejle s. D.; 30. 8. naaede Linieskibet Kbhvn. og 8. 9. Kl. 10 blev Kommandoen strøget.

92, 15. Rugdreng, se om disse: Orla Nord og Charles Christensen: Nyboderfolket. 1930, S. 71 f.

93, 2. . . . hvor denne Klasse . . . rekruteredes af de i Reglen raa og daarlige Elementer. Dr.s Udtalelser om Underofficersklassen maa tage Sigte paa en langt tidligere Tid end Aarene om Trearskrigen og passer lige saa lidt paa de af ham nævnte Vaaben som paa Underofficerer af Rytteriet og Fodfolket. — 13 f. n. en enkelt Krakiler. Maaske mindes Dr. her, at da Kommandoen over »Skjold« var strøget, blev en Underkanoner Mouritz Olsen, der vel har drillet Mandskabet, overfaldet i Byen af nogle af de hjemsendte, hvilket førte til en Politiundersøgelse (Skr. af 9. 9. 1849 fra Marineminister Zahrtmann til Kom.kapt. Aschehoug, SkJ 1187/49).

94, 10 f. n. Højbaadsmand Chr. Sørensen var i 1845 43 Aar gl. og boede i Bryggerlængen No. 12.; hans Søn Johannes Theodor, f. o. 1843, blev Maskinmester i Flaaden, † 1906; selv omtales han i Bogen om Nyboderfolket (se ovfr.) S. 77 for et af sine kvikke Svar. Dr. sammenligner ham med Baadsmand Chucks, »Gentleman Chucks«, i Horace Marrysts Roman: Peter Simple, Kap. XII ff.

96, 3. Kaptl. Adlersparre, se ovfr. S. 80. — 3 f. n. den

Sneedorfske Skole. Hans Christian Sneedorff (1759—1824) var Chef for Søkadetkorpset fra 1797 til sin Død, TJ & M II S. 526 ff. og DbL XXII, S. 262 ff.

97, 5. — een af Admiral S.s smukke Døtre. Af Admiral Sneedorffs 8 Døtre i hans 1. Ægteskab med Marie Elisabeth (Betzy) Tønder (1770—1815) døde de 5 som smaa; Talen maa da være om Betzy (1790—1875), g. 1816 m. norsk Generalmajor E. Anker (1785—1858), Charlotte Amalie (1807—38), g. 1833 m. Dr. med. Fr. Ferd. Mourier (1804—96) og Juliane Louise (1811—98), g. 1832 m. Godsejer, Etatsraad B. Wolff til Engelholm og Grevensvænge (1790—1866); i hans 2. Ægteskab 1818 m. Marie Marg. Skibsted (1787—1874) fødtes ogsaa en Datter, Hanne Arnoldine (1820—1911), g. 1847 m. Herredsfoged, Kmhr., Etatsraad Chr. F. Willemoës (1812—90); men ved Faderens Død i 1824 var hun kun fire Aar gl.

99, 9 f. n. Lægeposten ved Trekrøner. Indstillingen om Dr.s Udnævnelse i denne Post er af 24. 4. 1851; den kgl. Resolution af 4. 5. s. A. (Marinemins. Copiebog for Forestillinger og hemmelige Ordre 1848—51. S. 78, No. 31, RA). — 7 f. n. Jeg søgte og fik den. Dr. havde siden Foraaret 1850 gjort Tjeneste v. Batteriet Trekrøner, men da han ikke var den ældste af Lægerne ved Søetaten, kunde Min.s ikke anbefale Stabslæge Mansas Forslag om at tillægge Dr. Karakter af Overlæge. Hvervet som Karantænelæge omtales ikke i Forestillingen.

100, 12 f. n. Tamplin og ... Broadhurst. Richard William Tamplin (1814—74), fremragende Orthopæd og Saarlæge, grundlagde i London The Royal Orthopædic Hospital, hvorved han virkede i 35 Aar (Biogr. Lexikon hervorrag. Aerzte, 1934, VS. 511). Om en Læge af Navnet Broadhurst kan intet oplyses; mulig er Navnet en Fejlhuskning. — 4 f. n. Fenger. Carl Emil Fenger (1814—84), Læge og Politiker, var fra 1849—52 første Gang Medlem af Folketinget og Finansudvalgets Ordfører, DbL VI, S. 631 f. — En ny Karantænelov. Lov af 10. 3. 1852 om Ophævelse af Karantæne-Foranstaltninger mod den gule Feber og den asiatiske Kolera; ved dens § 4 sattes »alle ældre Anordninger og Regulativer«, der stred mod Lovens §§ 1—3, ud af Kraft.

102, 15. Cholera i København. Med Dr.s Omtale i det følgende kan sammenholdes: H. Trier: Koleraen i København 1853 i »Hist. Medd. om København«, 2. Bind, 1909, S. 81—147 og Dr. Villads Christensen: København 1840—1857, 1912, Afsnit VIII: Koleraen og dens Virkninger, S. 527—64.

104, 11. Jakob Holms Huse langs Volden i Langebrogade paa Chr.havn, hvoraf en Del staar endnu; den gl. Reberbane paa »Engelskmandens [Peter Appleby's] Plads« omdannedes i 1840 til Bolig for 103 Arbejderfamilier, »det første private Foretagende af denne Art her i Landet«.

105, 3. da jeg boede i den østlige Del af Byen. Dr. var i 1853 flyttet fra Bredgade 170, nu Gade No. 26, til Dr. Tværgade 276², senere Gade No. 3 (nu sammenbygget med No. 1, Hj. af Bredgade); herfra flyttede han 1857 til Amaliegade 120, nu Gade No. 12, og derfra i 1860 til Kronprinsessegade No. 40². — 9. en Koloni, se nedenfor S. 106.

106, 10. Cholerabureauer; de blev oprettede af den d. 10. 7. 1853 af Lægerne stiftede »Forening mod Choleraens Udbredelse«, Trier l. c., S. 98—99. — 12 f. n. »Lille København«. Paa den østre Side af Amaliegade, hvor Toldbodens Kontorbygning opførtes i 1875, var der efter Byens Brand 1795 paa opfyldt Grund for husvilde Familier opført en Del 1-Stokværk høje Huse, i Lighed med Nyboder, som siden 1820 hørte under Fattigvæsenet; de var »berygtede for deres Usseldom« (Billede, efter Klæstrup i »Det gl. Kongens København« i »Før og Nu«, 2. Aarg. No. 16 for 15. 8. 1906). De blev først nedrevne 1869.

107, 5 f. n. Af omtrent 200 Læger . . . døde saaledes 8. Dr. Villads Christensen l. c. S. 531 nævner de syv: Professorerne Withusen og Thal, Overlægerne Hjorth og Berg, Distriktlæge Bramsen samt Lægerne Ohlsson-Bagge og Lunding; hertil kommer Læge V. C. Schwartzkopff.

108, 6. hun var frugtsommelig med Datteren Harriet Augusta, f. 3. 2. 1854, † Julemorgen 1858. — Dr. nævner mærkelig nok ikke her, at hans gamle Moder, der var Lem i St. Petri Kirkes Plejestiftelse (Pelts og Thymes Stiftelse), døde d. 12. 8.; se 1. Del S. 16; hun blev 14. s. M. begravet paa Holmens Kirkegaard; som Dødsaaarsag opgives Alderdom.

110, 12 f. n. Stadsphysicus Hoppe. Børge Anton Hoppe (1796—1865) Stadsfysikus i Kbhvn. 1832, Stadslæge 1858.

112, 4. Etatsraad Schumacher. Andreas Chr. Schumacher (1793—74) Overtoldinspektør i Kbhvn. 1848. — 12. Mine Artikler. De findes i »Fædrelandet« 17. Aarg. No. 230 og 231 for 2. og 3. 10. 1856 (»Quarantaine-Lovene af 8de Februar 1805, 19. Juni 1831 og 10. Marts 1852«) og 19. Aarg. No. 153 for 6. 7. 1858 (»Hvilke Forhold ombord i Skibe og mindre Fartøjer trænge i sanitær Henseende især til Forbed-

ring*) med Bem. hertil i No. 156 for 9. 7. (af H. P. Prior), Dr.s »Gjensvar« i No. 162 for 16. 7. og en Bem. i No. 167 for 22. 7. af P. Engel. — 14 f. n. Nedsættelsen af en Kommission. Ved kgl. Rescript af 28. 8. 1859 blev det paalagt Medl. af Kbhvn.s Karantænekom., Etatsraad A. Chr. Schumacher, Departementschef i Mins. for Slesvig, Kmjkr. (senere Kmhr., Amtmand over Sorø Amt) Emil Vedel (1824—1909), Departementschef i Mins. for Holsten og Lauenborg (senere Amtmand i Segeberg), Etatsraad Heinrich August Springer (1817—78) og Karantænelæge A. G. Dr. at sammentræde i en Kommission for at udarbejde et Udkast til en ny Karantænelov (Kommissoriet findes i Justitsmins. 1. Depart. J. S. No. 1028, RA). 5. 10. 1861 afleverede Kommissionen sin Forhandlingsprot. til Mins.; Forhandlingerne ses ikke offentliggjort. Det kgl. medicinske Selskab havde isvrigt allerede ved et Udvalg (Lægerne Levy, Dahlerup, Hornemann, Drachmann og Brion) undersøgt Spørgsmaalet om Sikring af København mod Indførelse af Cholera fra Søsiden; en Betænkning derom blev afgivet (trykt i »Bibl. for Læger«, Jan. 1857) og drøftet i Selskabets Møde 19. 2. 1857, hvor den enstemmig blev tiltraadt. Den blev af Dahlerup fremdraget i Borgerrepræsentationens Møde 15. 8. 1859 m. Henvisning til Dr.s Avisartikler i 1856 samt til, at Justitsministeriet vel havde været opm. paa disse og derom hørt Sundhedskoll., som ogsaa med nogle Ændringer havde sluttet sig dertil, men senere var der intet gjort (»Fædrelandet« No. 201 for 31. 8. 1859). Herefter er det da, at Kommissionen af 29. 8. s. A. nedsattes.

113, 12. en Lov, der har holdt sig. Efter at der under truende Forhold i 1857 var udgaaet en midlertidig Lov af 19. 9. om Foranstaltninger i Anl. af Kolera, som ophævedes ved Bekendtg. af 28. 11. s. A., udkom der først under 1. 5. 1868 en ny Lov om Foranstaltninger til at forhindre den asiatiske Koleras Indtrængen ad Søvejen — det er til denne Dr.s Ytring sigter; den afløstes først ved Lov No. 97 af 2. Juli 1880 om Foranstaltninger mod smitsomme Sygdommes Indførelse i Riget.

115, 1. Jeg var nu Enkemand med fem Børn, nemlig: Erna Emilie Louise (1845—1922), gift 1871 m. Institutbestyrer, cand. juris Niels Juel-Hansen (1841—1905), DbL XII, S. 133—135; Holger Henrik Herholdt (1846—1908), DbL VI S. 82 ff.; Mimi (1849—1940), gift 1879 m. Arkæolog Vilhelm Chr. Boye (1837—96) DbL III S. 545 f.; Johanne Vilhelmine (1851—1915),

gift 1880 m. Kateket, senere Sognepræst Johan Oluf Axel Friis (1850—1939, Danmarks Præstehistorie 1884—1911 ved Grohshennig og Hauch-Fausbøll) I, S. 459) og Harriet Augusta (1854—58), se ovfr. S. 110. — 3. Min ... Kones ældste Søster Julie, se ovfr. S. 13.

116, 2. Halvandet Aar efter ... giftede jeg mig. 14. 9. 1859 viedes A. G. Drachmann i Skibby, Horns Herred, til Clara Josephine Sørensen (1836—95) DbL VI S. 80, se om hende en Artikel af Sognepræst, Dr. phil. Axel Garboe, Skibby, i »Berl. Aftenavis« for 18. 7. 1941: »Holger Drachmanns »Mor Clara«. I dette Ægteskab fødtes tre Børn: Anders Bjørn Drachmann (1860—1935) DbL VI S. 76 ff.; Harriet Vilhelmine (f. 1861) gift 1885 m. Ingeniør, Landinspektør, Etatsraad Povl Bentzon (1858—1943) DbL II, S. 393 f. og Martha (1866—1912) DbL II S. 392, gift 1887 m. Professor, Dr. juris Viggo Bentzon (1861—1937) DbL S. 394 ff. — 12—13. Kapt. Aaris' Hus. Fhv. Skibsfører, Medlem af Sø- og Handelsretten Henrich Møller Aaris (o. 1807—92), som 1859 boede paa Toldbodgade No. 10; han var gift m. Hansine Christiane Georgine Cathrine Christophersen (o. 1811—91). — Om sin Faders 2. Ægteskab har hans ovennævnte Datter, Forfatterinden Fru Harriet Bentzon ønsket her at oplyse følgende: »Min Fader var Huslæge hos Kaptajn Aaris, og en Dag sagde han til Fru Aaris: »Det gaar stadig ned ad Bakke med min syge Hustru; vi trænger til en, der kan være Mellemlid mellem hende og Tjenestefolkene, og som kan tage sig af de urolige Børn, saa at de ikke forstyrre deres syge Moder«. Fru Aaris svarede: »Den De søger har netop vi. Den unge Clara Sørensen vil egne sig fortrinlig til Stillingen i Deres Hus«. Min Moder gik da til Fars første Hustru og lovede at komme til d. 1. November. Men da var den gode, blide Vilhelmine død, og Tante Julie styrede Huset. Hun har vist mange Gange fortrudt, at hun ogsaa syntes, hun havde Brug for Clara Sørensen. Der var en Kokkepige, en Tjener og en Stuepige, men Tante Julies Helbred var jo svagt, og hun stod altid meget sent op. At min Fader foretrak den 23aarige unge Pige, var hende sikkert en bitter Skuffelse; hun flyttede hjem til sin Moder og blev der saa længe Moderen levede [til 1876, — se ovfr. S. 144]. Egentlig synes jeg ikke, disse Forhold kommer Offentligheden ved, men der indtraf et Tilfælde, som forandrede Tante Julies Liv helt, og som fik hendes bedste Egenskaber til at vise sig. Hendes yngste Søster, som var gift med den dygtige Banda-

gist Ludvig Olsen, døde en Maanedstid efter at have sat en lille Pige i Verden [Augusta Frederikke Stæhr (1824—65) ægtede 1857 Mekanikus Ludvig Ferd. Olsen (1829—1900); af deres fire Børn var Fritz Stæhr Olsen født 1858, Rose Marie 1860, Louis Stæhr Olsen 1861 og Augusta, som der her er Tale om, 1865]; der var tre Børn i Forvejen, og det faldt da naturligt, at Ludvig Olsen bad Tante Julie om at tage den lille nyfødte Augusta til sig, og hun blev fra nu af Tante Julies Barn. Hun var født samme Aar som min Søster Martha, og de to blev hurtig Legekammerater. Ogsaa jeg kom meget ofte i det gamle Hus i Gothersgade [se ovfr. S. 14], og min Broder A. B. Dr. havde den Ære i 12—13 Aars Alderen at blive indbudt til at spille Boston med Bedstemoder Stæhr (vi kaldte hende altid Bedstemoder), og Tante Julie var yderst elskværdig imod os, saa har hun bevaret nogen Bitterhed imod min Moder, har hun ikke overført den paa min Moders Børn. Augusta, som maatte gaa meget igennem og oplevede store Sorger, var min kære Veninde, lige til hun døde for godt et Aar siden.

116, 10. I Aaret 1862. Dr. omtaler ikke, at der under 9. 8. 1860 blev tillagt ham Titel af Professor med Rang i 7. Klasse No. 2. Under 7. 7. 1862 blev han entlediget i Naade og med Vartpenge ved Nedlæggelsen af Lægeembedet paa Trekrøner. (Klingbergs Register i RA). — 3 f. n. Dr. F. Djørup. Frans Casper Djørup (1813—1908), Overlæge i Hæren 1864 (DbL 7. S. 59).

117, 4. Lundbyaffære. Den for vore Vaaben — 1. Regiment, Kompagniet Hammerich — saa ulykkelige Kamp ved Lundby syd for Aalborg 3. 7. 1864. — 10 f. n. Professor Schiødte. Immanuel Schiødte (1818—73), tit. Professor, Overlæge v. Frederiksberg Hosp. (Carøe Suppl. S. 97). Dr. og S.s Gymnastik-Institut havde Lokale i Tordenskjoldsgade 10 (Den romerske Badeanstalt). — 6 f. n. Fru Vincentine Schoustrup. Wincentine Caroline Amalie født Fürst († 1892), gift med Grosserer Peter Jacob Schoustrup († 1882). — 3 f. n. Professor Ipsen. Edvard Ipsen (1844—92), tit. Prof. 1883, Carøe Suppl. S. 47.

118, 7. Upsala-Universitetets 400-aarige Jubelfest fejredes i Dagene 5.—7. Septbr. 1877. — Gæsterne kom d. 4. og rejste d. 8.; paa Afrejsedagens Aften var alle tilreisende Kong Oscar II.s Gæster paa Drottningholm (Upsala Universitets Fyrhundraars Jubelfest, September 1877, Stockholm 1879; S. 333 f. findes A. G. Drachmanns Doktor-Biografi).

— 15. Medlem af en Kommission. Kom. nedsattes af Kultusminister J. Scavenius, efter Henstillinger af det medicinske og det pædagogiske Selskab, ved Skriv. af 23. 6. 1882 til Skoledirektør, Prof. Johan Andreas Chr. Holbech (1815—85); dets øvrige Medlemmer, foruden Dr., var Skolebestyrer Chr. Carl Brix (1820—1908), Kommunelæge Niels Theodor Axel Hertel (1840—1911), Arkitekt Frederik Lauritz Levy (1851—1924), Skolebestyrer, Prof. Jean Fr. Guillaume Emile Pio (1833—84) og Overlærer Henrich Sophus Smith (1831—1900); iflg. Kommissoriet var Opgaven »at tilvejebringe Oplysninger om mulige sanitære Mangler i Ordningen af Skolevæsenet og til at fremkomme med Forslag til saadannes fremtidige Forebyggelse«. I Maj 1884 afgav Kom. sin meget omfattende Betænkning, der indeholdt et Forslag til »Lov om Sundhedsforholdene i Kongeriget Skoler«. Forslaget blev forelagt i Rigsdagen men aldrig behandlet til Ende. Af Betænkningens Bil. IV, S. 33—41, ses, at Dr. personlig har undersøgt ialt 100 Skoler rundt om i Landet.

119, 4. Min literære Virksomhed. Der er her set bort fra en Fuldstændiggørelse med Sidetal m. v. af de i det flg. nævnte Tidsskriftsartikler; for en Dels Vedk. er der (indtil 1855) redegjort i Erslew's Forf. Leksikon I, 1842, S. 347 f. og Suppl. I, 1858, S. 383.

126, 1. Ridderkorset. Efter at Dr. havde nedskrevet de her meddelte Erindringer, blev han under 18. 11. 1890 udnævnt til Dannebrogsmænd. Den 2. Juli 1892 døde han under et Sommerophold i Taarbæk; Dødsarsag: Nyrebækken- og Blærebetændelse, og blev d. 7. s. M. begravet paa Holmens Kirkegaard i Kbhvn; hans Bolig var da Læssøegade 3.

128, 5. „Tilskueren“ (1887), nemlig S. 214—20.

Bilaget, S. 130 f.—138. Premier-Lieutenant i Sø-Etaten Hans Grove, hvis Fader var . . . Om Hans Herman Stephen Grove, se ovfr. S. 165; han var Søn af Kaptajn Johan Christian Grove (1789—1834), TJ & MI, S. 492 f.

Overlæge Gottschalck. Vel Hans Chr. Magnus G. (1798—1870). Carøe S. 63 f.

Dr. med. Hansen, se ovfr. Noten ad S. 85.

Escadrechefen. Kommandør H. G. Garde, se ovfr. S. 79 og den tilh. Note.

Den »bekjendte Mand« Lass fra Cappeln. I Flækken Kappel ved Slien levede ved Folketæll. 1. 2. 1847 tre af Navnet Lass, en Skipper og to »Søfarende«; det

ligger nærmest at tænke paa den ældste af disse, Jacob Lass, der i 1847 var 50 Aar og ugift; han var født i Kappel og kaldes »Søfarende«.

Capitain Bruun, Chef for Fregatten »Freja«. Palle Chr. Bruun (1796—1855) TJ & MI, S. 210, se 1. Del S. 163.

Capitain Aschlund, se ovfr. S. 50, var i 1849 Chef for D/S »Hekla«.

Bülck, se ovfr. S. 166.

Prichard. Englænderen James Cowler Prichard (1786—1848), Læge i Bristol, Etnolog, hvem Begrebet »Moral insanity« skyldes, udgav 1835: *Treatise on Insanity and other Disorders affecting the mind*, der 1842 udkom paa dansk, oversat og forsynet med Tillæg, tildels efter andre Forf., af Sindssygelægen Harald Selmer (1814—79, DbL XXI, 1941, S. 608 f.) under Titlen: *Om Sindssygdomme og andre sygelige Sjelstilstande, den første systematiske Haandbog i Sindssygelæren paa danske Sprog*.

Af Portrætterne af A. G. Drachmann er det, der findes i 1. Del, Gengivelse af et Fotografi fra Tiden o. 1849, det i 2. Del fra 1881; om dette, som Datteren Fru Harriet Bentzon fik sendt s. A. under et Ophold i England, erklærede hendes engelske Venner: »But he is like our old duke of Wellington«. Det i DbL, 1935, S. 81 omtalte Maleri af Axel Helsted er ikke i Slægtens Eje, og det vides ikke, hvor det findes; ved Sønnen Holgers Død i 1908 saas det udstillet i en Malerhandlers Vindue i Kbhvn. — Portrættet af Dr.s 1. Hustru, Fru Vilhelmine Dr., er med det Gyldendalske Forlags Tilladelse laant fra Emmy Drachmann: *Erindringer*, 1925, S. 91; Billedet af Dr.s 2. Hustru, Fru Clara Drachmann, gengiver et Fotografi fra o. 1859.

RETTELSER OG TILFØJELSER TIL 1. DEL

I selve Teksten.

S. 106, L. 10 f. n. I »Tilskueren« 1890, S. 500, L. 12 f. o. er Ordene skrevet helt ud: il dottore monoculo.

S. 110, L. 13 f. n. Det var et ikke lidet udbredt Rygte, at M[arstrand] . . . havde sprængt det [Linieskibet Chr. d. 8.] i Luften. Om Oswald Marstrands Forhold ved denne Lejlighed se Thorkel Bjerre: Eckernførde, 1940, S. 84 ff. og den paaflg. Diskussion i »Tidsskrift for Søvæsen« 1941 og 1942 mellem Orlogskaptajn P. Holck og Kaptajnløjtnant Th. Bjerre om dette Emne.

Under Forkortelser:

Schultz — Komm. J. H. Schultz: Den Danske Marine 1814—1848 (1930) tilføjes: Første Bind.

Under Noter:

S. [141] L. 2 f. o. A. G. læs: A. B.

S. [141] L. 3 f. o. Gert læs: Geert.

S. 142 L. 9 f. o. 1890 læs: 1892.

S. 144 L. 6 f. n. Vaagekonernej læs: Vaagekonerne.

S. 145 L. 7 f. o. efter 1834 men før 1840 læs: efter 1840 men før 1845. — L. 10 f. o. tilføjes: ; hendes Død og Begravelse er indført i Holmens Kirkes Begravelsesprot. 1847—61, S. 97, No. 403; herefter er hun begravet i sin Svigersøns, Arkivregistrator Hans Knudsens Ejendoms-Gravsted No. 370 paa Holmens Kirkegaard. Som Dødsårsag er nævnt: Alderdom og hendes Alder opgives til 85 Aar.

S. 146 L. 2 f. n. — S. 147 L. 4 f. o.: Ordene: Den ældste Søn . . . o. s. v. . . ikke fundet udgaar.

S. 148 L. 17 f. o. Anna Catharina Gilbe (Gelbe) er indenfor Aarene 1. 2. 1855—59 som Enke efter Kammertjener G. indtaget

i St. Petri Kirkes Plejestiftelse, hvor hun døde 5. 6. 1859 (Kræft i Leveren), 66 Aar gl.; 10. s. M. begravedes hun paa Holmens Kirkegaard i samme Gravsted som Moderen og Søsteren Petrine Caroline Iverine, se 1. Del. S. 147, L. 15—18 f. n.

S. 161 L. 8 f. n. Stedet, hvor Linieskibet løb paa, en Grund paa 5,9 m Dybde N.N.O. for Vresen, bærer endnu den Dag idag paa Søkortet Navnet »Dronning Maries Pullert«.

REGISTER

- Aaris, H. M., Skibsfører, 116.
Adlersparre, A., svensk Kaptajnltn., 80, 96.
Aschehoug, H., Kaptajn, 61, 84, 89.
Aschlund, R., Kaptajn, 50.
Bang, O. L., Professor, 18.
Berling, C., Bogtrykker, 36.
Boye, C. J., Præst, Digter, 47 f. M. A. f. Birckner, 48. Henriette, 49.
Broadhurst, eng. Læge, 100.
Bøcher, M. B., Kaptn.ltn., 80
Christian d. 8., 63. Christian d. 9., 36.
Christmas, J., Kaptajn, 76.
Chomel, A.-F., fransk Læge, 55.
Classen, P. H., Gehejmeraad. 7.
Clemmensen (Clémensen), J. L., Overlæge, 74.
Constantin, russ. Storfyrste, 31.
Courlænder, J. G. G., Skibslæge, 78.
Dagmar, Kejserinde af Rusland, 37.
Dahlerup, H. B., Kaptajn, 52
Danner, L., f. Rasmussen, Lensgrevinde, 35 f.
Danneskjold-Samsøe, Chr. C. S., Greve, 54.
Djørup, F., Læge, 116.
Donner, C. H., Bankier, 54.
Edgmond (Edgecumbe), R., Lord, 22.
Eschricht, D.F., Professor, 65.
Eyer mann, C. C. C., Justitssekretær, Etatsraad, 11. G. F., Præst, 11.
Fenger, C. E., Professor, 41, 100.
Frederik d. 6., 62. Frederik d. 7., 35 f.
Garde, H. G., Kommandør, 79.
Gottlieb, C. F., Prltnt., 80.
Groth, S., Apoteker, Møntguardein, 74.
Grove, H. H. S., Prltnt., 80.
Hanck, Henriette, Forfatterinde, 11.
Hedemann, C. F., Løjtn., 20.
Hjaltalin, J. J., Landfysikus, 41.
Holck, N. C. S., f. Ryge, Grevinde, 64.
Holstein Holsteinborg, L. H. C. H., Lensgreve, 54.
Holten, N. A., Dir. f. Øresundstolden, 44.

- Hoppe, B. A., Stadsfysikus, 110.
- Hornemann, Chr. Wilken, Overskibslæge, 75, 88 f.
- Ibsen, I., Prosektor, 39.
- Ipsen, E., Professor, 117.
H., Kaptn.ltnt., 77.
- Irminger, C. L. C., Prltnt., 30, 34 f.
- Jerichau, J. A., Billedhugger, 11.
- Kaas, F. J., Statsminister, 7 f.
- Klem, N., Stadsfysikus, 52.
- Knudsen, Hans, Arkivregistrator, 18.
- Langenbeck, B. R. K., tysk Kirurg, 89.
- Langgaard, J. B., Mekanikus, 65.
- Lemming, F. C., Kammermusik, 9.
- Levy, C. E. M., Professor, 65.
- Liebenberg, C. C. B., Højesteretsadvokat, 16 f.
- Lindhberg, G. G., Konsul, 11.
- Lund, H. A. W., Kapt.ltnt., Postmester, 19 f.
- Lütken, M., Kaptajn, 19 f., 28 f.
- Læssøe, Familien, 11.
- Löwgreen, G., Skibsfører, 11.
- Mansa, F. V., Stabslæge, 65.
- Nesselrode, C. R., Greve, russ. Udenrigsmins., 24.
- Nicolaus d. 1., russ. Kejser, 23 f.
- Nielsen, N. P., Skuespiller, Professor, 47. Henriette, Frk., 50. Caroline, Frk., 51.
- Olrik, Borgmester, Etatsraad, 47 f. H., f. Rosenørn, Fru, 49.
- Otto, C., Professor, 65.
- Oxholm, H. P., Kapt.ltnt., 43.
- Pantzerhielm, L. G. S., svensk Ltnt., 80.
- Pedersen, O. Chr., Prltnt. 80.
- Petersen, J. R., Kaptajn, 76.
- Ploug, C. P., Redaktør, 112.
- Qvist, C. A., f. Kobiersky, 7, 52. J. F., Skovfoged, 8, 13. N. L., Forpagter, 7.
- Rambusch, H. J., Løjtnant, 77.
- Rantzau, O. C. J., Greve, Legationssekretær, 33.
- Roboredo, J. de, Vicomte, Gesandt, 54.
- Ryge, I. C. V. Q., Distriktslæge, 64.
- Salicath, P. G. H. L., Højesteretsadvokat, 16.
- Schiødte, I., Professor, 117.
- Schoustrup, V., Fru, 117.
- Schumacher, A. C., Over-toldinsp., Etatsraad, 112.
- Silfverberg, H. A. A., Skibslæge, 76.
- Sneedorff, H. Chr., Admiral, 96 f. H. G., Kom.kaptajn, Toldinsp., 46 f., 62. L. T., f. Nielsen, Fru, 47. Betzy, Frk., 47.
- Sommer, F. L. F., Løjtnant, 61.
- Sommerfeldt, H. O. C., Overlæge, Dr. med., 66.
- Starck, J. F. C. E., Regimentskirurg, 38.
- Steen, L., f. Drachmann, 8, 52. Peter, Slotstømrer, 8, 52.
- Steenberg, S. A., Apoteker, 52.

- Struck, Chr. W., Baadfører, 58.
- Stæhr, C., Hørkræmmer, 8.
E. J. T., f. Qvist, 7, 10.
- Stæhr, H. J. H., Hørkræmmer, 8, 15 f. H. L., Kontorist, 7 f. Julie, 12 f., 115.
Vilhelmine, g. m. A. G. Drachmann, 11, 113.
- Sundby, J. J., Pedel, 38.
J. Thor, Docent, 38.
- Sørensen, Chr., Højbaadsmænd, 94. Clara J., g. m. A. G. Drachmann, 116.
- Tamplin, R. W., eng. Overlæge, 100.
- Thomsen, C. J., Museumsmand, Konferensraad, 86.
H. B., Kommandør, 80 f.
- v. Walterstorff, E. Chr., Toldkammererer, Kammerherre, 44.
- Withusen, C. C., Professor, 38, 55.
- Wrangel, F. H. E., Greve, preuss. General, 71.
- Wulff, Chr., Kaptn.ltnant., 61.
- Zahrtmann, B. J. (Mimi), g. m. Lensgreve Holstein-Holsteinborg, 54 f. C. C., Kaptajn, senere Marineminister, 43 f., 52. E. (Leila), g. m. Vicomte de Roboredo, 54. S. E., f. Donner, Fru, 54 f. Wanda S. E. C., g. m. Greve Dannekjold-Samsøe, 54.

